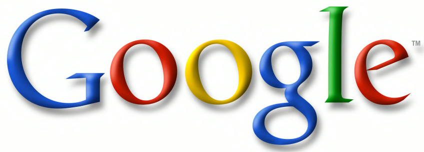

106

7 kr

Šimona Lomnického z Budče

Krátké naučení

mladému hospodáři,

kterak by netoliko sám sebe, manželku svou i čeládku, i své všecko hospodářství užitečně spravovati a živnost svou vésti: ale také jaký by býti, v moudrosti a jiných ctnostech prospívati a čeho se kdy varovati měl.

B. M.

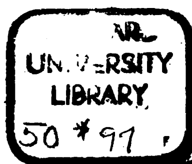
Páté vydání,

jež obstaral

J. A. Gabriel,

doktor veškerých práv, čestný měšťan a člen spolku lidumilného v král. městě Sušici, místopředseda hospodářské jednoty kraje Píseckého a majetník zemského statku Loučové.

V Praze 1862.
Nákladem knihkupectví: I. L. Kober.

Zpívej co umíš; dělej co můžeš;
jez co máš; nesahej výše sebe:
ostojíš, poznáš.

České přísloví.

Tisk Rohlíčka a Sieverse v Praze.

Veškerým

mladým hospodářům

v Čechách, na Moravě, v Slezsku a na Slovensku

na důkaz bratrské lásky

věnuje

vydavatel.

Předmluva k pátému vydání.

Kdy a u koho kniha, kterou tuto v pátém vydání laskavým čtenářům podávám, vyšla, o tom nás poučuje předmluva k čtvrtému vydání, M. V. Krameriusem r. 1794 v 12. str. 260 obstaraného, kteroužto předmluvu pro svou významnost k tomuto vydání jsme přidali.

Spisovatelem knihy naší jest **Šimon Lomnický z Budče,** jehožto životopis stručně tu uvádíme.

Narozen roku 1552 na jednom z panství Rožmberských a sice v městě Lomnici v nynějším Budějovickém kraji, což příčinou bylo, že přijat byl ve školu Jindřichohradeckou a zde bezplatně studovati a k budoucímu svému působení se připravovati mohl.

V Jindřichově Hradci těšil se mladý Lomnický z obzvláštní přízně pána svého, Viléma z Rožmberka i ujce jeho, pana Adama z Hradce, nejvyššího kancléře království Českého; jak dlouho pak Lomnický na těchto školách setrval a kteří učitelové jeho byli, jest neznámo. On byl v latinské literatuře jak světské tak i církevní dostatečně znám a není žádné pochybnosti, že základ k tomu poznání položen ve škole Jindřichohradecké, kdež i následkem dobrého navedení tohoto žíla básnická v něm probuzena a on záhy nejen v latinských ale i brzy v českých verších se pokusil a v rýmování pak takové zběhlosti nabyl, že se mu v ohledu tomto málo který ze současníkův jeho vyrovnati může.

Po vystoupení Lomnického ze škol, což asi okolo r. 1571 se událo, ustanovil jej slovutný mecenáš český, pan Adam z Hradce za správce školního do Řečice Kardašovy, kterýžto úřad sedm let zastával, načež od příznivcův svých, pánův z Rožmberka, jak se zdá, obdržel živnost

v Ševetíně. Tam měl stálé své bydlo, ačkoliv i po zámcích okolní šlechty častým hostem býval, a do Prahy zajížděl.

První tištěná práce jeho vyšla roku 1580. R. 1594 dostal od císaře Rudolfa II. list erbovní, aby se mohl psáti „z Budče.“ Že by byl od Rudolfa II. za básníka korunován, nedá se s jistotou říci, domnění to povstalo nepochybně proto, že na podobiznách, jež ke spisům svým přidával, hlavu má ovinutou věncem vavřínovým.

Na stará kolena začaly ho stíhati nehody. Z jara leta 1618 vyhořel dvorec jeho v Ševetíně, tak že o všecko přišel a přinucen byl od dobrodincův pomoci se doprošovati. Tehdá nepochybně odstěhoval se do Prahy, kdež jeden z synův jeho přebýval v domě pana Viléma Slavaty.

Po nešťastné bitvě Bělohorské pro písně bouřlivé sto ranami bit a polomrtev odnesen; potom žebral, nazývaje se Ptochos.

Lomnický psal mnoho a největší síla jeho byla v komickém a satyře. Mezi jeho spisy vyniká „*Krátké naučení mladému hospodáři*,“ rukověť to, kterak by sebe,

manželku svou i čeládku i všecko své hospodářství užitečně spravovati, a jak by v moudrosti a jiných ctnostech prospívati a čeho se kdy varovati měl.

Okolnost, že spis tento během času čtvera vydání se dočkal, dostatečně jeví, že nejen obsahem ale i příjemnou formou zajímati musil a skutečně obsaženo v krátkých odděleních té knihy tak mnoho pravd, rázných průpovědí, mravních sentencí a moudrých pravidel života, že není divu, když lid s oblibou tyto pak čítal.

Knihu podáváme skoro tak, jak sepsána byla; toliko místa času našemu již nepřiměřená jsme vynechali aneb zjinačili.

Jádro knihy jest výborné, pročež jest velice k přání, aby se každému mladému hospodáři ve vlastech našich česko-slovanských do rukou dostala a jemu potěšení a poučení v hojné podala míře.

Na Loučové u Sušice dne 1. února 1861.

Dr. J. A. Gabriel.

Předmluva k čtvrtému vydání.

Někteří nám známější národové knihy a práce svých předkův, jest-li jen před padesáti anebo málo více lety psány byly, zamítají a zavrhují, protože jim skrze nevypilovaný v nich jazyk hrubě k žádné platnosti býti nemohou, leč chtějí-li v kterých, aneb musejí-li starých znamenitějších památek hledati.

U nás Čechů jde to naopak.

Všecky staré české knihy jsou u veliké vážnosti, ano čím starší, tím sobě jich více vážíme, a mnozí milovníci literatury rádi by je zlatem vykoupili, kdyby se jich jen doptati a dopíditi mohli. Toť Čechům dobré znamení, aby odtud poznávali, jak naši milí předkové, pilně vzdělávajíce jazyk svůj, již těmi časy jej k ne-

malé dokonalosti přivedli, když jiní národové na vzdělání svého jazyka ještě ani nepomněli. Tou tedy příčinou vidělo se mnohým milovníkům a laskavým ochrancům naší mateřské řeči, žeť to věc nejplatnější a užitek ten největší bude, když se přede vším některé staré, v dokonalé a jadrné české řeči sepsané práce znovu na světlo vydají, tak aby je nynější milovníci a pilní vzdělavatelé svého otcovského jazyka za způsob a jako za příklad měli a z nich dokonalému jazyku svému se učili. Náš důstojný vlastenec p. Procházka, již roku 1786 mnohé k tomu oumyslu velmi trefné knihy vydal, výborný Čech, p. Tomsa, také na podobné nákladu nelitoval; a já též s „Letopisy Trojanskými“ a „Básněmi Ezopovými,“ na světlo vyjíti jsem se pokusil. To vše bylo v svobodné a nevázané řeči. Nyní tedy já zase s jinou cizí a to poetickou prací přicházím, a jakož mínim svých milých krajanů povyraziti, tak též nějakž milovníkům, aniť rádi verše skládají, posloužiti; neboť vím, že podle této práce pěkným, snadným a dobrým veršům nejlépe naučiti se mohou.

Tato práce jest Lomnického, znamenitého českého poety, kterouž hned r. 1586 ponejprv, podruhé 1597 u Jiříka Nigrina, vždy v Praze v 8. vydal, a kteráž potom po třetí v Holomouci u Jana Jos. Kiliána roku 1688 zase v 8. přetištěna byla. Jest-liže toto mé, zde onde maličko opravené čtvrté vydání Cechové moji vděčně přijmou, nechť jest to všecka odplata za dobrodiní, kteréhož já potud vždy s vděčností ve své vlasti požívám.

Dne 17. máje 1794.

Kramerius.

Rejstřík
o čem se kde v této knížce píše.

Knížka mluví k čtenáři.

Zdař Bůh! laskavý čtenáři,
Zvlášť ty, mladý hospodáři!
Jsem opět vyslána k tobě,
Chceš-li mne přečísti sobě;
Budem spolu rozmlouvati,
A po česku rýmovati.
Musíš mi za pravé dáti,
A někdy se i zasmáti
Pod tím, naučíš-li se čemu,
Že se hodí domu tvému.
Neponeseš těžce toho,
Neb skoro není to mnoho:
Poněvadž tak jen v skrovnosti,
Ušetřujíc v tom krátkosti,
Tvé hospodářství dotýkám.
Vtip se, co já nedoříkám,
A zvlášť co jest přiloženo,
A drobet porozšířeno,
O mravích a šlechetnosti —
Snad to prospěje k moudrosti.

Ač jsem pro známé vydána,
A pro přátele sepsána,
Však se mých nepřátel bojím,
Že před nimi neobstojím.
Neb, co se vůbec vydává,
Mnohým se v ruce dostává,
Byť pak bylo dosti strojně,
Nepřijmou všickni pokojně,
Aní se všem všecko zlíbí,
Zvlášť, když se koho nechybí.
Jako já jsouci všetečná,
Snad ne všechněm budu vděčna,
Proto že tak dvorským štríchem,
Zatrhám ledacos smíchem.
A však přes to velcí, malí,
Nechť mne haní nebo chválí,
Buďto lají neb děkují,
Ját mezi všecky cestuji.
A ten pak mne má zastati,
Komu mám v moci zůstati,
Jsem-li mu vděčna a milá,
I toho, kdož mne vysýlá,
A teď nýní obnovuje.
V tom se mu on důvěřuje,
Že ho i mne neopustí,
Utrhati nedopustí;
Neb jest jeho i já taky
Se všemi kumpany žáky,
Až do lopaty, motyky.
Konec buď té retoryky!

A s tím již, čtenáři, vale,
A čti předce pořád dále.
Nebo než maličko přečteš,
Něčeho se toho dočteš,
Což se může zalíbiti,
Tobě k vůli, k mysli býti.
Nebudou-li vděčni mnozí,
Ty aspoň rci: Bopomozi!
Na tom já chci dosti míti,
Tvá věrná instrukcí býti.

Isidorus de summo bono.

Vis nunquam esse tristis, semper bene vive, reus namque animus non est securus; bona vere conscientia semper gaudium habet.

Chceš-li veselou mysl míti,
Nikdy zarmoucen nebyti,
Vždycky dobře živ býti hleď,
Ctnostný, šlechetný život veď.
Nebo mysl vinná a křivá,
Bezpečná sebou nebývá;
Však ale dobré svědomí
Vždy radost má i v soukromí.

Toužení

na nejednostejné štěstí při všelijakém obchodu a hospodářství.

Zkušená věc v tomto světě,
Rovně v zimě jako v letě,
Kterak v koupi neb prodaji,
Ne všickni vždy štěstí mají.
Jednomu se dobře daří,
Druhému se všecko zmaří;
Při všelijakém obchodu
Někdo má zisk někdo škodu.
Někomu jde slepě štěstí,
Bude se mu ve všem vésti,
Jinému proti tomu pak
Poleze zpátkem jako rak;
Nemůže nikdy s nic býti,
Neb čeho se koli chytí,
Jako břeh s ním se utrhne,
Všecko se mu stranou vrhne.
Tak také při hospodářství,
Při všelijakém vladařství
Někomu jde co po šňůře,
A jinému všecko hůře.
Někdo má manželku ctnostnou,
Věrnou, stydlivou, milostnou,
Jiný se šušou okydne,
Až mu s ní jídlo ostydne.
Někdo má čeleď poslušnou,
Netřeba kázní přílišnou

Vždycky se s ní hadrovati,
Bude pěkně poslouchati.
Jiný nechť laje, nechť tepe,
Nikdy nic nebude lépe;
Ač bude vždycky žehrati,
Pekla sobě dobývati,
Však na něj nebudou dbáti,
Než třebas ještě se smáti.
Ano, také vlastní děti
Jak jsou rozdílné, viděti,
Neb někomu k potěšení,
Jinému jsou k zarmoucení.
Zase pak při všem požitku,
Při osení neb dobytku,
Ne vždy mají jednostejně,
Jedni málo, druzí hojně.
Někdo se stará, nuzuje,
Ve dne i v noci pracuje,
Však mu skoro nic nezbývá,
Tlustou se kytlí odívá.
A k té ke vší jeho práci,
Sotva se kolo obrací.
Někomu pak nic neškodí,
Vždycky se mu dobře rodí,
Pod ruku jde všecko všudy,
Nelze, aby byl kdy chudý.
Ačkoli nevrtá v tuhém,
Však jest přece dobrým druhem.
Dobrou se šubou odívá,
Začasté na hodech bývá,

Světí svatého Martina
Sedě u dobrého vína.
Nu, ačkoli tyto věci
Fortuně náleží, svědčí,
Tak že komu přeje štěstí
Pomůže mu na kůň vsesti,
Avšak pro strach, bázeň toho,
Že nejsme štěstí jednoho,
Nemáme sobě zoufati,
Než v pána Boha doufati,
Kráčejíc ve svém povolání,
Řádně vždycky bez přestání,
Vedle pravidla tohoto,
Kteréž jsem teď sepsal proto:
Aby, kdož nejsou zkušeni,
Měli to za naučení,
Jakby se měli živiti,
Dům svůj, čeládku říditi,
Aby potom nepykali,
Že jsou se kdy v ten stav dali,
Aneb teprv moudří byli,
Když by psem zelí vozili.
Protož, hospodáři mladý,
Užij, poslyš této rady!

Vzývání Pána Boha.

Nejprv přede všemi věcmi
Zpravuj se božími řečmi,
Království božího hledej,
Spravedlnosti hynout nedej.
A než začneš co jiného,
Vzývej pána Boha svého,
Vstávaje, také léhaje,
Čeládku svou k tomu maje.
Přinuť je k tomu na krátce,
Prv než se dají do práce,
Ať ten obyčej vždy mají
Modlitbu Páně říkají,
A řkou, majíc k práci jíti:
Pane Bože rač počíti,
Rač nám síly přispořiti,
Tento den všecko zdařiti.
Tak cokoli ten den začnou,
Budou míti práci šťastnou,
Všecko se jim dobře zdaří,
Nic se na krátce nezmaří.
A tobě Pán Bůh naspoří,
Tudy tvého statku, zboží,
Neb tak slíbil, že chce dáti,
A jiné věci přidati
Těm, kdož ho nejprv hledají,
Ouzkosti míti nemají.

Outrata a zisk.

Dále pak při své outratě
Chovej se, jak sluší na tě.
Utratíš-li víc, než získáš,
Tím se na hlavu potřískáš.
Pak-li nesrovnáš obého,
Outraty, výdělku tvého —
Neštěstí, nenadálý pád,
Přijda oheň, neb nemoc snad,
Snadno tě o to připraví,
Tebe v chudobu postaví.
Protož hleď se ohlídati,
A něčeho přichovati,
Ať by raději vždy zbylo,
Což by se potom hodilo.

Pilnosť a rozšafnosť.

V tvém obchodu a živnosti
Hleď přičiniti pilnosti.
Nechceš-li dělat pilníkem
Budeš brzy korábníkem.
Neb kdožkoliv pilen není,
Mívá dům na rozboření.
A nepilnosť hospodáře,
Jest co ohně škodna záře,

Kterážto dům brzo spálí,
Jeho zdi různo rozválí.
Měj pozor na svou čeládku,
Stojí-li v jakém pořádku,
Pracuje-li čili stojí,
Aneb kdy se k čemu strojí.
Menší hanba jest klesnouti,
Než dokonce upadnouti
V chudobu neb v jakou neřest.
Rozšafnosti potřebí jest,
A na té záleží mnoho,
Aby byl vždy pilen toho,
Jest-li kde čeho přibývá
Anebo zase ubývá.
Opatrný buď vždy ve všem,
Dohlídej k tvým věcem ke všem.
Pamatuj na tvá hovádka,
Husy, slepice, kuřátka,
Ovce, krávy, také koně;
Starej se, měj péči o ně,
Mají-li co jísti, píti,
Či musejí hladem mříti;
Neb ačkoliv vždy lačnějí,
Však prositi neumějí.
Nekážeš-li sám jim dáti,
Budeš brzo škodu znáti,
Jakož mnozí, zmoříc hladem,
Potom vinu štěstí kladem,
Že nechce dobytek státi,
Budem kouzedlníkům láti,

Jsouce sami vinni více,
Když jim nedáme jich píce.

6. Náklad a vydání.

Náklad z tvého statku, zboží,
Jest nejlepší k chvále boží;
Pak-li na svatbu nakládáš,
Za něco marně vydáváš
Víc, než toho potřebí jest:
Máš větší škodu než-li čest.
Vydání nebývá platné,
Když na lidi marnotratné
Vychází, není bez škody,
Jak by to hodil do vody.
Nebo dáš-li co kejklířům,
Hudcům, neb jakým šejdířům,
Buď nevěstkám, pochlebníkům,
Jiným marným služebníkům,
Darmochlebům, povalečům,
Tulákům a zahalečům:
To jen všecko darmo vydáš,
Posily jim k zlému přidáš;
Nebudeš míti záduší,
Špatně to spomůž tvé duši.
Protož věz, komu co dáváš,
A na jakou věc vydáváš,
Aby tvého statku, jmění,
Neměl tudy umenšení.

O pokrmu čeládce.

Nechovej skvostně čeledi,
Nechť oni hrách, kroupy jedí;
Dej jim jísti, co jim sluší,
I v tom mírnosť býti musí.
Neb dáš-li jim skvostnou stravu,
Hned ponesou výše hlavu,
Nakrmíš-li je přílišně,
Postavíť se někdy pyšně,
Budou chtíti toho více,
Řkouc: Nechť psi jedí ty plíce,
Dej nám stravu jako prvé,
Zasluhujem jí do krve,
A tak hle, čemu jí naučíš,
Těžce ji potom odučíš,
Neb zvyklosť teprv se mění
Když již duše v těle není.

Pokrm pracovitému chutný.

Kdo podělá, popracuje,
A drobet se proharcuje,
Jídlo mu k chuti přichází,
Nic od sebe neodhází.

Obžerství chuť tratí.

Kdo pak jí a nic nedělá —
Obžerství to jest hnis těla —
Tuť mu se chuť vždycky mění,
Neb slané neb mastné není.
Nebývá chutná vodvářka,
Leč někdy mladá kuchařka
Jest-li mu jídlo připraví,
Tu je chutné býti praví.
Kuchař mu nepřistrojí vhod,
Ba ani na ten Boží hod.
Kdyby něco popracoval,
Drobet rýčem pošermoval,
Měl by žaludek zdravější,
Všecko by bylo chutnější.

V hody čeládce na stravě polepš.

Když pak přijdou svaté hody,
Z toho nebudeš mít škody,
Dej čeládce jísti dosti,
Ať jest radosť z té slavnosti.
A však se máš varovati,
Skvostných krmí jim dávati,
Ať mají hojnosť raději,
Jen ať nejedí skvostněji.

Ústům vůle nedávej.

Kdyby chtěla ústa zhojna,
Ať jest s měšcem třeba vojna,
Měšec ať se zatahuje,
Ústům časem zabraňuje.
Neb kdyby povolil hubě,
Vysákl by měšec hrubě.
A ty pak na svou záhubu,
Nepřimlouvej se za hubu.

Měšec tvůj zastávej.

Budou-li se pak souditi,
Tebe za soudce voliti,
Častěji čiň vždy výpověď,
Za měšec dávej odpověď.
Však se toho šetř nevždycky,
Neb jsou chytráci nyničky,
Řekli by, že tebe skupce
Měšec tvůj má za zástupce,
Jej z lakomství že zastáváš,
Neb že se chudoby obáváš.

Ústa se soudí s měšcem

a jsou původem.

Ústa vedou takto při svou,
Řkouc: Svědkové moji teď jsou,
Kteří o všem dobře vědí,
A věrnou pravdu povědí:
Chtíč, hrdlo, žaludek, břicho,
To zřídka kdy bývá ticho;
Jak se z jednoho vyprázdní,
Nedám-li mu, hned se blázní,
Bouří, svírá se a vztěká;
Někdy jako liška štěká,
Dokud ho zas neukojím
Jídlem, pitím nespokojím.
Protož soudce můžeš znáti,
Poněvadž já musím dáti,
Medle, kde mám jinde bráti,
Než s měšcem se zase dráti?
Aby břicho pokoj dalo,
Byť v měšci nic nezůstalo.
Již já na to dost málo dbám,
Že jest mi křiv, tak za to mám.

Měšec odporem.

Ale měšec tím je honí,
Když jest prázdný, že nezvoní.
Svou věc dobře vyvozuje,
Dostatečně odporuje.

Otvírá všecky truhlice,
Sklepy, komory, pivnice,
Ano všecko pusto v domu,
Řka: Přihlídni soudce k tomu.
Co chtějí na mně ústa míti?
A já nemám kde co vzíti.
Protož musejí křivá býti,
K tomu čistě hladem mříti,
Neb prv všecko vyvláčily,
Majíc vždy, co jen ráčily.

Uvážení té pře.

Ty pak, slyšel-lis bedlivě,
Uvažiž to spravedlivě,
Poznáš, kterak mlsná huba
Sobě natahuje zhruba,
Chtějíc sama práva býti,
Všeho všudy v zbytku míti,
Na svědky se odvolává,
An se s ní každý srovnává,
Nemajíc žádné přísahy,
Jsou jednostejné povahy.
Nebo chtíč, co se mu zachce,
Hubě se toho také chce,
Huba to do hrdla podá,
Hrdlo pak žaludku dodá,
Žaludek v břiše to schová,
A po chvíli hned chce znova.
Tak do těch svědků nic není,
Neb jsou všickni v podezření,

Hrubě hubě pomáhají,
Tuším, všickni spolu mají.

Nález.

Protož učiň tento nález,
Aby měšec někam zàlez,
Hubě před očima nestál,
Aby se prvnějším trestal,
Někam se do truhly zavřel,
Že ho doma není, zapřel,
Neb se huba těžce zdrží,
Tak ji hlad a žízeň mrzí,
Aby maje něco málo,
Snad potom nic nezůstalo.
Pohroz mu ještě k tomu tak,
Učiní-li což naopak,
Že naděláš dršťěk z něho,
Vyvržeš jej z domu svého.
Hubu také hnedky uruč,
Pod pokutou přísně poruč,
Ať nemá měšec skrácení,
By nebrala kde nic není,
Řemení mu netrhala,
Na prázdno nešermovala.
Jest-li utratí a propí,
Sedmdesát grošů z kopy,
Že ji kážeš ztlouci dobře,
Až někdy snad i nos odře;
Když spolu nejlépe budou
Víno dobré s mlsnou hubou,

K tomu též pokutu míti,
Musí tak trestána býti:
Kůrky jísti, vodu píti,
Když nebude kde co vzíti.
A tak hle měšec ochráníš,
Od násilí jej obráníš,
Že huba nebude smělá,
Aby vždycky hody měla,
Ale jsouc živa v skrovnosti,
Bude v měšci peněz dosti.

Lakomství.

A však ten čas také hubě
Ubližuješ velmi hrubě,
Když lakomství zle panuje,
Tuze měšec zatahuje,
Všemu tělu ubližuje,
Měšci ruku nadržuje.
Nepovolávej ho k soudu,
Nepřeje žádnému oudu,
A jest velmi v podezření,
Že má s stranou srozumění.
A tak se soudu od něho
Nenaděj spravedlivého.
A jest-liže chceš slyšeti,
Co jest lakomství věděti?
I buď vůbec všechněm známo:
Jest záhubcem sebe samo.
K tomu také každé doby
Jest bázeň nouze, chudoby,

Nesmí jísti, nesmí píti,
Žádné dobré vůle míti,
Svého vlastního užiti,
Muselo by mu ubyti.
Nesmí též lakomec spáti,
Od sebe svých klíčů dáti,
Bojí se v každém pokoji,
Zdali tu kde zloděj stojí,
Aby mu nepobral statku,
A on neměl nedostatku.
Hrdlem svým bezpečen není,
Neb na něj vždy mají zření,
Jak by ho kde podskočili,
Nějak k němu přikročili,
Sebrali mu z hnízda čížky,
A měli jeho penížky,
Na kteréž on pozdě, ráno
Myslí, co jest mu kdy dáno,
Ustavičně vždy rozmítá,
Kudy chodí, vždy počítá,
Na koliké sto již klade,
Někdy sám před sebou krade.
A čím víc má, jen více honí,
Peníze mu všudy voní,
Nemůž' se jich nasytiti,
Jako vodou uhasiti.
Shání, lichví, shromažďuje,
A své duši ubližuje;
Blížnímu jak může škodí,
A potom se často hodí:

„Co nachová pracně stejskal,
„To utratí marně vejskal.“
A však toto máš věděti,
Ten rozdíl znáti, uměti,
Že ten sám lakomec není,
Kdo má dosti statku, jmění,
Kterýž svého opatruje,
O to věrně usiluje,
Aby mu nic nezhynulo,
A zbytečně neminulo.
Svému štěstí klesnout nedá,
Pilně vždy svůj obchod veda,
Jakož se tomu naučili,
Kdož své statky utratili,
Propili nebo prohráli,
Jináč marně promrhali.
Naši mrzcí daremníci,
Chtěl jsem říci korábníci,
Vědouc, že někdo něco má,
Co mu Pán Bůh z milosti dá,
Jest-liže tak nehejří s tím,
A neplejtvá se statečkem svým,
Ale řádně hospodaří
A ničehož nepromaří,
Nedělá tak jako oni,
Hned ho stíhají, tím honí:
Že jest lakomec houževný,
A jejich nepřítel zjevný,
V čemž jsou velice zmejleni,
Neb to žádná pravda není.

Než ten pravý lakomec jest,
Kterýž skrze podvod nebo lesť
Zbohatnouti nejvíc hledí,
Jako na číhadle sedí,
Koho by mohl oklamati,
Zisku jakého dostati,
Buď právě nebo neprávě,
Rovně tak jako žid právě;
Myslí, nespí, chtě nabyti,
Čeho nemá, žádá míti.
Lakomec jest té povahy,
By byl někdo chudý, nahý,
Předce co má, smí mu vzíti,
Třebas z hrdla chleb vydříti.
Když, čeho žádá, dosáhne,
Hned ho mysl jinam táhne,
Opět zase hledí dále,
Buď na mnoze neb na mále,
Aby mu vždycky přibylo,
A nikdy nic neubylo.
Lakomec krk kamenný má,
Jeho žádosť, lakomá, zlá,
Ta se zpátkem neohlédá;
Co má, toho již nehledá,
Než vždycky jen hledí před se,
Bral by, až se všecken třese.
Lakomec, ožralec, ti dva
Jeden chtíč trpí obadva;
Tento se čistě napije,
Má dnes dost až se přepije,

Zejtra se mu víc chce píti,
Nemůž na tom dosti míti,
Neb nevím, jakým osudem
Dnes by zas vyžral i se sudem.
Tak lakomec když něco dnes
Peněz do pokladnice vnes,
Zejtra se mu chce jich více,
By mohl mít na tisíce.
A tak po rovni nechodí,
Než po stupních nohy zvodí.
Jest-li že dnes jeden groš má,
Na zejtří hned chce míti dva,
Vždy nahoru vykračuje,
Měšec, truhly naplňuje.
A toto pak jest nejhůře,
Že nasycen být nemůže.
Frej aneb jiní hříchové,
Ti jsou povahy takové,
Že se jen za mládí rodí,
Lakomství pak starým škodí.
Neb jiné všecky zvyklosti
Pominou s lety mladosti,
Samo lakomství vždy mladne,
A nejvíce starými vládne.
A čím člověk bývá starší,
Tím lakomství bývá mladší.
Zkušeno na lidech množství,
Dna a pak také lakomství,
Že jedněch let potřebují,
Řídko mladé obtěžují.

Než teprv když mladost mine,
Lakomství se hned přivine.
A na ta stará kolena
Dna bývají obyčejná.
Jiní hříchové jací jsou,
Ti všickni nesou mrzkost svou.
Sámo to lakomství škodné
Zdá se mít výmluvy hodné:
Buďto že má dětí mnoho,
Aneb že se bojí toho,
Aby nebyl lidem dlužen,
Aneb k své starosti nuzen.
Ale nic to neprospívá,
Neb kdo tak statku nabývá,
Řídko se dětem dostává,
Ledva že jeden věk zůstává.
Dle propovědění toho
Slavného muže onoho:
Trvanlivější ves s ctností,
Jež nabyta spravedlností,
Než veliké město s hříchem,
Tu nebuď žádnému s smíchem.
Neb co se s ctností dobude,
Mnoho věkův trvat bude,
Ale co se zle nabude,
Hůře se toho odbude.
A protož lakomství zlého
Vždycky pilně varuj se ho,
A podle tohoto řčení,
Měj dost na svém statku, jmění,

A Pán Bůh tobě poštěstí,
Že budeš mít ve všem štěstí.
Dítky tvé tvůj statek zdědí,
Sic jináč mine, než zvědí,
Nepřijde jim ani k duhu.
Toť jsem ti oznámil z dluhu,
Z přátelské mé povinnosti:
Protož zanech lakomosti.

Chudoba.

Kdož pak v chudobě přebývá,
Nejlepší zvůle užívá,
Neb jest živ vždycky v pokoji,
Žádné se ztráty nebojí.
Zpívá, jestiť dobré mysli,
By pak i zloději přišli,
Nemají mu co pobrati,
Spíše se ho budou báti,
Když nemá, že sám vezme rád,
Tak dobře jako oni snad.
Nač on nebude mysliti,
Aby měl komu škoditi,
Neb jest chudoba poctivá,
Svého vlastního užívá.
Na tom dosti má, přestává,
Co se jí od Boha dává;
Ač v strhaných šatech chodí,
Však žádnému nic neškodí.

Jeho dům jest otevřený,
Nikdy nebývá zavřený,
Neb v něm napřed málo jest sic,
A na zad pak hned zhola nic.
K truhlám zámku není třeba,
Neb v nich nemá leč kus chleba,
A ten sní vesele s chutí,
Potom má libé usnutí.
Bezpečen jsa ve dne v noci,
Nebojí se žádné moci,
Nechodí ani s tesákem,
Potká se směle s vojákem.
Když mu nemá kdo co vzíti,
Zpívaje smí cestou jíti,
Řka: „Hejsa, chudobo milá,
Ty's se se mnou narodila,
A já tebe ctnou chudobu,
Ponesu tě s sebou k hrobu.“
Vesel jsa každého času,
Půjde mezi dobrou chasu,
Káže sobě piva dáti,
Kdo mu pak to můž' smazati?
Kolik jich má, ty utopí,
Kterých nemá, těch nepropí.
A rovně tak peníz jeho
Platí, jako bohatého,
Jest-li jen cizího nechá.
Chudoba jeho útěcha;
Projde s ní třebas kraj světa,
A když dojdou jeho leta,

Umře s chudobou vesele,
Neb ví, že jeho přátelé
Nebudou ho potom klíti,
O jeho se nouzi bíti,
Neb o to se pak souditi,
Zaneprázdnění činiti,
Ale v dobrém zpomínati,
Za něj requiem zpívati.
Zpomenout na takového
Spíše, než na bohatého,
Číníc o něm častou zmínku,
Zvlášť ten, jenž ho měl v rejstříku,
Řka: „Nebožtík byl mi dlužen,
Nezaplatil mi, jsa nuzen;
Poněvadž pak již z světa sňat,
Nemá mi kdo co za něj dát,
Odpouštím mu dluhy všecky,
Odpusť mu Pán Bůh nebeský.“
I šenkýřka tím způsobem,
Stojíc tu nad jeho hrobem,
Dluhy jeho připomíná,
Za piva nebo za vína,
A poroučí Bohu duši,
Praví, že odpustit musí,
Když nic po něm nezůstalo,
Co by za pět bílých stálo;
Odpočinutí přeje jemu,
Co byl dlužen, smaže s trámu.
A tak hle, chudoba milá
Toho sobě zasloužila,

Že ji po smrti neklejí,
Ale skoro všickni přejí
Odpočinutí lehkého,
V nebesích bydla věčného.
Na boháče pak nevraží
Ti, kterýmž nic neodkáží;
Tu jim klejí, tu jim lají,
A toho vždycky žádají,
Aby je tam vlci vzali,
Po lese jimi šmejkali.
Na rádnici se shánějí,
A jedni druhým nepřejí.
Mrtvým pokoje nedají,
Ani jim též nežádají
Pro jich statek, pro jich zboží
Po smrti milosti boží.
Protož ty drž se chudoby,
Radím tobě každé doby,
Nezhrzej jí, buď jí vděčen,
A budeš sebou bezpečen
V životě, také po smrti,
Nic tě na mysli nezvrtí.

Bohatství z chudoby.

Promluvila ústa svatá,
Že oheň zkušuje zlata,
A zlato člověka zase
V každém věku, v každém čase.

Není důvodu lepšího,
Ani dostatečnějšího,
Kde který člověk jaký jest,
Jako když se naň vloží čest,
Že z chudoby, ponížení
Přijde ke cti, povýšení.
Kdož zboží, statku nabude,
Chudoby, nouze pozbude,
Toť všem lidem ho ukáže,
Zřetedlně toho dokáže,
Jako on chtěl dávno býti,
By byl mohl tu čest míti,
V které jest nyní postavén,
Jiným lidem jsa představen.
Známe, že mnozí dobří jsou,
Ale však za příčinou tou,
Nebo zlí býti nemohou,
Majíc bídu, psotu mnohou.
Jako jsme mnohé vídali,
Že vždy mnoho mluvívali
Buďto o milostivosti,
Neb štědrosti, ochotnosti,
I také o jiných ctnostech,
Vlídnosti a šlechetnostech;
Však když pozbyli své bídy,
Vyčesali školské hnídy,
Hned se velmi proměnili,
Jako by již ti nebyli,
Jsouce jako prv předce troupi,
Učiněni příliš skoupí,

Pyšní, nadutí, nádherní,
A svým přátelům nevěrní,
Za ně se teď stydívali,
A svých krajanů neznali.
Budiž on pak ten kdožkoli,
Nechválí se to nikoli,
Toto ještě neslýchané,
Učinění i tyrané.
Mnohé jiné nezpůsoby,
O nichž mlčím této doby,
Při nich jsou se nacházely;
Když cti, statku docházeli,
Neb nějakého úřadu,
Dopouštěli se neřádu.
Co medle jakés naděje,
Změnilo jich obyčeje?
Povímť, můj příteli, směle,
Neb se to již dávno mele:
Že honores mutant mores,
Sed raro in meliores.
Česť, poctivosť, mravy mění,
Ale řídko k polepšení.
Snáze chudoba se snáší,
Nepne se a nevynáší,
Nebo člověka snižuje,
A vnitř, zevně sužuje.
Zlato pak naopak ryzí,
Když se to, jsouc někdy cizí,
Do chudého měšce vbeře,
Hrubě se ven z něho dere;

Nemůž se nijakž tajiti,
Musí na jevo vyjíti,
Vydírá se, rozšiřuje,
Blyští se a ukazuje.
Neb chudý v nově bohatý,
Má-li tu některý zlatý,
Zdaž s ním může pomlčeti,
Neb s pokojem poseděti?
Ale uzříš ho hrdého,
A velmi nepokojného,
Ano také nezbedného,
A mnohým lidem těžkého.
Příkladové toho mnozí,
Že kdož bývali nebozí,
Když statku, zboží dostali,
Kde jsou, sami se neznali.
Vždycky se spíš pohoršili,
Nežli se v čem polepšili,
Napořád téměř padali,
Své dobroty pozbývali.
Když jim byla jich říť sytá,
Hned pak mněli, že z nich svítá,
A že jsou knížata, páni,
Jsouce vůbec dobře známi.
Ještě častokrát bohatí,
Jimž štěstí nechtělo státi,
Když teď v chudobu upadli,
Potrativše to, čímž vládli,
Byli ctnostni učiněni,
Poznali se v ponížení.

Neb příčinu potratili,
Břemeno s sebe složili,
Kteréž jim odporné bylo,
Tím dobroty jim přibylo.
Protož ty, dá-liť Bůh štěstí,
Že se budeš moci vznésti
Nad jiné, vstana z chudoby
Jako teď z nějaké mdloby,
Buď dostaneš-li ouřadu,
Poctivosti, dávámť radu:
Nehonos se a nepřepýchej,
Vší nádhernosti zanechej,
A neměň se v své dobrotě,
Ve všelikém svém životě,
Jednostejně vždy se chovej,
A buď k přátelům takovej,
Jaký's před tím prvé býval,
Když jsi se prostě odíval.
Neb k čemu jest to dobré jen,
Jsa rovně jak prv týž a ten,
Když se v šubě býti vidíš,
Že se za přátele stydíš.
Však se jen každý zasměje
Pro takovéto obyčeje.
Pak-li budeš v dobrém státi,
Budeť každý té cti přáti,
Přátelsky tě milovati,
Všeho dobrého žádati.
Věř jistě, toto naučení
Že nejposlednější není,

Chceš-li ho následovati,
Budeš sobě děkovati.

Prodej obilí.

Jest-li se zdaří obroda,
Mine od přívalu škoda,
A ty máš na obročnici
Žito, ječmen neb pšenici,
Na draho toho nechovej,
Neb každý člověk takovej,
Jest nepřítelem chudého,
Ano vražedlníkem jeho.
Prodávej ten čas obilí,
Když by je slušně platili,
A ne teprv času toho,
Když zvýšeno ceny mnoho,
Že chudý živ být nemůže
A hladem vadne jeho kůže.
Dítky pláčí: „Matko, chleba!“
„„Milé děti, jest ho třeba,
Boháči se zatvrdili,
Obilíčko zadražili,
Nemůžeme dostačiti
A vás chlebem opatřiti.““
A tak hle, chudí nebozí
Zemrou tudy hladem mnozí;
Tobě mušky žito snědí,
Bůh ví, kdo tvůj statek zdědí.

Protož chudým v jich chudobě
Uděl, odplatit Bůh tobě,
Prodej, když koupiti chtějí,
Zvlášt sousedům laciněji.
I také nepřátelům tvým,
A konečně vždy buď jist tím,
Že je tak spíše přemůžeš,
Když jim v potřebě pomůžeš,
Než by s nimi v kordy chodil,
Aneb někde v něčem škodil.
Naši pak boháči milí
Již se tomu naučili,
Aby jen bohatli tudy,
By měl hned pojíti chudý.
Obilíčko zadražují,
Téměř všickni v něm ladují,
Za hotové neprodají,
Radši na svaté čekají,
Jen aby dráže prodali,
Trhu slušného nedali.
U sedláčka že chleb vzácen,
Chudinka jest velmi lačen,
K tomu nemaje co síti,
Musí předce draho vzíti,
By pak to dvojnásobně bylo,
Semeno se nevrátilo.
Prvé mu to sám vše dones,
Buď ječmen, hrách aneb oves,
Již zas od něho kupuje
Dostatečně zaručuje.

Potom přijde svatý Havel,
Hlediž, ant Kuba neb Pavel
V šáši neb věži vězejí,
Za strich dva, tři dát musejí.
Pak-li smlouva na peníze,
Tu jim bývá ještě tíže;
Jest-li málo pomeškají,
Na určitý den nedají,
Hned jim na sumě přibývá,
Roste dráčům lichva křivá.
Někteří obyčej mají,
A na to se pilně ptají,
Jak draho obilí platí,
Aby jim to dali znáti,
Buď v Čechách nebo v Moravě,
Zvlášt při Labi neb Vltavě.
Dí-li kdo, že draho není,
Tu jsou oni zarmouceni,
Okřiknou ho, řkouc: Nevíš nic,
Jdi jen dále od nás pryč.
Pak-li poví, že jest draho,
Oni majíce hojně ho,
Z takového oznámení
Tu jsou velmi potěšeni;
A řkouc: Dá-li Pán Bůh v Praze
Přes čas bude ještě dráže.
A tak na draho chovají,
A z drahoty radost mají.
Jaké pak mají záduší
Mně toho soudit nesluší.

Ale duch Páně to praví,
Nechť se takoví tím zpráví,
Že ten, kdož obilí skrývá,
Od lidí zlořečen bývá;
Požehnání pak nad hlavu,
Kteří mají lítost pravú,
Totižto prodávajícím,
Lásku k svým bližním majícím.
Protož mladý hospodáři,
Jest-li se tobě podaří
Tvé obilíčko, osení,
Nechť pro tebe drahо není.
Co přes tvou potřebu zbyde,
Ať mají chleb chudí lidé,
Prodej, smluv se, trh slušný dej,
Lásku křesťanskou k chudým měj.
Neprodávej na ty roky,
Poruč jiným ty šantroky,
Nechť se oni jimi živí,
Tebe Pán Bůh též uživí.
A dá ti živnosť pokojnou,
A k tomu stodolu hojnou,
Všehoť ráčí požehnati,
Nebudeš chleba žebrati,
Ty, ani též tvé semeno,
Od Boha máš zaslíbeno;
A tak svou duši zachováš,
Jestli se v tom zachováš.

Obecní dobré.

Budeš-li vsazen do rady,
Bys prospíval obci rady,
Věz, že jsou ti chvály hodni,
Kteří jsou obci pohodlní,
Zvlášť jenž k dobrému přivodí,
Že se i potomkům hodí.
Ti mají být milováni,
Neb jejich dobré chování
Všech ctných řádův počátek jest,
Že ta obec má slávu, čest.
Avšak jistě to břemeno
Nemá být lehce váženo.
Neb kdo chce pamatovati,
V tom upřímě pracovati,
Musí sám sobě umříti,
Živ jiným k užitku býti.
Mnohokrát tvou věrnou práci
Ti kteří ve zlé obrací,
Nesmíš se nad nimi mstíti,
Ač chceš spravedlnost míti.
Musíš rovně nepřítele,
Opatřit jako přítele,
Jinak bys rušil spravedlnost
Pro tvou přízeň aneb zvláštnost.
Svých věcí musíš nechati,
Obecní opatrovati,
Ne, bys je zhola opouštěl,
Než toho se nedopouštěl,

Abys pro své vlastní věci
Neměl na obecní péči;
Nebo když obecní zle jdou,
Tvé vlastní též na zmatku jsou.
Když obec trpí násilé,
Ty také nižádné chvíle
Bezpečen nejsi s vlastními,
S nižádnými věcmi svými.
Poněvadž cokolivěk máš,
To dobře víš a také znáš,
Že nemůžeš odděliti,
Od obce kam uchýliti.
Každý pak jest podezřelý,
Že není upřímný celý,
Kdo své škody chtě ujíti,
Dopouští ji obci míti.
A protož přijde-li k tomu,
Že též budeš v radním domu
Jedním z pánův senátorův,
Beze všech všudy odporův,
Musíš vždycky milovati,
A více opatrovati
Obecní dobré, nežli své,
Šetře vždy povinnosti tvé.
A znaje, že tu nakrátce
Nemůž být bez velké práce,
Nehrubě se do toho deř,
Nebo konečně tomu věř,
Že jest velmi nebezpečné,
Zvláště na lidi všetečné

Takové to povolání,
Přinášejíc pečování.
A nemá jiné odplaty,
By byl třebas úřad svatý,
Než jen pomluvu, hanění,
Neb v lidech vděčnosti není.
Protož byť to kteří znali,
Ne tak by se hned v to drali,
Jako mnozí stojíc v zadu,
Aby přišli do úřadu,
Vezmou na se šubu liščí,
Aby jen tím byli jistší:
Budou se naskytovati,
A napřed vystavovati,
Neb do toho vkupovati,
Halafance darovati,
Aby jen byli voleni,
Do ouřadu dosazeni.
Za takových jak se děje,
Až se tomu i troup směje.
Takový řád v městě bývá,
Že toho potom užívá,
Ta obec na věčné časy,
A všecko jí zlé přináší.
Ty pak nechtěj se v to tříti,
Pak-li nemůž' jináč býti,
Poslouchej tyto instrukce,
Měj je za pravidla, vůdce.
Zachovej dobré svědomí,
A na svou povinnost pomni,

Nebudeš toho pykati,
Máš věčnou čest tím získati.

Pomsta, křivda a ukrutenství.

Dávámť ještě jinou radu:
Jest-li jsi v jakém úřadu,
Neb v nějakém povolání,
Anť jsou jiní v moc poddaní,
Nebudeš k pomstě kvapiti,
Neb na to musíš mysliti,
Že i ty též nejsi pán svůj,
Neb má moc nad tebou pán tvůj.
Byť pak byl kdo nejvyšší pán,
Jestli na to zpomene, an
Pán Bůh s nebe všecko vidí,
Tomu nejmenšímu z lidí,
Nebude nikterak smíti
Žádné křivdy učiniti;
Věda, že sám též pána má,
Rovně jako ty a nebo já.
By se mu pak křivda stala,
Třebas i dosti nemalá,
Nemá on své křivdy mstíti,
Ale milostivým býti,
Ukrutenství zanechati,
Od pomsty se zdržovati;
Neb ač jest ta věc odporná,
Však pomsta jestiť výborná:

Odpustit svému vinnému,
Sluší člověku každému.
Protož budeš-li moc míti,
Nechtěj se nad žádným mstíti,
Svého hněvu vylévati,
Někomu křivdu dělati.
Jako někteří dělají,
Jest-li že nad kým moc mají,
Kterýž jim něco přeštěrbil,
By pak poněkud i žert byl,
Hned se hledí vymstívati,
A zlým mu to zpomínati.
Majíc srdce zakatilé,
V tom jest jejich kratochvíle,
Mstíti se, křivdu činiti,
Ukrutenství provoditi.
Aniž zapomenou prvé
Křivdy své, leč až se krve
Nahltají a nasytí,
Nemohouc ani patřiti
Na toho nikdy vesele,
Než vždycky kozmicky kysele,
Kdo jim dost málo zavinil,
Něco z nechtění učinil.
A tak hle, ti tyranové
Jsou mstitedlní medvědové,
A ukrutnosti takové
Jako pekelní ďáblové.
Kdož má srdce zakatilé,
Tvrdé a tak urputilé,

Písmo svaté o tom svědčí,
A to vše k výstraze něčí,
Že se v nejposlednější čas
Zle míti bude také zas.
Štěstí, moc dělá jim rohy,
Že mnohý člověk nebohý
Bude s nimi dosti míti,
Tak se budou nad ním mstíti,
Sobě ho podmaňovati,
Ukrutenstvím sužovati,
Kteréžto vždycky škodilo,
Žádného neprovodilo
Do hrobu nikdy v pokoji.
O tom vůbec psáno stojí,
Že žádný ukrutník proto
Z bídného světa tohoto
Dobrou smrtí jest nešel,
Na onen svět neodešel.
A protož ty toho trého
Střez se medle pilně všeho,
By tě raděj milovali,
Než-li se tě strachovali.
A budeš-li tak činiti,
O to se pilně snažiti,
Chtě ode všech být milován,
Budeš také zas celován.
Byť tě štěstí opustilo,
A neštěstí obklíčilo,
Neupadneš, neztratíš se,
Bys upadl, neurazíš se,

Neb dobrovolnosť zajisto
Sama činí měkké místo,
Že nebude k ourazu pád,
A tak se tímto zpravuj rád.

Přijímání darův.

Dary oči zaslepují,
Spravedlnosť porušují,
Zvlášť při soudu a při právě.
Kdo toho povážl zdravě,
Pozná, všelicí darové
Že jsou vždy moci takové:
By pak mysl z ocele byla,
Předce by se obměkčila,
Že by ji vždy proměnili,
Zaslepili, porušili.
Snáze jest darův nebrati,
Než tomu místa nedati,
Čeho žádá a chce míti,
Od tebe odměnu vzíti
Ten, kdož ti palce pomazal;
Jest rovně co by tě svázal.
A tak se to v pravdě stává,
Za halafanc se prodává
Každý, kdož dary přijímá,
Z moci se nevyním.
Jest na něj tu nalíčeno,
Osídlo mu položeno,

Aby nebyl v žádné době
Již více živ nikdy sobě;
Ale tomu vždy po vůli,
Čí darové jej osnuli.
By ho viděl, znal křivého,
Tudy pro ty dary jeho
Musí mu vždy pomáhati,
Křivdy a lží zastávati.
Pakli by chtěl slevovati,
Svědomí své zachovati,
Tedy aspoň při nejmenším
Musí mlčeti, a tím se vším
Nespravedlnost zastávati,
Mlčením obhajovati.
Také zase na druhou stranu,
Berouc dary od svých pánů,
Svobodu svou prodávají,
Tudy se jim v moc dávají;
Čiň pán zle anebo dobře,
Buď vesel aneb měj hoře,
Ve všem se musí srovnati,
Nic naproti neříkati.
Řekne-li pán, že jest bílý:
„Jako mléko, pane milý;“
Dí-li zase, že jest černý,
Odpoví mu sluha věrný:
„Jako kavka, jako vrána,
Pravá jest řeč mého pána.“
Tu hle, milý darův bráči,
Cokoli tvůj pán říc' ráčí,

Pochlébuj, lahoď, lísej, svědč,
Potvrzuj pánu každou řeč,
A v ničemž se neprotiv hned,
Ke všemu pomáhati hleď.
A na vůli pána svého,
Nechaje odporu všeho,
Všecky činy, skutky zavaž,
I ve všem se dále zakaž,
Jak se jen můžeš líbiti,
Že se snažíš tak činiti.
O nuzná, bídná svoboda!
Není-liž hanba, hřích, škoda,
Sebe nikdy nešetřiti,
Než jinému k vůli býti?
Jest-li vesel, buď s ním vesel,
By pak ani zrna nevsel;
Pak-li pláče nebo skáče,
Ty též nečiň nic jináče,
Než buď mu vždy ve všem rovnej,
V každou chvíli s ním se srovnej,
Přetvoří-li tě dary, hle,
Buď one dobré nebo zlé,
Musíš čím nejsi, tak býti
Jak tě chce pak pán tvůj míti.
Ta věc jest podobná k smíchu,
A nemůž býti bez hříchu,
Když k vůli koho jiného
Tají tajnost srdce svého,
A pro dary dosti špatné
Zanedbává věci platné.

Protož příteli jediný,
Nebývej ty tak laciný,
Nechť tebe žádní darové
K podobné věci takové
Nikdy naklonit nemohou,
Nebť zhola nic nespomohou.
Ale drž se upřímnosti,
A zastávej spravedlnosti,
Abys nebyl též prodaný,
K cizí vůli zavázaný,
Tak jako bývali jiní,
Snad po hříchu jsou i nyní,
Že dostavše něco darů
Za svou dávní službu starú,
Nemohou svobodni býti,
Té své služby pracné zbýti,
Ale musí vždy sloužiti,
Dokud se bude líbiti,
Své dobré obmeškávati,
A věku ukracovati.
Ještě k tomu budou šťastni,
Jest-li nebudou účastni
Těch, kteří vždy pochlebují,
Všeho všudy potvrzují,
K louži bláta přilívají.
Tu odměnu vždy dávají
Svému dárci, dobrodinci
Odplacují se tou mincí,
Pochlebenstvím a lízáním,
A nevinných utiskáním,

Až je potom Pán Bůh zkazí,
Na hlavu spolu porazí.
Ty pak hospodáři mladý,
Poslechni této mé rady,
Buď vždycky i v čas nynější
Tobě spravedlnosť milejší,
Než-li ty věci takové,
Peníze, jiní darové.
Tak sobě volen vždy budeš,
Hříchu i pomluvy ujdeš.

O moudrosti.

Lidem v domnění to vešlo,
Že jest moudrosť co řemeslo:
Toliko kdo bude chtíti,
Že se jí můž' naučiti.
Jest však v tom veliká chyba,
Nebo moudrosť, vzácná, libá,
Ona skrz žádné učení
Ve světě k nabytí není.
Kdyby se tak nabývala,
A v školách dosahovala,
Sami toliko učení
Byli by moudří, zkušení.
Ale přichází mnoho zpět, —
Zkušená věc od dávních let, —
Že pod vtipem vyučeným
A v umění vycvičeným

Diviní bludové bývají,
Mnohá bláznovství vznikají.
Jakož jsme toho zkusili,
Kteří sekty rozmnožili,
Že dost ostrovtipní byli,
Bludů podstatně hájili,
A přes příliš mudrovali,
Být se hloupí v to nedali.
I tedy to pravda není,
Že jsou moudří jen učení;
Neb by tak muselo jíti,
Moudrost v samých knihách býti.
To se domnění porazí,
Neb ne z knih moudrost pochází;
Raději knihy z moudrosti
Pocházejí nám k platnosti.
A kdož moudrost spisovali,
Ti ze žádných knih nebrali,
Nebo knih tehdáž nebylo,
I tedy je ozdobilo
Přirození tou moudrostí,
A oni s mnohou vděčností
Od Boha jí nabývali,
Potom teprv v knihy psali.
Protož má člověk věřiti,
V tom se stále upevniti,
Že moudrost jestiť dar boží,
Dražší nade všecka zboží.
Kdo jí v jakých knihách hledá,
Tam se mu najíti nedá.

Pročež se tedy učíme,
Když jí tam nenacházíme?
Proto abychom množili
Sobě vtipy a ostřili
Rozumy písmy dávními,
Od mudrců vydanými.
Nádoby moudrosti lepší
Není, než rozum člověčí;
Tu ten poklad máš chovati,
Bedlivě opatrovati.
Moudrost jest poklad velebný,
Všechněm lidem chvalitebný;
Řídko přichází bez práce,
A jest jí sám Pán Bůh dárce.
Moudrost, ač jest všechněm vděčná,
Však nechce býti bezděčná,
A žádný moudrý nebude,
Leč kdo ji milovat bude.
A jest ji poznati snadně
Na tom, kdo sám sebou vládne;
Neb kdo jest v moci jiného,
Ten vše činí k vůli jeho,
Jak on chce, aneb libuje:
Někdy blázní, zas mudruje.
Moudrého činí zkušení
Víc než-li jaké umění.
Ještě tomu odpírají,
Mnozí místa nedávají,
Aby skrz zkušení a věk,
Mohl nabyt moudrosti člověk;

Že by tudy staří sami
Byli moudří mezi námi;
Ale že mnohé vídáme
Mládence a moudré známe,
Proti tomu starce blázny,
Tedy jest ten důvod prázdný.
Ač pak moudrých všudy málo,
Však by v světě lépe stálo,
By aspoň víc v lidech starých
Bylo moudrosti, než v mladých.
Než že mnohé příčiny jsou,
Že i staří moudří nejsou,
Protože z mládí nebyli
Moudří, ale jen třeštili.
Snad jim v koupeli přihřeli,
Na uzdě jich nedrželi,
A k moudrosti se nevedli,
Čím se sami škodně svedli.
Neb štěp, když z jara nekvete,
Všeliké stromoví v letě,
Na podzim jablek nemívá,
Tak též tím způsobem bývá:
Kdo z mládí neměl moudrosti,
Nenabude jí v starosti,
Leč něco falše, chytrosti,
Ale té jest všude dosti,
By jí kdo měl velké množství
Není moudrosť než bláznovství.
A tak bývá po něm veta,
Kdo svá mladá první leta

V rozkošech a smilstvu strávil,
Vzácné moudrosti se zbavil,
Přijde naň starosť tesklivá,
Div v něm bude duše živá.
Protož hospodáři mladý,
Užij také této rady:
Nech chytrosti, hleď moudrosti,
Pros za ni Boží milosti,
Jako onen Šalamoun král,
Aby ji tobě Pán Bůh dal.
K tomu v času své mladosti
Obvykni všeliké ctnosti,
Potom když přijdeš k starosti
Pozbudeš mnohé tesknosti.
Moudrosť neopustí tebe,
Až tě přivede do nebe.

Moudrý člověk po čem se poznává.

Chtěl bys snad dále se ptáti,
Abych tobě dal to znáti,
Po čem se moudrý poznává,
A komu se ta česť dává?
I povímť i o tom šíře,
A to takto v této míře:
Mezi lidmi bývá hádka
A velmi tuhá pohádka,
Zda člověk života zlého,
Učení však vysokého,

Může o vzácné moudrosti
Rozprávěti co s platností?
Někteří praví, že může,
Že časem i to spomůže,
Když blázen moudře propoví,
Že ho poslechnout neškodí.
Jiní tomu odpírají,
Nijakž místa nedávají,
Aby mohl člověk učený,
Když jest nemravný, ničemný,
Prospěšně co promluviti,
O moudrosti pověděti.
Neb jest velmi cos divného,
Kdo jest života nectného,
By měl mluvit o moudrosti,
Zvláště s nějakou platností.
Jest rovně, jako by bloudil
Slepý a o barvách soudil.
V pravdě moudrosť má tu zvláštnosť
Nad všelijakou jinou ctnosť,
Že nebývá nijakž jemná,
A od každého příjemná,
Leč kdo ji má spolu s ctnostmi,
A s těmito případnostmi,
Kteréž jsou: mysli dobrota,
A k tomu srdce čistota.
Tedy jestli nejsi ctnostný,
Ale nemravný a zlostný,
Bys pak mluvil moudře dosti,
A vykládal své moudrosti,

Tím ty žádného nevzděláš,
Neb jen ze sebe posměch děláš.
Blázen by pak co chtěl mluvil,
Zdali by koho namluvil,
Aby ho neměl za blázna,
Poněvadž jeho řeč prázdná?
Tak i ty jsi člověk směšný,
Nejsa žádnému prospěšný,
Chceš jím za moudrého býti,
Slovy moudrosti odbyti,
Však zvuk moudrosti vznešený
Jest skutek ctně učiněný.
Nebudeš-li tím zvučeti,
Musíš dost tuze vřeštěti.
Bys pak najal všecky trouby,
Ani hle příčinou tou by
Tak neprovedl své moudrosti,
Nerozhlásil ještě dosti,
Nebo skutek dobrý jeden
Když jest na jevo vyveden,
Ten ukáže moudrosti víc,
Než třebas slov krásných tisíc.
Lidé povahy takové
Jsou rovně co papouškové,
Toliko že mluví lidsky,
Ale živi jsou zvířetsky.
Řeč všem lidem vlastně sluší,
Moudrosť jen dobrým přísluší,
Neb ona přebývá ve věcech
A ne v samých slovech, řečech.

Toho jest tato jistota,
Neb moudrosť, také dobrota,
Jedno z druhého pochází,
A obé se velmi váží.
Kdo moudrý, ten také dobrý,
A kdo dobrý, ten též moudrý.
Ty pak mníš býti každého
Člověka velmi moudrého,
Kdo jenom blekotat umí,
Jako ty tolik rozumí.
Počkej, ne tak se to stává,
Neb se po jiném poznává
Moudrosť, ne po tvém mluvení,
Totiž po ctnostném činění.
Co pak tomu rozumíš-li?
Někdy jest-li oněmíš-li,
Musíš za blázna zůstati,
Hanbou toho odbývati.
Na pomoc péro vezmeš-li
A v tom potom oslepneš-li,
Kam se tvá moudrosť poděje,
A jaké budeš naděje?
I tedy hle, kdo po ctnostech,
Dobrých mravích, šlechetnostech
Té pravé moudrosti hledá,
To mu jí nic odjít nedá.
Protož se hleď tím zpraviti,
Chceš-li moudrý poznán býti,
Abys dobrý a ctnostný byl,
A všech zlých nezpůsobů zbyl.

Více skutkem dokazoval,
Než-li by slovy mudroval.
Neb po řeči a mluvení,
Ani také po mlčení
Nepoznáváme moudrosti,
Než po dobrotě a ctnosti.
A tak když ty ctnostný budeš
Za moudrého také projdeš.

O ctnosti.

Ctnosť jest přítel tělu, duši,
Neb to činí, což jí sluší.
Dobře živu býti, ctnostně,
A nečiniti nic zlostně,
Jeden lékař o tom praví,
Hodí se obému k zdraví.
Ve všem všudy mírná jest ctnosť,
Děje se skrz ni v dobrém zrost.
V mysli duši i na těle,
Že všecko má zdravé celé.
Kdo jest ctnostného života,
Nesnížíť ho žádná psota,
Neb ctnosť pod štěstí nesluší,
Protivná věc jí nezruší.
A kdo ji oblíbí sobě,
Ten jistě vždy v každé době

Bude ctěn, také milován,
A náležitě šetřován,
Ne proto, že jest bohatý,
Výmluvný, na slovo vzatý;
Ale proto, že jest ctnostný,
Naskrze bude milostný.
Kdož milovníci jeho jsou,
Jest-li sami ctnostní nejsou,
Ti ho věrně nemilují,
Nechť se jak chtí okazují,
Lahodně ho slovy kojí,
O jeho jen věci stojí;
Ale kdož pro ctnost miluje,
Ten pravým přítelem sluje,
I také stálým zůstane,
Nikdy býti nepřestane.
Opatrnosť jest ctnosť jedna
Znamenitá a potřebná,
Ta jest-li že k tělu více
Náchylná, než k duši sice,
Již ctnosť se býti nevěří,
Neb k jinému konci měří.
Ctnosť nic nemá činit s tělem,
Než jest jeho nepřítelem.
Ctnosť ta se žádným nezrodí,
Z přírody pak nepochodí,
Než musí se nabývati,
Velmi pracně dobývati
Teprva v tomto životě,
Ode všech lidí v jistotě.

Kdo chtí dobře živi býti.
Pravou pochvalu z ní míti.
A jest k ní cesta nesnadná,
Práce úsilná a nákladná,
Musí se člověk snažiti,
Jest-liže jí chce nabyti.
Co přichází bez těžkosti,
Již to nemůž býti ctností.
Ten jest pak dobrý a ctnostný,
Buď on učený neb sprostný,
Kterémuž ač zlé žádosti
Panuje, trápí ho dosti,
Avšak on proti nim čelí,
Činí to, což rozum velí.
Ctnosť bez protivníka vadne,
Když tebou zlá žádosť vládne.
I tedy žádný svých ctností
Nezkusí, leč v odpornosti.
Toho příklad opravdový,
Jsi-li v bohatství takový,
Jaký jsi byl prv v chudobě,
Již jest ctnosť známá na tobě.
Dokudž pak nezkusíš sebe,
Neprav toho, prosím tebe,
Abys ty měl ctnostným býti,
Musíš protivenství míti,
Tak aby tebe zkusilo,
A ctnostného učinilo.
Tento pak příklad platí víc,
Kdybych já tebe nikdy sic

Neviděl než-li seděti,
Kterak bych mohl věděti,
Zda-li ty můžeš choditi
Aneb své nohy zvoditi?
Tak též nevím co chváliti,
A o tvé ctnosti praviti,
Když jsem tě nikdy neviděl,
Zda-li jsi se za hřích styděl.
Pročež tedy jiné učíš,
K životu ctnostnému nutíš,
Když sám nejsi svědom sebe;
Všecko to jen viní tebe.
Musíš hle nejprv činiti,
Čemu chceš jiné učiti.
Na tvé řeči nemám dosti,
Leč vlastním skutkem v rychlosti
Toho dokážeš, potvrdíš,
Cokoli mluvíš nebo díš.
Neuvěřímť ani toho,
Prav důvodů jak chceš mnoho,
Že oheň studený jesti,
Neučiní mi bolesti,
Leč se ho sám prvé dotkneš,
Toho dokážeš, co řekneš.
Mluv též řečí ozdobenou,
Že jest moře do kolenou,
Řeknu, že jdeš vůkol se mnou,
Leč budeš břísti přede mnou.
Tak se domnívej o ctnostech,
Kdo chce v nich mít šťastný prospěch.

Trpělivosť mi hle chválíš,
Pročež se sám od ní dálíš
A nechceš slova strpěti?
I mějž se sám na paměti.
Chválíš mi stud, zdrženlivosť,
Že jest veliká poctivosť;
Sám se se ženami obíráš,
Tudy mi dveře otvíráš,
Abych já také frejoval,
A mladé paní miloval.
I kterakžť mohu věřiti,
A slovům tvým povoliti,
Ty tak mluvíš, jinak činíš,
Tudy jen sám sebe viníš.
Tvá slova zhola neváží,
Neb je skutkové poráží:
Lidé moudří, i já sice
Prostý, přivykli jsme více
Skutkům než slovům věřiti,
Nedáme se v tom přepříti.
Neb marná, jalová slova
Jsou jako vítr taková,
Ale skutkové podstatná,
Na nich záležíc věc svatná,
A naprosto lidé všickni
Mají ten obyčej vždycky,
Že se skutky vésti dají,
A na slova málo dbají,
Neb se jim odjímá vážnosť,
Kdež není skutečná snažnosť.

Protož z toho naučení
Měj na ctnost vždycky své zření,
Neb bez ctnosti urození
Žádnému nic platno není.
Ctnosť tě ve všem všudy zpraví,
Budeš míti štěstí, zdraví,
Lásku od Boha, od lidí,
Všeckoť se dobře poklidí,
Jak v domě při tvé čeládce,
I jiných budeš-li zprávce.
Skrz ctnosť všecko dobře zřídíš,
A za nic se nezastydíš.
Toho jedné hleď šetřiti:
Budeš-li jiné říditi,
A k ctnostem přivesti chtíti,
Že musíš sám ctnostný býti.
Čeho by sám neučinil pak,
Nemilostivým mistrem tak
Nebývej, by měl nutiti
K tomu jiné, to činiti,
Neb by prospěl velmi málo,
Za práci by to nestálo.

Žádání důstojenství.

Staré jest příslovi, heslo,
Že všelijaké řemeslo
Nese svou bídu a psotu
Ve všelikém svém životu.

Ale můž se to změniti,
A takto zas obrátiti,
Že stav zde v světě všeliký
Má bídy, psoty veliky,
A že lidé stavu svého,
A povolání řádného
Zapomněvše, jinam hledí,
Nebo o tom snad nevědí,
Že posvícení makové,
Rovně u jiných takové.
Tato věc neznámá není,
Kterak lidé povýšení,
Kteříž první místa měli,
A jaké zprávy drželi,
Že jich chtěli rádi zbýti,
A nižší stav podstoupiti,
Stejskajíc sobě s ouřady,
A zvlášť s lidskými neřády,
S nimiž bývá v každou chvíli
Dosti práce a úsilí,
Žádajíce, když to shlédli,
By pokojný život vedli,
Svých úřadův prázdni byli,
Toho důstojenství zbyli.
Protož lepší rady není,
Kterou komu přirození
Živnost, hodnost uložilo,
A k čemu ho učinilo
Způsobného a hodného,
Nechaje všeho jiného,

Na tom má vděčně přestati,
Vejš se všetečně nedrati.
Neb to jest mé prosté zdání:
Nemohou být všecko páni,
A prvního místa míti,
Musíť někdo nižším býti.
Ale těchto let již mnozí
Jsouc nesmyslní, nebozí,
Vždy se k vyšším věcem táhnou;
Když pak i toho dosáhnou,
Oč prv stáli, pracovali,
Ještě na tom nepřestali,
Než opět hleděli výše;
Snad se jim to přičte k pýše,
Neb se ona každého dne
Nadýmá a vždy vzhůru pne.
Sedlák, jest-li dnes měšťanem,
Zejtra chce býti zemanem,
Pozejtří chtěl by býti pánem,
Nějakým zemským hejtmanem,
A snad i králem Hřebíkem,
Neb v důstojenství velikém.
Ale ty se pak tímto zprav,
Že zde ve světě všeliký stav,
Vysoký, prostřední, nižší,
I ten pak ze všech nejvyšší
Má dosti co žalovati,
Má sobě co stěžovati
Na své práce, nedostatky,
Všelijaké jiné zmatky,

Kterýchžto jest všudy dosti,
I v té největší hojnosti.
Neb v jiném a jiném stavu,
V každém najdeš dosti davu,
Všudy práce a všudy kříž,
Neb nějaká rozdílná tíž.
Nemá-li onen-no toho
Nedostatku, zlého mnoho,
Ale má něco jiného,
Odporného a těžkého,
Čeho bys ty snad nesnesl,
Alebrž pod tím bys klesl.
Toto jest pravda na krátce,
Vyšší-li stav, vyšší práce,
A vyšší nedostatkové,
A jiné věci takové.
Ba ani berla biskupská,
Aneb koruna královská,
Věř tomu, lehká nebývá,
Dostiť pod ní tíže bývá,
Kdo by tomu rozuměl snad,
Na zemi by jí nezvedl rád.
Protož mladý hospodáři,
Chceš-li ať se dobře daří,
Stůj v svém stavu, povolání,
Dáť Pán Bůh své požehnání.
Netři se, nedeř k vyššímu
Důstojenství vzácnějšímu,
Ale přestaň na svém štěstí,
Ono tě nedá zavesti,

Neb kdož vysoko sedají,
Tíže také upadají.
Ty jsa v štěstí prostřední,
Ne první ani poslední,
Jsi sebou nejbezpečnější,
Máš život nejpokojnější.
Na tom jestliže přestaneš
Hojného štěstí dostaneš.

O střídmosti.

Lékaři o tom tak praví:
Střídmosť jest nejlepší zdraví,
A kde pak není střídmosti,
Tu bývá nemocí dosti,
A summou: od neřádného
Jídla, pití zbytečného
Více lidí mnohem hyne,
Než jich od meče zahyne.
Střídmosť jest pak užitečná
Tělu i duši bezpečná.
Ti však kdož rozkoš milují,
Na přírodu jen žalují,
Že v nich bolesti vzbudila,
Nemocné je učinila,
Ješto na nich všecka vina,
Jsouc hrubí srkači vína.
Obžerstvím a neskrovností
Jedouc, pijíc bez mírnosti,

Pokazí sobě žaloudek,
Břicho bude jako soudek.
Chtíc nějakou zvůli míti,
A rozkošně živi býti,
V bídný život upadají,
Nemoci se v nich skládají,
Nebo rozkoš vždycky má tu,
Když se dokoná, záplatu,
Jiným neumí platiti,
Než nemocí obdařiti.
Jest to prv nevelmi dávno
Nebylo o tom slýcháno,
Aby takové nemoci
Měly v lidech jaké moci,
Jako nyní zhusta mají,
Den po dni se rozmáhají,
Proto že rozkoše hledí,
Skvostně pijí, také jedí.
Poněkud máme důvody
Domácí takové škody:
Když se přejedí boháči,
Majíc co jen hrdlo ráčí,
Ant je pak dna napadnou,
A nemoci jimi vládnou.
Že byla večeře hojná,
Mnohého to dost nadejmá,
Zmítá sebou, divně válí,
Toho banketu nechválí.
Musí poslat pro lékaře,
Anebo apatykáře,

Aby se k němu vydali,
Z něho ten zbytek vyhnali.
A když přijde doktor spěšně,
Poradí pánu prospěšně,
Dá mu v nápoji piluli;
Bude po té dobré vůli.
Chudý pak člověk podělá,
Nemaje pohodlí těla,
Vymře se hladem, vysuší,
Pojí potom jako sluší,
Jsa z toho zdráv jako ryba,
Všeliká ho nemoc chybá.
Protož i ty zprav se tudy,
A buď tak živ jako chudý,
Chceš-li zdraví, čerstvost míti,
Hleď střídmě a skrovně žíti.
Nechť jiní stůl hojný mají,
Po vlasku krmě jídají,
Ty po česku mírně, skrovně,
Jak naši předkové rovně,
Cibularum pečenarum;
Salátu ať jest per parum,
Vytři sobě hovězinou,
Ne vždycky oběd s vyzinou.
A tak když skrovně živ budeš,
Všeliké nemoci zbudeš.
Zvlášť zanech silného pití,
Dna tě nebudou trápiti;
Nebude třeba lékaře,
Žádného apatykáře.

Budeš čerstvý jako jelen,
Třebas jako který jeden,
Přečkáš mnohý a dlouhý věk,
Bude-liť tato rada vděk.

O sousedech.

K sousedům svým pyšným býti
Jest, s nimi válku začíti.
Čekej vždy hurtu na sebe,
Jako hromobití s nebe,
Aneb nenadálé střely,
Kteráž tě rychle postřelí,
Neb soused tvůj něco zvěda,
Hned na tebe mrzce vzhlédá,
Tebe špehuje a šetří;
A jak se zbouří povětří
Tak z mračínka dost malého,
Někdy z oblaku jasného
Bude velké hromobití,
Až tu bude teskno býti.
Protož s nimi buď živ svorně,
Podlom se někdy pokorně,
Nehryž se, nesuď a nevaď,
A plotem se od nich nehraď,
Ale raději přátelstvím
Ohraď se, dobrým sousedstvím.
Nebuď houžkou, neužilým
Sobíkem a zadražilým;

Dej se jim někdy užiti,
U tebe v nouzi objíti,
Aby měli lásku k tobě.
Nevšecko sám táhni k sobě,
A měj vždy raději svého
Souseda blízko dobrého,
Než přítele dalekého,
Nebo užiješ spíše ho.
Však nemínim takového,
Nezbedného, urvalého,
Kterýž by svému sousedu
Vždy jen hleděl být na škodu.
Protož se před takovým střez,
A jak se ohraditi věz.
Psali o tom prv někteří,
Abys znal ptáka po peří
A vlka po jeho srsti,
Totiž věř mu, drže v hrsti.
Sice souseda dobrého,
Poctivého, pokojného,
Hleď sobě ve všem vážiti,
O to se věrně snažiti,
Byste spolu dobře byli
Tak jako přátelé milí.
Jistě toho nepyknete,
Jest-li mne v tom poslechnete.

O přátelích.

Nic hle pod nebem řídčího
Není, na světě dražšího,
Jako jest přátelství pravé,
Upřímné, věrné a zdravé.
A protož jest v drahé ceně,
Že ho na světě nejméně,
Jako zlata, kovu toho,
Ne všickni ho mají mnoho,
Než mědi, také mosazi
Všudy se dosti nachází.
Tak přátelství nepravého,
Lichého, licoměrného
Dosti se býti poznává,
Pravého se nedostává.
Neb k větru štěstí se trhá,
V protivenství hyne, mrhá,
Pravé pak, věrné přátelství
Ani v žádném protivenství
Nepohne se a nezmění,
Neb má pevné utvrzení.
A to nikdež nemůž býti,
A stále se upevniti,
Než mezi lidmi moudrými,
Dobrými a šlechetnými.
Zlí pak, ač se někdy zdají,
Dobří přátelé dělají,
Však jedno slovo protivné,
Což jest jistě dosti divné.

Z toho přátelství je srazí,
Všecku dobrou vůli zkazí.
Neb lehce a bez vážnosti,
Nejsouce zkušení dosti,
V to přátelství jdou, vstupují,
Zase pak též odstupují
Od něho z lehké příčiny,
Rozdílné majíce činy.
Před tím přátelstvím utíkej,
A přítel tomu neříkej,
Komuž nesmíš v každé době
Věřiti, jako sám sobě.
Již jest tu nedokonalé
Přátelství, dosti na mále,
Komu se nesmíš svěřiti
A s ním odkrytě mluviti,
Tak jako i ty sám s sebou,
A on tolikéž zas s tebou.
A chceš-li vědět za celo,
Odkud by pak pocházelo
Přátelství pravé, upřímné?
Ze dvou věcí, o tom víme:
Z milosti, také ze zkušení,
Ale první stálé není,
Neb milosť jest věc vrtkavá,
Nestálá a utíkavá,
Ale zkušení má vážnosť,
Rozum, také dokonalosť.
I tedy se zbezpeč směle
Na zkušeného přítele,

Ten můž trvanlivý býti,
Tobě se platně hoditi.
A dokudž ho pak nezkusíš,
Počítati ho nemusíš
Za přítele, neb můž tebe
Milovat jako sám sebe,
Ale přítelem nebyti,
Aneb se brzo změniti.
Ač pak milost může mnoho,
Ale jistě věř mi toho,
Víc věrné přátelství může,
Neb ho hned nic nepřemůže.
Mudrce vznešeného řeč,
Že jest to utěšená věc,
Takého přítele míti,
S nímž by mohl vždy vesel býti,
Raduji se z toho hosti,
Jako sám z své přítomnosti.
Dobře pověděna řeč ta,
Že přítel on jest druhý já,
A přátelství duše jedna,
Jenž se ve dvou tělích sjedná.
A protož poněvadž v pravém,
V tom ctném, přátelství laskavém
Jednota mysli přebývá,
Také toto z toho bývá:
Takoví dobří přáteli
Že se nesnadno rozdělí,
Nepromění jich neštěstí,
Ani nižádné neřesti.

Vždy jsou předce svoji oni,
Jak pěšky, tak i na koni,
Až na máry, až do hrobu,
Nepohnou se v žádnou dobu.
Než to přátelství společné,
Které jest všudy obecné,
S štěstím vzniká a nastává,
S neštěstím míjí, přestává.
Nechlub se tedy, příteli,
Svými mnohými přáteli,
Poshověj, zda v času krátkém,
Obrátí se štěstí zpátkem,
Tu zvíš, mnoho-li přátel máš,
Snad mi teprv za pravdu dáš,
Když se se všemi neshledáš,
A v tom proměnu uhlídáš.
Žádná věc lépe nesoudí
O přátelích, jenž nezbloudí,
Jako neštěstí to zjeví,
Jací jsou, kdo prvé neví.
Mnohým se to přihodilo,
Dokudž jim štěstí sloužilo,
Že mívali přátel dosti,
V zástupích a houfích množství.
A když je poopustilo,
A zpátkem se obrátilo,
Sotvíčka jsme je poznali,
Že sami druzi zůstali.
I mějž toto za naučení,
Že přátelství stálé není,

Které pro užitek bývá,
Velmi se brzo tratívá.
Dobrovolná věc býti má
Přátelství, tak se moudrým zdá,
Za odplatu sobě samo,
Což i tobě budiž známo.
Kdož jest dobrým přítelem tvým,
Směle za něho slíbiti smím,
Bys pak ty nic neměl statku,
Zůstanet vždy tvůj bez zmatku.
Paklit jest kdo pod fortelem,
Pro zboží tobě přítelem,
Anebo pro tvou mladou ženu,
Ty proto rozuměj všemu.
Jesť-li statku brzo zbudeš,
Ženu mrzkou míti budeš,
Hned tobě ten přítel zmizí,
K tobě se víc nepřiblíží,
Neb čemu on přítelem byl,
Již tys to ztratil, toho zbyl;
Přátelství to odešlo s ním,
Se ženou, statkem, zbožím tvým.
A protož čím jsi vzácnější,
A čím máš ženu pěknější,
Tím méně můžeš věděti,
Tomu právě rozuměti,
Kdo jsou aneb kteří cele
Upřímní tvoji přátelé.
Ještěť chci víc pověditi,
O přátelství oznámiti:

Jest-li že by se přítel tvůj
Skrz nějaký výstupek svůj
Neslušné věci dopustil
Nesluší, bys ho opustil,
Nemáš se proto horšiti,
Ani v přátelství měniti,
Ale máš ho litovati,
Jak můžeš mu pomáhati,
Buď radou nebo nákladem,
Maje lítost nad tím pádem.
Neb kdožkoli pro cizí pád
Opouští tak přátelství rád,
Podoben jest také k tomu,
Nadepsanému onomu,
Kterýž v štěstí jest přítelem,
A v něštěstí nepřítelem.
Nejvyšší pak, nejvěrnější,
A tvůj přítel nejmilejší
Má snesen a strpín býti,
Nemáš mu v tom za zlé míti,
By pak také proti tobě,
Proti tvé vlastní osobě
Něco učinil přes summu
Z nechtění neb nerozumu,
Toho považ v každou chvíli,
Že jest on tvůj přítel milý.
Snad nevěděl, za to neměl,
Abys ty mu tak za zlé měl,
Byť to proti mysli bylo,
A tebe tak urazilo.

A tak z těchto ze všech řečí
Rozuměj, že všecky věci
Mezi přáteli milými
Jsou upřímné; mezi nimi
Nic není, což by škodilo,
Oklamalo, urazilo.
Přítel tebe šetří více
Než-li ty sám sebe sice,
Nehledí tě uraziti,
A z úmysla zarmoutiti.
Pak-li že tě kdy zač žádá,
Však to předně vždy předkládá,
Coť by beze škody bylo,
K lehkosti se nechýlilo,
Sám by to chtěl radší nésti,
Než tě k něčemu přivesti,
Myslí, jak by se zachoval,
To přátelství občerstvoval
Někdy dary, někdy listy,
Jsa tvůj přítel vždycky jistý,
Ne tak jak mnozí dělají,
Těch výminek užívají,
Řka: „Žádej co chceš jiného,
Kromě (prý) toho trého:
Neslíbím, nepůjčím, nedám,
Všecko pro tebe udělám.“
Ti se, tuším, omýlili,
Přátelství sobě zlehčili,
Když sobě vejminky kladou,
A některé věci kradou;

Škodu, hanbu vymiňujíc,
A na to nepamatujíc.
Žádá-li kdo tebe za to,
Hodna paměti věc tato:
Což by škodu, hanbu neslo,
Již by tu přátelství kleslo.
A měj na to pilné zření,
Že tvůj přítel žádný není,
Učiní-li v které době
Co z úmyslu proti tobě.
Opět není přítel žádný,
Toho rozum velmi snadný,
Když za neslušnou věc žádá,
Nemožnou věc na tě vzkládá;
Nebo v upřímném přátelství
Vždy se jednota mysli stkví.
Protož kdož se důvěřuješ,
Vejminek nepotřebuješ.
Máš-li věrného přítele,
Spustiž se na něho směle,
Neb on o to má vždy péči,
Což k tvému dobrému svědčí,
Aby se ti dobře zvedlo,
Zlé nestalo a nesedlo.
Pakli kdo tomu odpíráš,
Tím sám na sebe otvíráš,
Že's ještě sám falše nezbyl,
Žádnému přítelem nebyl.
A snad pomíjíš i radu,
A máš do sebe tu vadu,

Že chceš mnoho přátel míti,
Sám nechceš přítelem býti
Dobrým, upřímným žádnému,
Než meceš kličky každému.
Toto také povím tobě,
Na jedné samé osobě
Že přátelství nezáleží,
Než ke dvoum a výše měří.
Komuž ty nejsi přítel však,
Aniž on tobě jestiť pak.
Protož prosím tebe za to,
Pomysliž a vzpomeň na to,
Jsi-li sám jmenem přítelem,
Jiní podobným fortelem
Tebe také odbývají,
Slušnouť odměnu dávají,
Než kdy bys ty věrný být chtěl,
Věrné bys zas přátele měl,
Neb nikdy víry rušitel
Nebýval příteli přítel.
Přátelství vždy v dobrém stojí,
A nic se zlého nebojí.
Kdyby se v to něco zlého
Vmísilo, neupřímného,
Již není přátelství žádné,
Ale pokrytství neřádné.
Také mezi nesmyslnými
Blázny, lidmi nemoudrými
Přátelství místa nemívá,
Než mezi ctnými přebývá,

Kteřížto na strany obě
Rozumějí vždycky sobě,
I to co jest láska, víra,
Aneb co v sobě zavírá;
Přítel, to přelibé jmeno
Bývá od nich vždy váženo.
Z toho se také rozumí,
Kdo jen co vážiti umí,
Že jest pravých přátel málo,
Zřídka jich vždycky bývalo,
Ale přátelství oustního,
A zvlášť toho listovního,
Toho jest předosti všudy,
A toho dokáži tudy:
Že hned žádná epištola,
Nemůže již býti zhola
Bez přátelského titule,
A podle této notule:
„Mému vždy zvláště milému,
Celému a upřímnému
Pánu a příteli buď dán,“
Nechť jest komukoliv psán.
Titul se nikdy nemění,
Žádný přítel menší není.
A tak hle, epištol kolik,
Zvláště milých přátel tolik.
Bopomozi, můj příteli,
Že's tak zbohat na přátely,
Ješto to nemůže býti,
Abych jich mohl tolik míti,

Než toliko jediného,
Nad jiné zvláště milého.
Protož tímto již zavírám,
A tobě rozum otvírám,
Abys uměl rozdíl míti,
Kdoť má zvláště přítel býti,
Jak ho po čem máš poznati,
Kterak se k němu chovati,
A v čem se mu důvěřiti,
K jakému konci měřiti,
Aby to přátelství stále,
Pánu Bohu ke cti chvále,
Mezi vámi vždy trvalo,
Žádné proměny nebralo,
Až do motyky, lopaty,
Toť žádá svazek přátelství svatý.
To chceš-li míti v paměti,
Budeš se chovat uměti
K tvým milým přátelům ke všem
V tomto, také v jiném ve všem
Chceš-li se pak jich doptati,
Po tomto je máš poznati:
Ten jest vždy tvůj přítel lepší,
Měj k němu náchylnost větší,
Kterýť svých věcí podává,
Než-li který sebe dává.
Neb jsou přátelé neničky,
Že řkou: „Můj milý zlatičký,
Však jsem já všecken vždycky tvůj,
Tys nejmilejší přítel můj.“

Tak tě svými slovy kojí,
Pod tím o užitek stojí,
Sám se nedá nic užiti,
Umí se ti vymluviti.
A takových přátel mnoho,
Že odbudou slovy toho:
Když skutkem nic nedokáží,
Za lot koudele neváží.

O nepřátelích.

Máš-li nepřítele koho,
Střez se velmi pilně toho,
Netovařiš s neznámými,
Neb jest snad zlé jenom s nimi.
Ty bys je rád sobě zvolil,
V tom by tě některý zholil.
Když již právě k cuku půjde,
Kdo ví, jak kdo tu s kým bude.
Šetř se svého nepřítele,
Aby neužil fortele;
Neb on myslí na ty cesty,
Kudy by tě moh' podvesti.
Jest-li jest nepřítel tvůj mdel,
Ty bys již snad tak za to měl,
Že on na tě nemá péče,
A že před tebou uteče,

On pak k tomu vždycky měří,
Dokud drží to příměří,
Až bude mít moc nad tebou,
Tu pak zahrá tím líp s tebou.
A pak-li se tím konejšuješ,
Že oč ty vždy přemyšluješ,
Nepřítel tvůj nezná toho,
Mejlíš se tu jistě mnoho.
Sám v nebezpečenství dáváš,
A o své hrdlo pohráváš.
Protož nepřítele svého,
Všech úkladů a lsti jeho
Hleď se pilně varovati,
Před ním se opatrovati,
Znáti jeho chytré léči,
Míti se vždycky na péči.
Neb což jiný činí zjevně,
On vše tím způsobem tajně;
Jest-li že se neopatříš,
Snad čest, hrdlo, statek ztratíš.

O vrchnosti.

Vrchnost pak svou hleď vždy ctíti,
Jí poslušen, věren býti,
Slouže se vší ochotností
Rád pánu jeho milosti,
Ne tak na oko, bezděčně,
Jako upřímě a vděčně.

Kde pak pán nemůž sám býti,
Ráčí na svém místě míti
Regenty a ouředníky,
Jiné věrné služebníky,
Kterýchž ty nezlehčuj sobě,
Byť postavil hůlku tobě,
Ale měj je v uctivosti,
Vždy vedle náležitosti.
Neb v nich tak pána svého ctíš,
Když k pánu jich věrnosť víš.
Máš-li co při nich činiti,
Nehlediž se jich štítiti,
Zvláště jsi-li jist sám sebou,
Nepovede se zle s tebou.
Mluv upřímně a svobodně,
Nepřihodíť se nic škodně,
Neb vrchnosť není k škodě ctným,
Než toliko k trestání zlým.
Z nařízení Boha Pána,
Každá duše má poddána
Býti se vší ochotností
Jak dobré tak zlé vrchnosti.
Protož poddanosť zachovej,
Vždycky se ctně, věrně chovej,
Povinnosti vykonávej,
Ten dluh tvůj býti poznávej;
Daně, platy i roboty
S nimiž bývá dosti psoty,
Byt se pak někdy zhouštily,
Něce drobet obtoužily,

Poddanost to všecko snese,
Za vrchnost Bohu modle se.
A kdo bude láti, klíti,
Nebude odplaty míti,
Jakž jeden svatý pověděl,
Rád bych, by to každý věděl:
Kdo (prý) nebude bičován,
Ten nebude korunován.
Jest-li že pak vrchnost ona,
Něco víc než sluší koná,
Bude za to odbývati,
Bohu počet vydávati.
Ty jim poddán buď na krátce,
Cti též školy, církve správce,
Ouřad a všecky konšely,
Kdož by jakou správu měli,
Potom sám také ctěn budeš,
Všeliké ouhony ujdeš.

O svobodě.

Pochloubáš se svobodou snad,
Vytáhneš z toho jako had,
Řka: „Nemám pána žádného,
Ani nestojím o něho;
Málo i na regenty dbám,
Neb jsem já sobě volen sám.
Co mi po jakých těch zprávcích,
Co po nařízených starcích;

Co po ouřednících taky?
Nechť oni řídí sedláky,
Já jsem svobodným měšťanem,
A k tomu ještě zemanem."
Ale slyš příteli milý,
Nevíš ještě o svém cíli,
Co tebe do smrti potká,
Dávej medle slova krotká.
Nemáš-li snad, budeš míti,
Nechtěj se odpovědíti.
Dosti ještě času k tomu,
Že můžeš sloužit někomu.
Nesluší pejchat člověku,
Zdaliž nevíš, v kterém věku
Hekuba sloužit počala,
A jiným se v moc dostala?
Co se též stalo Krésovi,
Aneb Diogenesovi?
Onomu Attilovi,
Aneb Valeriánovi?
Také ještě mnohým jiným,
O nichž teď zmínky nečiním.
Štěstí je dolů strčilo,
V bídnou službu podrobilo.
Mnozí byli slavní králi,
Však se v služebnost dostali,
Jiní přišli do vězení,
A k velikému snížení
Z královských stolic smetáni,
V potupu a v lehkost dáni.

Pročež ty se pak protivíš?
S čím se kdy potkáš, co ty víš?
Se svou se svobodou nadýmáš?
Zdaž příkladův hojných nemáš,
Že bývali v časy dávní
Ze služebníkův páni slavní,
Zase z pánův služebníci,
Divnou proměnu mající?
Neb jak se časové mění,
A žádná v nich stálost není:
Tak také lidé tou měrou,
Proměnu svou často berou.
An se ta věc přiházela,
Že chudoba přicházela
Na ty, také služba pracná,
Kdož mívali jmena vzácná,
Svobodou se bezpečili,
A nad jinými předčili,
Nemajíce na paměti,
A nechtíce rozuměti,
Odkud jim svoboda přišla,
A hojnost od koho vyšla,
Že od téhož hospodáře,
Všeho mocného vladaře,
Také nouze i potřeba
Pochází a vše což třeba.
Těmi dveřmi nejinými,
Dobré i zlé jde vše jimi.
Ten pak jest nejsvobodnější
Pán a nad jiné vzácnější,

Kdo jen sám sobě neslouží,
A po zlých vášních netouží.
Nevím pak, proč to děláme,
Že my kladem, toho máme
Jako za nesvobodného,
Kdo má pána smrtedlného?
Samému slouží jednomu,
Chlap, otrok říkáme tomu;
Kdo pak slouží tisíc pánům
A nesmrtedlným tyranům,
Toho my býti pravíme,
Za svobodného soudíme.
Ptáš-li se, kdo jsou ti páni,
A tyrané nadepsaní?
Jsou hle, zlé nešlechetnosti,
Hříchy, bludy, nepravosti,
Jenž mají sluh příliš dosti,
A jsou světu v poctivosti.
Neb těm pánům jiní páni,
Podle moudrých lidí zdání,
Slouží jim na větším díle,
Skoro vždycky každé chvíle.
A zajisté nižádného,
Neučiní svobodného
Štěstí, ale šlechetná ctnosť,
Skrz niž mnozí mívají zrost,
Přicházejí k účastenství
Velikého důstojenství.
Protož i ty dobrý muži,
Nechť se jiní jak chtí tuží,

Ty nevejskej s svou svobodou,
Než střez se vždy před příhodou.
By pak byly vyhoštěny,
Majestátem obdařeny,
Nic ty na to nespoléhej,
Tím se nepni, nepozdvíhej.
By byl odkud kdo chtěl rodem,
Byl sobě vždycky svoboden,
Nemá svobodou pejchati,
Na ní tuze spoléhati.
Nebo můž' se přihoditi,
Že teprv musíš sloužiti,
Ve své starosti pána míti,
U velké nesvobodě býti.
Ta jest svoboda nejlepší,
Kdo jest ctně živ a nehřeší,
Přídrží se dobrých ctností,
Varuje se každé zlosti.
Tomuť bývá česť veliká,
Bývá pánem z služebníka,
Kdo se té svobody drží,
Věčnou pochvalu obdrží.

O dobrém svědomí a ostříhání mysli.

Kdo v hlasu pověsti hledí,
Dobrého jmena nezdědí,
Neb se nechystá svědomí,
Kteréž jest vnitř a soukromí,
Nevinného ostříhati,
Bez poškvrny zachováti.
Dobré svědomí to sluje,
Jenž svědkův nepotřebuje,
Na dvou toliko má dosti,
Ti jsou mu za velké množství:
Jeden jest Bůh a ty druhý,
Mají oba právo tuhy.
Hned jich nižádný nepřepří,
Ani jim též nic nezapří.
S tebou majíc přebývání,
Nemohou být oklamáni.
Nelzeť se před nimi skrýti,
Všudy jako slunce svítí,
Máš je vždycky všudy s sebou,
Chodí i na lože s tebou.
Znají činy i myšlení,
Před nimi nic tajno není.
Protož pověz, prosím tebe,
A netaj pravdy na sebe,
Hrubě-li se ty jich stydíš,
Zdali je před sebou vidíš?

Také-li kdy na péči máš,
O tom že mi svou zprávu dáš,
Za to mám, jest-li tvé věci
Činíš, jako by ti svědci
Před tebou tu vždycky stáli,
Na tvé činy se dívali.
Netřebať se zavírati,
Ani čeho strachovati,
Neb cožkoliv jen mysliti,
Před nimi smíš učiniti,
Proč by se nezjevil se vším
S tím i před světem přede vším?
Pak-li co činíš před nimi,
Zač se stydíš před jinými,
Tedy tvé vlastní osoby
Svědectví, vždy každé doby
Má tobě býti vážnější,
A mnohonásob vděčnější
Než-li všech lidí hlasové,
Byť pak také i bohové
O skutcích tvých nevěděli,
A to přehlídnouti chtěli.
Jest-li pak kterou věc činíš,
A takto u sebe míníš,
Spáchaje skutek neřádný,
Že o tom nezví hned žádný,
Co jest platno, že ty tak díš,
Když ty to sám do sebe víš?
O nešťastný člověk jistě,
Povímť pravdu předce čistě,

Když zamítáš svědka toho,
Na němž záleží tak mnoho,
Nedržím hned nic o tobě,
Neb sám nejvíc škodíš sobě.
Protož ten obyčej mívej,
A této rady užívej:
Když tě lidé, zvlášť zlí, chválí,
Jest rovně co by ti láli;
Ty ne hned vysoce smejšlej
O sobě, ale přemejšlej,
Srovnává-li se svědomí
Tvé s tím svědectvím v soukromí,
Neb lidmi oklamán býti,
Můžeš marnou chválu míti,
A tvé svědomí čisté
Nepodvede tebe jistě.
Tedy povímť o tom levně:
Jak jsi živ před lidmi zjevně,
Tak buď v soukromí před Bohem,
I vejš šlechetněji mnohem.
Ale bláznovství jest naše
Styděti se v každém čase
Něco před lidmi páchati,
A před Bohem nic nedbati.
Neníť žádný boží ctitel,
A příjemný jemu přítel,
Kdož jinak tamto, jinak zde
S lidmi a Bohem vůkol jde.
Povímť dále, jsať vždy věren,
Že na tomto hle veškeren

Život ctný, dobrý záleží,
Nechť jsou světští, nebo kněží,
Tak před lidmi živu býti,
Jako před Bohem se míti.
Aneb tak živ buď sám se sebou,
Jako když jsou mnozí s tebou;
Jináč věř mi, dobrý nejsi,
Ale holá lichota jsi.
Máš-li rozdíl soukromného
Života a všem zjevného,
Nic nemáš poctivějšího,
A při sobě vzácnějšího,
Jako svou vlastní osobu,
Mějž ji ve cti v každou dobu.
Co pak dále k tomu ty díš,
Jest-liže se sám nestydíš,
Nemáš v poctivosti sebe,
Když též jiní nectí tebe?
I nehněvejž se hle na ně,
Takto odpovídám za ně:
Kdo sám sobě hanbu činí,
Není hoden, aby jiní
Jemu poctivosť činili,
V něčem ho sobě šetřili,
Mrzké pak každé mluvení,
Co také bez hanby není.
Ale někteří křesťané,
Zvláště pak páni dvořané,
Ti hle před osobou ženskou
A přítomností panenskou

Mimo jiné všecky lidi
Za to se před nimi stydí
Oplzlé věci mluviti,
A nad to výše činiti;
To za velkou mrzkosť mají,
Všickni plijí, také lají:
Ale před mužskou osobou,
A když kvasí sami s sebou,
Toho nezapovídají,
Za hanbu nepokládají.
Ty pak, kdož tak zle tlachnuješ,
Něco špinavě šprýmuješ,
Proč na pannu ukazuješ,
Ženské pohlaví spatřuješ?
Věz, že panna nejpěknější
Mysl tvá jest, nejpoctivější
Nad jiné tělesné všecky
Panny, ženy neb děvečky.
Jest-li že tě neuctí kdo,
Již hle není žádný div to,
Že ve cti míti nemůže,
Červené neb bílé kůže,
Totiž těla ozdobného,
Panenského neb ženského.
Divná věc, kudy to pošlo,
A v obyčej lidem vešlo,
Že muži ve větší vážnosti
Mají ženy, v poctivosti,
Nežli samy sebe? a tím
Sobě, směle to říci smím,

Hanbu, lehkost velkou činí.
Nevím, co pak pod tím míní,
Že stav ženský zvelebují,
A sebe nic nevážejí?
Mají ženy své ve vážnosti,
Předcházejí uctivostí,
Kteréž jim mají sloužiti,
A ve všem poddány býti,
Činíc tudy stavu svému
Křivdu, pohlaví mužskému.
Nemyl se na tom žádný však,
Abych já nemoudrý tak,
A měl tuto tím učiti,
Špinavé věci mluviti,
Buď před panenkami ctnými,
Neb ženami poctivými;
Netřeba jich se styděti,
Budeš-li s nimi seděti.
Než totoť chci oznámiti,
Tím tebe dále zpraviti,
Že hodna jest mysl člověčí
Cti, poctivosti největší,
Potom pak pohlaví mužské,
Naposledy také ženské.
Kdož svou mysl má v poctivosti,
Ten beze vší pochybnosti,
Obojímu vždy pohlaví
Česť činí, slušně je slaví,
Aniž můž' ten zle činiti
A nepoctivě živ býti.

Kdo svou mysl v poctivosti má,
Chce, aby byla ve všem ctná;
Nižádných koutů nehledá,
A nikam se neohlédá;
Nechť tu kdo chce koli sedí,
On všecko ctně činit hledí,
Nic v mysli, také mluvení
Při něm nemravného není.
Mudrce jsou slova tato,
Jenž řekl: „Styděl bych se za to,
Abych pohlaví každému,
Aneb stavu všelikému,
Muži, ženě nebo panně
Nemysle na nic zlostranně,
Nesměl toho povědíti,
Co smím ve svém srdci mysliti;“
Ještě více řekl mudřec ten:
„Já bych (prý) směl na každý den
Mezi všecky lidi jíti,
Jim se ukázat, zjeviti.“
Aby byli na mém čele
Opravdu, zouplna, cele,
Všickni skutkové napsáni,
A na něm poznamenány
Řeči také i myšlení,
Beze všeho vyminění,
Aby každý v každé době
Mohl to všecko čísti sobě,
Co jsem kdy s mou vůlí činil,
Mluvil, myslil aneb mínil,

Od té doby, od té chvíle,
Od toho času a cíle,
Jakž se k životu ctnostnému
Přiznávám a šlechetnému.
Kdož by té smělosti neměl,
Toho učiniti nesměl,
Neprav, aby dobře živ byl,
By pak svědomí jak chtěl kryl.
Ještě pravímť to z jistoty,
Daleko jsi od dobroty;
Neb nemůže dobrým býti,
Ani toho jmena míti,
Kdož života šlechetného
A obcování mravného
Od své mysli nepočíná.
Ta jest největší příčina,
Na níž všecka věc záleží,
Tudy k ctnostem cesta běží.
A žádný hřích hříchem není,
Leč od mysli usouzení
Aneb potvrzení vezme,
A protož hle, všickni vězme,
Že jest velmi krásná, milá
Mysl panna ušlechtilá,
Na nížto stud i počestnosť
Důvod má i veliká ctnosť.
By pak kohožkoli tělo
Hříchu žádného nemělo,
Předce důvod žádný není,
Že jest čist od poškvrnění,

Jest-li jest mysl nakažená,
Zlým myšlením poškvrněná.
Tedy kdož chceš dobrým býti,
Od mysli máš to začíti;
Odkudkoli jinud začneš,
Vždycky pokrytcem zůstaneš,
A nic dobrého nebudeš,
Zlého svědomí nezbudeš;
Neb základ dobroty studnice,
Nakažený jest velice,
A což jest nakaženého,
Nečekej odtud dobrého.
O mysl! jak jsi klénot drahý,
Beze vší ceny a váhy,
To směle povědít mohu,
Vzácná lidem, také Bohu.
Kdož tebe nemá na péči,
Tomuť dobrota nesvědčí,
Spravedlivá být nemůže,
Škodí svědomí nejhůře.
Protož sluší na každého
Ostříhat svědomí svého,
Né slouti, než jen dobrým býti,
Svědomí za svědka míti,
Na ně se vždy bezpečiti,
Neb může nejlíp svědčiti.
Byť tě pak lidé chválili,
A že jsi dobrý, pravili:
Kdyby tě svědomí hryzlo,
Jako šíp v tobě uvízlo,

Nic by to platno nebylo,
Ale jen více škodilo.
I tedy se nevypínej,
Než od mysli vždy počínej
Dobře, šlechetně živ býti,
Jí hleď šanovati, ctíti.
Neb ona základ dobrého jest,
Na ní záleží stud i česť.
A tak zachováš dobrotu,
Ve všelikém svém životu,
Svědomí svého nezprzníš
A tudy se s Bohem spřízníš,
Také i s lidmi dobrými,
Obdržíš místo mezi nimi.
Co se dotýče panen ctných,
Žen poctivých, važ sobě jich,
Klobouček před nimi smekej,
Nic špinavého neříkej,
Aby odtud neutekly,
Že jsi hrubý troup, neřekly.
I jsouť mnohé desperátky,
Přetřesou tu i tvé šátky,
Převrhou tě, prvé než zvíš,
Šetří, kterak jíš nebo píš,
Co mluvíš, aneb jak sedíš,
Na koho a kterak hledíš.
Nejspíše tu hanby dojdeš,
A bez pýrka neodejdeš.
Mně se kolikkrát hodilo,
Zvlášť když víno hlavu zbilo,

Že jsem hned něco problekl,
Až jsem se sám toho lekl.
Když jsem se upamatoval,
Toho pak jsem sobě přával,
Někde v pouhém lese býti,
Nežli s nimi jísti, píti,
Předkem kloboučck smykati,
Ve všem se tu ostýchati.
Ty pak mluv všecko okolkem,
Jsa vždy zdvořilým pacholkem;
Neb ač ony slyší rády
Časem i mnohé neřády,
Však se předce zardívají,
Na sobě znáti nedají,
Aby jim to k mysli bylo.
Mluv tedy, co by tě ctilo.
I šetř Boha, dobrých lidí,
Zvláště, zač se panny stydí,
Toho nechtěj mluviti k nim,
Ale polož stráž ústům svým.
Na to zachovej rozum svůj
A vždy nad myslí panuj.
Budeš-li jí ostříhati,
Nebudeš se obávati,
Abys v čem koho urazil,
V dobrých ctnostech mu překazil.
A tak hle, o této věci
Nechť jest konec naší řeči.

Požívání řeči.

Člověk ničímž, věrná pravda,
Nedělí se od hovada,
Než-li rozumem a řečí,
O tom tak mudrci svědčí.
Řeč jest poklad nejvzácnější,
Člověku nejpotřebnější;
Ten za člověka jmín bývá,
Kdož řeči dobré požívá,
Hledě předkem k tomu všemu,
K čemu jest řeč dána jemu,
Aby se od zvířat dělil,
Jako v jinou formu přelil.
Ale my, jakž darův jiných
Od Boha nám propůjčených,
Zle, nedobře požíváme,
Tak také řečí mrháme,
Kteráž jest nám proto dána
Od svrchovaného pána,
Abychom my lidé sobě
Rozuměli v každé době,
Potřeby své působili,
K platným věcem obrátili.
Jeden mudrc dost vznešený,
Ctným životem ozdobený,
Otázán jsa, proč by on pak
Nikdy nic takového však
Nemluvil, kratochvilného?
Odpověděl: Z Boha mého

Nechci já žerty dělati,
A jemu se posmívati;
Neb on mi ne proto řeč dal,
Abych jí plejtval, aneb hrála
Ale abych jí ke všemu
Požíval k svému dobrému.
Jest-li vy jí příliš máte,
Hojnost, nazbyt poznáváte,
Mně věřte, že mi se řeči,
Třebas v potřebě největší,
Častokráte to se stává,
Velmi mnoho nedostává.
Kdo rád mluví lehké věci,
To samé hned na něj svědčí,
Že jest velmi nesmyslný,
A k tomu lehkomyslný.
Neb řeč a písmo nakrátce
Jsou dva poslové, neb zrádce,
Vše, což jest v člověku, zradí,
Buď zjevně anebo kradí.
Co bych já příteli věděl,
Kdybys ty tu mlče seděl,
Jsi-li moudrý, čili blázen,
Dobrého neb zlého prázen.
Kdybys vždycky mlčel v domů,
A nikdy nic nepsal k tomu,
Ale že mluvíš a píšeš,
Dokud jsi živ, zdráv a dýšeš,
Dostatečné dva svědky mám,
A z toho, co v tobě jest, znám.

Jaká o tobě můž' jíti
Rozprávka a pověsť býti.
A z té takové příčiny,
Věř mi, příteli jediný,
Že hned o žádném nečteme,
A věděti nemůžeme,
Aby toho semlít směli,
A za blázna lidé měli;
Kdo rád mlčel, nemudroval,
Od psaní se též zdržoval.
Ale proti tomu máme,
A zástupy veliké známe
Nemoudrých lidí písemně,
Jenž nic nepíší příjemně.
Vlastní jejich řeč a ruka
To na ně odkrývá, vnuká,
Že jsou zbaveni moudrosti,
Plni bláznovství, lehkosti.
Nebo žádný o své řeči,
Co samo v sobě, nesvědčí,
Než jiní lepší soud mají,
Lépe to rozeznávají.
A časem muži učení,
Nemajíc na sebe zření,
I v tom škodlivě klesají,
Když řeči zle požívají,
Místem a časem k moudrosti,
Zas proti tomu v rychlosti
K lehkostem ji obracejí,
V okamžení, kdy jen chtějí,

K žertům a k bláznomluvení,
A což chvály hodné není.
Ješto nic mrzutějšího
Nemůž' býti, hanebnějšího,
Jako člověku vážnému,
Rozumnému a moudrému
Jedněmi ústy mudrovat,
A zase těmi bláznovat.
Nebo kde jest moudrost pravá,
Ta od toho zachovává
S lehkostmi tovaryšiti,
A s žerty společnost míti,
Jsouci ona v každou chvíli
Sama sobě kratochvílí.
Toho ty neprav moudrého,
Nevychvaluj na krátce ho,
Kdož v řeči nemá mírnosti,
Nezachová v ní vážnosti,
V dětinské se žerty dává,
Šprýmky oplzlé vydává,
A s řečí, tak se to stává,
Co zvíře s věchtem pohrává,
S ústy hotov jsa každému,
Mluví vše k libosti jemu.
Takto staří říkávali:
„Byť lidé řeč kupovali,
Ne tak by mnoho mluvili,
Řeči by sobě vážili,
Ale že jí nekupují,
Nic jí sobě nevažují,

Mluví řeči nepotřebné,
A mnohé nechvalitebné,
Leda žvali a tlachali,
Řečí co vodou plejtvali.“
Tím způsobem jsme slýchali,
Byt ze lži mejto dávali,
Nemálo by se ho sečtlo,
Hojně a na mnoze sešlo;
Ale že ho nedávají,
Protož svobodně klamají.
Sprostá řeč srdce pronáší,
Jest svědek vnitřnosti naší.
Protož hospodáři mladý,
Chop se také této rady,
Jest-li že chceš moudrým slouti,
Nedej řeči prudce plouti;
Nevypouštěj jí tak zhusta,
Přivírej začasté ústa,
Zanech mluvení lehkého,
Šprýmování oplzlého,
A toto měj vždy na péči,
By se mysl srovnala s řečí.
Budeš-li jinak mysliti,
A zase jinak mluviti,
Živ jsa proti přirození,
Přijdeš brzy k zošklivení.
Pod tím se pak také nyní
Pochlebenství tuto míní,
Abys se ho vždy varoval,
Žádnému nepochleboval.

Nenadýmal jiným uší,
Což na dobrého nesluší,
Nepřisahal, nehromoval,
Na jiné nepřisoloval,
Neklamal a nenadával,
Nelál, nesakramentoval,
Jiným také neutrhal,
Daremné řeči nemrhal,
A špinavě nešprýmoval,
S posměchem též nerýmoval,
Nebyl jazyka bujného,
Prudkého, nestydatého;
Neb jazyk což tak provodí,
To všecko jen duši škodí.
Obzvláštně pak jakž slýcháme,
O tom vůbec píseň máme:
Že pochlebníky a lháře
Přivede sám pán Bůh k zkáze:
Nezhyne-li letos mrazem,
Přes rok konopným provazem.
Protož ty se toho varuj,
Touto se instrukcí spravuj,
Mluv vždycky poctivé řeči,
Jakž na všecky dobře svědčí,
Milován jsa od každého,
Ujdeš hanby, všeho zlého.

O pochlebnících.

Dále o pochlebnících slyš,
Ještě víc něco o nich zvíš.
Aniž klaď přítele sobě,
Který pochlebuje tobě
A v oči tě pěkně chválí,
Rovná tě císaři, králi,
Klobouček před tebou smíká,
V mnohém se čistě zaříká,
Mluví skrze ústa svatá,
Co by ukrajoval zlata.
A jakž od tebe odejde,
V jiném se způsobě najde,
Podát třebas i vidliček,
Jsa převrhlý pochlebníček.
Ještě se bude i smáti,
Že se dal před tebou znáti,
Jako by byl tvým přítelem.
Voně skrz kůži fortelem,
O tobě dobře nepoví,
A jest-li něco málo ví,
Mnohem to více rozšíří,
Udělá hned ze dvou čtyři.
Protož ty nevěř každému,
Leč již právě zkušenému.
Sám nepochlebuj žádnému,
Mluv pravdu blížnímu svému,
Neb každý člověk pochlebník,
Jest potajemný vražedlník.

O kunštýři.

Kunštýř jestli co žertuje,
A s tebou něco šprýmuje,
Dělej se, že ty neslyšíš,
Než něco jiného myslíš.
Sezná-li, žeť se to líbí,
Po druhé se tě nechybí.
Budeš-li se tomu smáti,
Z jeho slov veselý zdáti,
Tak jako by ho daroval,
Hned by víc s tebou šprýmoval,
A kdyby mu nic neříkal,
Snad by tě hrubě dotýkal,
Až by se ti nelíbilo,
K posledku s posměchem bylo.
Protož kunštýři takoví,
O těch se teď toto poví:
Kteří jiné dotýkají,
Pod žertem vyšším tykají,
Bližním posměchu hledají,
Na jejich cti utrhají,
Ať nic nedím k tomu více:
Ti jsou hodni šibenice.
Co medle jest taký kunštýř?
Jediné dobré cti mordýř,
Kterýž vraždí oukladně,
Hryze, kouše co pes zrádně.
Takové jejich řemeslo
Nikdy pánem Bohem nešlo,

Neb Bůh nedá utrhati,
Než všem cti udělovati.
A protož ty střez se toho,
A nemudruj příliš mnoho,
Zanech žertu u všech čertů,
Kdes nepoložil, nebeř tu.
A s kým's pak nerost, s tím nehrej,
Nežertuj, naň pak nežehrej,
Pod kunštem mu neutrhej,
Přátelství sobě nemrhej.
Neb nekaždý rád přijímá,
Zvlášť, když se mu čest ujímá.
Mohl by ty tak žertovati,
Dotud s někým kunštovati,
Až by tě proto zmaloval,
A jako čerta zformoval.
A dotud by snad vždycky štval,
Až by vlka z lesa hnal;
Odbýval by dotud smíchem,
A trhal za kápi mnichem,
Až by se potom rozhněval,
A tobě zas neprodléval
Hlavičkami čistě zatřásti,
Že by snad nebyl bez strasti:
Utržil by na bábu tak,
Že by nebyl tomu rád pak.
Jest mé tedy toto zdání:
Zanech toho kunštování,
A bez čeho můžeš býti,
Pomlč a hleď pokoj míti,

Budeš sobě děkovati,
Chci se s tebou v základ dáti.

O spisování knih.

Chceš-li slavnou pověsť míti,
Potomkům v paměti býti,
Památku svou zachovati,
I musíš se ctně chovati,
Na ctnostech založit činy,
A na žádné věci jiný.
Však pro takové činy ctné
Nečekej, aby ucho tvé
Pochvalu jakou slyšelo,
Poctivé hlásání mělo.
Jediné od pochlebníkův,
Tvého měšce milovníkův,
Jichžto soud o tvé dobrotě
Trvati bude v jistotě
Dotud, dokudž jim ruka tvá
Sypati bude, dary dá.
A když pak ruka ustane,
Hnedky ta pověsť přestane,
Obrátí na ruby ústa,
Že budou němá a pustá.
Než budeš-li toho hoden,
Zvlášť nejsa žádnému škoden,
Aby na tě zpomínali,
Potomci pamatovali,
Tedy teprva když hniješ,
A když již toho nečiješ,

Chválu slušnou budeš míti,
Počneš zas jako živ býti.
Neumíš-li sám co psáti,
Moudrého naučení dáti,
Ale buď moudře, dobře živ,
Ke všemu ctnostnému vždy chtiv,
Ať jiní o tobě píší,
Když to o tobě uslyší.
Neb každý kdo dobře živ jest,
Moudře živ jest, má věčnou čest,
A kdo zle v skutku i slově,
Ten jistě živ jest bláznově.
Protož hodná věc každému,
Zvlášť muži ctnému, dobrému
A všelikému člověku,
Jest-li chce po mnohém věku,
Aby na něj zpomínali,
V dobrém ho připomínali;
Teda on má o to státi,
Pilně, věrně se starati,
Aby jmena a skutků svých,
I všelijakých činů ctných
Paměť písemní zůstavil,
Jak jest zde svůj život strávil,
Nebo rozprávka pomine,
I všeliké věci jiné:
Totiž stavení se zboří,
Dům nákladný třebas shoří,
Ale písmo vždy zůstane,
Nikdy býti nepřestane,

Jedno zvetší v dlouhém čase,
Druhé se napíše zase.
Jistě té povahy není
Písmo, jako jest stavení,
Aby tu na místě stálo,
Jmeno chválu odjímalo,
Totiž poslední prvnímu,
Předešlému a dávnímu.
Ale hle, jde ke všem všudy,
Dostane ho také chudý;
Stavení kdo chce spatřiti,
Aby věděl co chváliti,
Jak jest ozdobeno draze,
Buď v Římě anebo v Praze.
Musí k němu blízko jíti,
Zpodál nemůž' ho spatřiti:
Knihy ty pak k němu přijdou,
A do tvého domu vejdou,
Jen zacviňkej měšcem na ně,
A dej některý groš za ně,
Hned je budeš mít u sebe,
Nikdy nepůjdou od tebe,
Leč je někdo zase mocí,
Odnese ve dne, v noci.
By pak přešla mnohá leta,
Písmo vždy předce rozkvetá.
Co pak ty sobě ustavíš,
A tvým domem býti pravíš,
Hle, to dříví a kamení,
Dotud slove tvé stavení,

Dokud v něm jsi, rozkazuješ,
A pryč se neodstěhuješ,
Ale jakž odejdeš brzy,
Hnedky to jiného zmrzí,
Nebude se mu líbiti,
Nepřestane ho bořiti,
Až sobě jináč přestaví,
A tvé památky tě zbaví.
Již tvé stavení nebude,
Než jiného slouti bude.
Knihy pak ne takové jsou,
Mají ony vždy pamět svou,
By je i obnovovali,
Kolikkrát přepisovali:
Vždyť památka jeho jmena
Bývá slavná učiněna,
Kdo takové knihy složil,
Jako by z mrtvých vstal, ožil.
Co bychom medle věděli
O těch, jenž dávno zemřeli,
Kdo a co za lidi byli,
Kdy, kde aneb v kterou chvíli
Města, zámky zakládali,
A rytířsky se chovali:
Kdyby o tom nic nepsali,
Aneb byli tak nedbalí,
Jako my, naši předkové,
Kteřížto věci takové
Nám věrně poznamenali,
Paměti toho nechali?

Divná věc, lidé nynější
Jsou tak na to nedbalejší,
Neb za báseň písmo mají,
A na knihy málo dbají.
Jistě věc truchlá, žalostná,
Hrubiánská a nectnostná,
Zvláště pánu velikému,
Aneb člověku vzácnému,
Bez památky s světa sjíti,
Nikdy zpomínán nebyti.
Leč od smrtedlných paměti,
Buďto otcův aneb dětí,
Kteréžto brzy zmizejí,
A v nepamět přicházejí:
Ve stu neb ve dvou stech létech
Jsou jako měsíc na vetech.
Ctnost pak má stránku nejlepší,
Neb se sama sobě těší,
Že nemůže zahynouti,
Přijíti v zapomenutí.
A že pak knih spisování,
Vedle moudrých lidí zdání,
Pomní se na věčné časy,
A nesmrtedlnost přináší:
Protož i ty nezahálej,
Za kamny se vždy neválej,
Ale předně živ jsa ctnostně,
Potom piš, by bylo sprostně,
Vydávej knihy a rýmuj,
Budeš také tovaryš můj.

Tudy zachováš své jmeno,
Že nebude zahlazeno,
Nýbrž v paměti zůstane,
Dokud toho věku stane.
Pak-li sám neumíš psáti,
Aneb se v to nechceš dáti,
Měj alespoň k tomu jiné,
Ať tvá památka nezhyne.
Což někdy připíší tobě,
Ty to přijmi vděčně k sobě,
A hleď se jim odplatiti,
Nedej jim na tom ztratiti,
Ať aspoň ti dobří muži,
Kteří tím tak jiným slouží,
Sobě více nestejskají,
Tak velmi nenaříkají,
Že není žádné vděčnosti,
Nýbrž k práci škody dosti.
Ty pak což tak vděčně přijmeš,
Tudy z té pomluvy vyjdeš,
Dobrým lidem v známost vejdeš,
Dobré slovo získaš, najdeš.
Bys pak umřel, živ vždy budeš,
Věčné cti, památky dojdeš.

O radě.

Radíš-li příteli tvému,
Nehleď se líbiti jemu,
Ale co tvůj rozum radí,
Pověz směle a ne kradí.
Avšak čiň tuto výminku,
Než by to přišlo k účinku,
Řka, že se tak vidí tobě,
Nechť on z toho volí sobě,
Učiniti co chce potom,
Maje věrnou radu o tom.
A neříkej: „Tak má býti,
Na krátce já to chci míti,“
Ani též za to neslibuj,
A své rady neoblibuj,
Neb kdyby se mu nezvedlo,
Nějak potom jináč sedlo,
Štěstí zpátkem obrátilo,
Podvrtlo se, nezdařilo
Dle tvé neústupné rady,
Věř mi jistě, že bys tady
Měl ty na sebe reptání,
Velmi časté domlouvání;
Že jsi ty to tak chtěl míti,
A že mohlo lépe býti.
Neb spíš ze zlého domlouvají,
Než z dobrého vděčnost mají.

A zdaří-li se to krásně,
Oč ty's radil dobře, šťastně,
Jest věc jistá, že hned spíše
On sám sobě to připíše,
A řka: „Co se mi líbilo,
To mne v pravdě nechybilo."
A ty za tu dobrou radu
Musíš býti vždy pozadu.
Takéť i v tomto řadu dám,
Nerad moudřejším než jsi sám,
Zvlášť tomu, komuž se vidí,
Že jest nejmoudřejší z lidí.
Ten ačkoli tě zkušuje,
Však rady nepotřebuje;
By tě k něčemu potáhal,
Lépeť bude, bys se zdráhal,
S rozumy se nevykládal,
Do všeho se hned nevkládal.
Neb jest-li že co vypleštíš,
Hnedky řekne, že ty třeštíš.
On jsa rozumu sám prázen,
Mní, že jsi ty také blázen.
Ale ty můžeš mlčeti,
Zase tak o něm smejšleti,
Že on sám jest fanfarum,
A má rozum per parum,
Musil jej někde propiti,
Neb nemaje ho, ztratiti.
Protož se střež takového,
Nikdy nemudruj přes něho.

Sobě rovným radu dáti
Můžeš i ji od nich bráti,
Upřímně se v tom chovati,
Převrhlých se vystříhati.
Neb raď ty dobře nebo zle,
Vždycky jejich ať napřed jde,
Ty pak budeš-li mlčeti,
Nebudou mít čím zhrzeti.
Jest-li sobě zle poradí,
Nechť se oni o to vadí,
Pak-li také zase dobře,
Mine jich škoda i hoře,
Budou toho užívati,
Sami sobě děkovati.

O dvořácích.

Chodí-li k tobě dvořáci,
Anebo ze školy žáci,
Aneb nějací kunštýři,
Ti jsou tvé ženy špehýři.
Jestli že jim dáš svobodu,
Budou ti jistě na škodu,
A seznámí-li se s ženou,
Již jich s kordy neodženou.
Měj ty toho jak chceš hoře,
Kolíbej dítě v komoře,
Žena předce svého hledí,
Do své vůle s nimi sedí.

Tuť teprva pijí, jedí,
Když o tom, že ty spíš, vědí.
A ty potom, milý muži,
Čekej ji s radostí k lůži,
Když paní ráčí přijíti
Musíš toho vděčen býti.
Ještě se na tě ofuká,
Dobře ti k tomu přikuká,
Řkouc: „Ty tu můžeš ležeti,
Já musím s hostmi seděti.“
Než jest tomu vděčna, ráda,
Však ho zandalem obkládá,
Jako by nerada byla,
Že ho v plénky obalila.
Dobrá krmě strojí-li se,
Kuře, sele peče-li se,
Bude jiný hned na placu;
Nejez ani těch koláčů,
Kteréž tvá ženuška peče,
Jiný se prve uteče.
Ani nepí toho vína,
Načne se pro tebe jiná
Bečka a sic s trpkým vínem:
Hoden's muži, neb sám's vinen.
Potom žena brzké doby
Tak ti pomůž' do chudoby,
Syna neb dceru porodí,
Tobě posměch, hanbu zplodí,
Neb když nic nebudeš míti,
Musíš všem za posměch býti.

Tak hle jsi sobě zle radil,
Dvořáky do domu vnadil,
Písaře, nedělné žáky,
Jiné jim podobné taky.
Onit té hře rádi chtějí,
A jinéhot neumějí,
Jsou k tomu pacholci hladcí,
Nezmohli se žádnou prací,
Pěkně, slušně přioděni,
A žádný bez peněz není,
A k tomu vyobročeni,
A v muzice vycvičeni,
An by nevím co svábili,
I skály by ulomili.
Ty jsa hrubě ohrošilý
Aby jí tak nebyl milý?
Také již Havel mouky syt,
Rovně mu párat jako šít.
Protož máš-li ženu mladou,
Žeť zapáchá touto vadou,
Prvé než by přišel k tomu,
Nevnaď jich k sobě do domu.
Však poctivě vždycky rád viď,
Neb má Pán Bůh všudy svůj lid,
Mezi pány i zemany,
I mezi všemi dvořany
Jsou mnozí lidé poctiví,
Šlechetní, dobří, stydliví,
Ti se nebudou hněvati,
Že tak není, odpírati.

Než kterého pravda stihne,
Ten se nejspíš proto zdvíhne,
Neb lidé obyčej mají,
Že se pro pravdu hněvají.
Ale kdožkoli tím není,
Dvorsky to v žert jenom změní.
Však pod žertem co se vece,
Hleď každý své ženy předce,
A nedávej jí příčiny
Kè zlému žádné hodiny,
Nebo jest žena křehký oud,
Chytí se hned tak jako troud.
Leč jest již prvé zkušená,
A od Boha obdařená
Studem, také poctivostí,
Věrou, láskou, pobožností:
Tu se již netřeba báti,
By ji viděl s jiným státi,
Neb ona nic neučiní,
Když jest bázeň boží při ní,
Což by její cti škodilo,
Proti pánu Bohu bylo.
Dále pak teď budu psáti,
Aby uměl rozdíl znáti
Mezi ženami, nebo zlých
V světě jest dosti, také ctných;
Z toho poznáš, jakou ty máš,
Snad mi i v tom za pravdu dáš.

Žena podezřelá.

Máš-li ženu podezřelou,
Jenž má žádosť nezřízenou,
Neptej se, kde jest, co dělá?
A co by na práci měla?
Nebo zvíš-li do ní vadu,
Že nemůže trpět hladu,
Jsouc obtížena nemocí,
A hledá jinde pomoci:
Žádný lékař v světě není,
A nemá toho umění,
Aby tu nemoc uzdravil,
A jí ten neduh zastavil.
Uskrovníť se ten čas hoře,
Kteréž trpíš pro své lože,
Když někam ven z domu vyjdeš,
Mezi dobrou chasu přijdeš,
Slyše o divných příbězích,
I také o ženách cizích,
Že jsou dvořky opravdové,
Jako tvá, rovně takové.
Protož srdce ušlechtilé,
Mužské, udatné, spanilé,
Nebude se po tom ptáti,
Na tom neústupně státi,
Jaké činy ženy mají,
Co v kterém koutě dělají.
A ty pak, máš-li ženu tvou
Tvrdošíjnou a sprostě zlou,

Nechce-li čeho přestati,
Hleď ji raději trestati
Smíchem, žertem, než-li holí,
Nebo po ní co čert bolí.
By v ní zmlátil hnáty, kosti,
Však z ní nevyženeš zlosti,
Musíš mrzáka chovati,
Do smrti s ní bědovati.

Žena dobrá.

Dobrá a poctivá žena
Mát býti velmi vážena
Nade všecken statek, zboží,
Neb ji dává milost boží
Mládenci bohabojnému,
Muži ctnému a dobrému.
Ta s ním jsouci jedno tělo,
Přidrží se ho za celo,
Jako věrná pomocnice,
Všeho všudy účastnice.
Jest-li kdy co Bůh naň vzkládá,
Všecko to s ním trpí ráda,
Neopouští ho v neřesti,
Jsouc účastna jeho štěstí.
A když z domu ven vychází,
Mile jej očkem provází,
Žádajíc s ním všudy býti,
Kdežkolivěk on má jíti.

By byl třebas i na poušti,
Hned se ho nikdy nespouští,
Tu jest jí nejveseleji,
Kdež spolu oba bydlejí.
A kde se koli obrátí,
Myslí, brzo-li se vrátí,
Příhody zlé vždy se leká,
Zas ho s potěšením čeká,
Potom přemile přivítá,
Jsouc k němu ochotná, hbitá,
Ukazuje z toho radosť,
Že jest jí milý ten host.
On pak zase proti tomu,
Vida dobrý řád v svém domu,
Ano pěkně uklizeno,
Všecko všudy opatřeno,
Nic není zmrháno, co má,
Tak jako by sám byl doma,
Těší se z její věrnosti,
A má radosť nad radostí,
Miluje ji s upřímností,
Bydlí s ní v lásce, svornosti.
Protož není nic dražšího,
Na všem světě milejšího,
Jako manželka poctivá,
Ctná, věrná, dobrá, stydlivá.
Blaze tomu hospodáři,
Komu se žena podaří!

O navedení dítek.

A taková manželka ctná,
Ten dar od pána Boha má:
Manželu svému milému
K potěšení velikému,
Bude mu dítky roditi,
Ctným plodem svým svět množiti,
By přátelstvo, jeho jmeno,
Zde nebylo vyhlazeno.
Protož, když tobě Bůh dá děti,
Hospodáři, máš pomněti,
Abys je vedl vždycky stále
Pánu Bohu ke cti, chvále,
Tak aby rostly pod bázní
Měj je k tomu mírnou kázní,
Starších aby poslouchaly,
Pána Boha se vždy bály,
Hned se učily z mladosti
Sloužiti jeho milosti,
Jej na paměti své majíc
Vstávajíc, také lehajíc.
Ať nejsou dítky pohanské,
Vynauč je víře křesťanské.
A kdyžkoli jísti mají
Aneb od stolu vstávají,
Pána Boha ať vzývají,
Modlitbu Páně říkají,
Ve všem se mravně chovají,
V dětinství ctnostem zvykají.

Neb čemu z mládí přivyknou,
Potom tomu neodvyknou.

O synu.

A zvláště pak, máš-li syna,
An rozum míti počíná,
Nedej mu sem tam běhati,
A po ulicích těkati,
Ale dej ho hned do školy,
Ať se přidrží řeholy.
Svěř ho mistru učenému,
Pobožnému a pilnému,
Kterýž by ho pěkně učil,
Ne tak jako by kat mučil,
Než víc slovy lahodnými,
Než-li ranami mnohými:
A nejprvé čísti, psáti,
Potom grammatiky znáti,
I také dialektiky,
Retoriky a muziky,
Toho sedmera umění,
Nad něž v světě žádné není,
Při tom mravného chování,
A božských věcí poznání,
Aby se mohl živiti,
Církvi neb obci hoditi,
A tobě byl k poctivosti,
K potěšení i radosti.

A v pravdě když tak mravného,
Tobě ve všem podobného
Syna zde necháš po sobě,
Bys i umřel, ležel v hrobě,
Budeš vždy živ tvým přátelům,
A odepřeš nepřátelům.
Protož nelituj nákladu,
Žádného svého pokladu,
Neb jej tu dobře schováváš,
Když to na syna vydáváš,
Jest mu v hlavě bezpečnější,
Než-li v truhle nejpevnější.
Nebo necháš-li mu statku,
Může mu přijíti k zmatku,
Ale hle, umění jeho
Nevezme leč smrt od něho.
Pak-li páchá lotrem hrubě,
Chodí v šibalově šubě,
Že mu nic nevoní škola —
Jen ať nezahálí zhola,
Dej jej tedy na řemeslo,
Byť mu z mládí v hlavu vešlo.
Ať zvyká nějaké práci,
Nemohou být všichni žáci;
Však také lidé poctiví,
Jenž řemeslem ctně se živí.
A kdo jest jakého zmatku,
Nemá místa při pořádku.
Kdyby se pak chtěl ženiti,
A svůj stav také změniti,

Než bude hrušky česati,
Musí do času čekati,
Nebo kyselé bývají,
Když se zelené česají.
Tak když se z mládí ožení,
Nemaje v ničem zkušení,
Zle hospodářství spravuje,
Sebe i své zavozuje.
Protož napřed ať cestuje,
Něčemu se přiučuje,
Zkusí zlého i dobrého,
Vezme příklad od jiného,
V jakou jest starost podroben,
A jest-li též k ní způsoben.
Potom jsa v letech dospělý,
K tomu zkušený, umělý,
Pána Boha v tom vzývaje,
Radu od svých starších maje,
Bude moci také spíše
Pohledati tovaryše
Sobě rovného, věrného,
Jenž by byl rodu dobrého.
Jsouce oba jedné vůle,
Nejprv ho dovede k štůle,
Učiní tím uručení,
Který v chrámě zpívá čtení.
Potom s ním ctně jíti může
S potěšením na své lůže,
Medu toho zakusiti,
Kterýž musil zaručiti,

Že chce v studu, v uctivosti,
Míti lásky doma dosti.

O dceři.

Dcera činí starosť otci,
Měj nad ní stráž ve dne v noci,
Ať nechodí na besedu,
A nebývá u sousedů.
Nechť raději doma sedí,
Přeslice neb jehly hledí;
Neb která ven ráda chodí,
Přichází v to, což jí škodí.
Mládenci jsou desperáti
O vínek s ní budou hráti,
Vsadí proti němu duši,
Vyloudíc jej, pryč ukluší.
Protož chceš-li ji zvésti dráž,
Měj nad ní pozor, pilnou stráž,
A nechť pobývá v kuchyni.
Když bude svou hospodyní,
Bude umět kuchařiti,
Hráchu, zelí navařiti,
Někdy napeci i chleba,
Udělati čeho třeba.
Neb která se nic neučí,
Potom jí muž dává tluči,
Rodičům vinu přičítá,
A to jí pak vždy vyčítá:

Že jest špatná hospodyně,
A že domácnost jim hyne.
Protož ji v tom navesti hleď,
K hospodářství pilně ji veď,
A když něco bude znáti
Teprv, nebraň se jí vdáti,
Koho sobě ona zvolí,
Avšak ať jest to s tvou volí.
Dej ji muži učenému,
Dobrému a zkušenému,
A ne tomu neznalému
Troupu, bloudu nemilému,
Kterémuž jest pět jako šesť,
Není při něm stud ani česť,
Co Havel caltu obírá,
Nezná, co jest láska, víra.
Byť pak on měl groše, zlatý,
K tomu drahé pěkné šaty,
Statku třebas na tisíce,
Třikrát nežli jiní více:
Jest-li doma válený troup,
Není než jako jiný sloup,
Anebo sršeň bez medu,
Podoben vlku, medvědu,
Nic neznaje, nic nevěda,
Vždycky jen tlumačů hledá,
Aby za něj odmlouvali,
Kdo co praví, vykládali.
Když nebude sám nic znáti,
Rychle ten statek utratí,

S ženou se bude vaditi,
Někdy ji kyjem hladiti.
Z toho potom velmi brzy
Rád ji takový omrzí,
Zvláště jest-li sestaralý,
Mrzký, šedivý, zvraskalý,
Ona mladá a nádherná,
Těžce mu zůstane věrná.
Třebas mu z řady vystoupí,
Sama se ze cti obloupí.
Potom bude-li na dlouze,
Upadne do těžké nouze,
Dětí bude jako smětí,
Třebas čtvero v letech pěti,
Po koutech budou vřeštěti,
Až bude hlava třeštěti.
Z té tak nádherné děvečky,
Ant s ní spadnou šátky všecky,
Pláštík, živůtek již jest pryč,
Roušky kusa, rukávec nic.
Hle někdy pyšně chodila,
Již nyní hlavu sklopila,
Nepříliš se dávno vdala,
A již se tak přestarala,
A jakž všecka oškapěla,
Co by v nemoci ležela,
Sotvíčka že nohy zvodí,
Jako jiná perchta chodí.
Z toho bude naříkati,
A teprva vzpomínati

U matky na dobré bydlo,
Skvostné pití, také jídlo,
Na rozmazanost všelikou,
A na svou rozkoš velikou,
Kteréž doma užívala,
A řkouc: „Ach co jsem přebrala!“
Ale muž dobrý, učený,
Zná dobře povahu ženy,
Ve všem jí čistě vyhoví,
Někdy to pod žertem poví,
Co chce míti neb nemíti,
Že se ona můž' vtípiti.
Pěkně ji sobě navede,
Čistě pod ruku přivede,
Jsouc mu pomocna k živnosti,
Budou míti všeho dosti.
Bydle s ní v lásce, svornosti,
Bude rodičům k radosti,
Pánu Bohu k zalíbení,
Všem přátelům k potěšení.
Tak hle, když ty svou dceru vdáš,
Jistou teď věrnou pravdu máš,
Že mnohé starosti zbudeš,
Potom dobře spáti budeš,
Děkuje Bohu a sobě,
A tvá dcerka také tobě,
Že jsi ji dal za písaře,
Učeného sekretáře;
Rolníku, však pořádnému,
Řemeslníku cvičenému,

Dceru tvou ty také dej,
K hodným mužům úctu měj.

O víře manželské.

Touží na to mnozí muži,
Kterak trpí křivdu v lůži:
Často na ženy žalují,
S nimi se o to hadrují,
Že manželskou víru ruší,
Čehož jim trpět nesluší.
Ale na to zapomněli,
Že jim cestu otevřeli,
A k tomu příčinu dali,
Když sami též v tom bývali,
A v té peci sedávali,
Kde svých manželek hledali.
Jest tak, že se k dluhu znají,
Než oplácet ho nedají.
Ale není to spravedlnost,
A žádná upřímná věrnost,
Chceš-li to na ženě míti,
Čeho sám nechceš plniti.
Chceš-li pak o tom věděti,
Nebeskou moudrost slyšeti:
Boží spravedlnost tuto znej,
A ji vždy v své paměti měj:
Všeliký manžel své ženy —
Tak jest právo přirozený —

Čeho by nechtěl snášeti,
Nemá se sám dopouštěti.
A dále pak dobrým řádem,
Má jí býti ctným příkladem,
Aby ona příklad majíc,
Jeho víru, lásku znajíc,
Nesměla mu se skartiti,
Na nevěru pomysliti;
Jinak, pravím toto tobě,
Neměj za zlé její mdlobě,
Poněvadž ty jsa silnější,
Povahu máš zdárnější,
Však nezdrženlivý býváš,
A rád pamlsků užíváš,
Jest-li i ona tou měrou
Bude ť pr̊vánět nevěrou.
Nebo mnohým ženám víme,
A to v pravdě říci smíme,
Jejich vlastní muži milí,
Ať dím radši rozpustilí,
Bývali jsou cizoložství
Příčina. a zlého množství,
Nýbrž hodni i trestání
Pro to ženské nechování.
Zvlášť když ženy o tom vědí,
Že ti jejich muži hledí
U sousedů kokrhati,
Doma nechtí pobývati.
Kdokoliv's vinen tím hříchem,
Neodbývej toho smíchem,

Že ty toho smíš žádati,
Čeho sám nechceš nechati,
Aby tvá žena přestala,
A toho se varovala.
Ty když vidíš manželku svou,
Jakžkoli šlechetnou a ctnou,
Kdyžby kam oko spustila,
A jinam je obrátila,
Tu kdež tobě k mysli není,
Hnedky ji máš v podezření:
Ale ona by viděla
I to, zač by se styděla,
Učiní se hle nevidouc,
A k tomu mlčí odtud jdouc.
To pak muži v našem kraji
Do sebe nejhorší mají,
Že se domnívají sobě
Víc slušeti v každé době,
Než jejich ženám, manželkám,
Div pro to srdečně nelkám,
Jako by hned oni páni
Byli v manželství uznáni,
A netovaryší s nimi,
Totiž s manželkami svými.
Ješto jest rozdíl veliký,
Važ to muž moudrý všeliký,
Mezi panstvím a manželstvím,
Všeho spolu účastenstvím.
Protož se výstraha dává,
Nevěř tomu vedle práva

Božského a nebeského,
Aneb řádu křesťanského,
Aby tobě víc slušelo,
Než tvé ženě náleželo,
Aniž ona tobě více
Než ty jí povinna sice,
Neb rovná jest tu povinnosť,
Rovná má býti i milosť,
Rovná i manželská víra,
Všeho jednostejná míra.
Nezastávámť touto řečí
Žen zlých, zvláště k vůli něčí;
Ale jen zlé muže tresci,
Po vůli jim dáti nechci,
Větší vinu na ně vzkládám
Než-li na ženy; tak hádám:
Kdo upřímně soudit umí,
Že tomu všemu srozumí.
A tato jest pak věc pravá,
Když jest nedužívá hlava,
Že všecko tělo umdlívá,
A také zdravé nebývá.
Tedy pro uvarování
Chlípných žádostí kochání,
Smilstva, také cizoložstva,
Rufiánského lotrovstva,
Manželstvo jest nalezeno,
Ano tudy vymezeno,
Pokud by jak se hodilo,
A kudy zase škodilo,

Anebo lékařství bylo,
Žádnému se nebránilo.
Ale od nás mužů ten med
Obracuje se často v jed,
A odtud pochází všeho
Počátek neb kořen zlého,
Odkudž by všeliké tělo
Lékařství přijíti mělo.
Pomněte na tuto mou řeč,
Má být ženě stud vlastní věc,
A muži pak opatrnosť,
K tomu stálosť, také věrnosť.
Ztratí-li pak muž svou stálosť,
Promění-li víry vážnosť,
Proč v tom své ženě za zlé má,
Že ztratila stud, cti nemá?
Ba tovaryši slyšíš-li,
A tomu ha, rozumíš-li?
Nemůžeš ty spravedlivě
Své ženy trestat, horlivě
Z nepoctivosti kárati,
Aneb se na ni hněvati,
Leč sám prv poctivý budeš,
Co na ní hyzdíš, pozbudeš.
Aniž žádej od ní toho
Zdržovati se tak mnoho,
Čeho sám trpět nemůžeš.
Proč pak sebe nepřemůžeš?
Již jsem hle tobě pověděl,
O čemž's snad prvé nevěděl,

Žeť nic víc nesluší tobě,
Než jako jí, v každé době.
Domníváš-li se pak toho,
Že tobě více o mnoho
Svobody než ženě sluší,
Pravda se povědít musí:
Pro takový soud nepravý
Že ty nejsi manžel pravý.
Ačkoli nad věcmi svými,
Ano také nad jejími,
Jest tak, že ty máš plnější
Svobodu, dostatečnější:
I také máš ty před ní hlas,
Neb jsi ty hlava v každý čas,
Však což se skutkův dotýče
Manželských, nemáš nic více,
Tu svoboda obyčejná
Tobě i jí jednostejná.
Co tvé manželce v té věci
Nesluší, aneb nesvědčí,
Též ani tobě nesluší;
Toho se šetřiti musí:
Muž mužem, a žena ženou,
Ženy ženou až doženou,
Že časem mnohá má vadu,
Až břicho bude po bradu,
Podnese se svému muži,
Když jí nebyl věren v lůži.
A tak hle proto sluje muž,
Že se on snáz zdržeti můž',

Cizím krovem nehejbati,
Ženě ctný příklad dávati.
Dále chci tebe zpraviti,
Také toto oznámiti:
Tvůj plod nemůž' řádný býti,
Budeš-li jinam straniti.
By se manželka chovala,
Myším chleba jíst nedala,
Jest-li's sám víru manželskou,
Přestoupil chlípností peskou,
Tím ty škodíš své rodině
Víc než-li tvá hospodyně,
Neb původ rodu dobrého,
Každého zplození ctného,
Předkem se od otce béře,
Potom teprv od mateře.
I jest-li jsi ty v tom času
Co učinil, jsa při kvasu
Proti stavu manželskému,
Slibu a závazku tvému,
I kterak vejstrčky ujdou,
Aneb jaké míti budou
Děti tvoje vysvědčení
Svého řádného zplození?
Poněvadž hlava důvodu
Uvedla na ně tu škodu,
A mrzce se poškvrnila,
Tím svým dětem uškodila.
Až potud jsem hle chlácholil,
Ženám vůli dát neradil,

Jim nadržoval Šimona,
Ale již se teď dokoná.
Měl bych pak na druhou stranu,
Dobrým mužům pro obranu,
O zlých ženách dále psáti,
O nich také rýmovati:
Co o nich muži smejšlejí,
Zvlášť kdož moudří býti chtějí,
Kterak žena věrná, milá
Jest divná co vrána bílá.
Kdo neví, co jest trpěti,
Že bude dobře uměti,
Jen aby sobě vzal ženu,
Že ho ona naučí všemu.
A která má krásu větší,
Že mívá poctivost menší.
K tomu píší o nich i to,
Že žena zlá podobných sto
Spíš sobě najde dobu svou,
Než jedna dobrá jednu ctnou.
A tak jest vrtkavé zvíře,
Nestojíc nikdy v své míře;
Když nejvíc pláče, nejméně
Aby tehdáž věřil ženě.
Co ona haní nejvíce,
Bývá toho milovnice,
Jsouc vždycky nadutá, pyšná,
Trápí ji žádost přílišná:
By muž nemohl, vždy chce předce,
A když on chce, ona nechce;

A kohož nestresce jedna,
Ta zlá žena a nezbedná,
Že hoden, aby jich měl víc,
Trpěl kříž spíc i také bdíc,
Tak skrze časté ženění
Aby pak přišel k skrocení.
Toto, ono, velmi mnoho
Píší hle o ženách toho,
Ti kteříž se moudří zdají;
Snad k nim malou lásku mají,
Ale já toho nejistím,
A pomlčím raději s tím,
Neb kteréž čísti umějí
A k mým knížkám přicházejí,
Hnedky se proto hněvají,
A mne v nenávisti mají,
Jako bych myslil zlostranně,
Aneb nebyl laskav na ně,
Ješto toho jistě není,
Nebo jest toto mé rčení:
Kde bílé roušky nesedí,
Žádná tu radost nedědí.
Tuto pak obranu kladou,
Dotkneš-li je jakou vadou:
Že jest mužům snadno psáti,
O ženách ledacos žváti;
Byť ony tolik uměly
Neb mnoho na vůli měly,
Že by mnohem více psaly,
Slušnou jim odpověď daly,

K tomu více nepravosti,
Podvodu, falše, chytrosti,
Že by na muže shledaly,
V ničemž jim napřed nedaly.
Tedy mlč, nebublej na ně,
Nechaje toho na straně,
Pravím, hospodáři mladý,
Ty se varuj této vady,
A skrze svou marnou pejchu,
Nevycházej ženě z glejchu,
Aby ona zase tobě,
Zoufajíc snad tudy sobě,
Toho se neodměnila,
Notně tobě odplatila,
A tobě nenasadila,
Kdyby se s tebou svadila,
Rybníku cizí násadou,
Sám bys byl vinen tou vadou.
Nebo věz, co jí nesluší,
I tobě slušet nemusí;
Co jí škodí, tobě škodí.
Totoť se naučení hodí:
Kdokoli koho sklamává,
Podle všelikého práva
Sám má také sklamán býti,
Hodně za podobné vzíti.
Aniž ty se tímto troštuj,
Nevěříš-li pak, pokoštuj,
Že máš hloupou, prostou ženu,
Žeť nedává jísti křenu,

Snad také ani hořčice,
Toto hle věz nad to více:
Nechť jest žena nejprostější,
A muž pak nejschytralejší,
Předce ho ona ošidí,
Toho se všudy dost vidí,
Že i moudré sklamávají,
A za nos je vodívají.
An Aristoteles onen
Byl moudrý, a čte se o něm,
Že ho žena ošidila
A pořád na něm jezdila,
Udělala z něho koně;
Kdo se pak pokusí o ně?
Aby je měl vždy trestati,
Musel by hanby dostati.
Tedy ty hleď radši míru,
Zachovej své ženě víru,
A jí se nezpronevěřuj,
A pak se zase důvěřuj,
Že i ona lásku k tobě
Bude míti v každé době.
Ve cti se spolu sstaráte,
Věk pokojně dokonáte,
Jsouc milí lidem i Bohu,
Za to já vám slíbit mohu.

O stavení.

A pak-li chceš co staviti,
Dům svůj sobě opraviti,
Nečiň to z pýchy omylné,
Než z mírné potřeby pilné.
Ani pro chloubu a chválu,
Neb ji získáš jistě malú,
Jestliže co z pýchy stavíš,
Víc zbořiš, než-li opravíš.
Žádost nového stavení,
Nemívá nikdy skončení,
Neb než-li jedno dostavíš,
Hned se jiné najde, to zvíš.
Náramná chtíč nezřízená,
Mysl k stavení obrácená,
Ta působí, očekává,
Že to stavení prodává.
Někdy pak lacino prodá,
Že toho jen bude škoda,
Osočí jej jeho soci,
Vezmou mu to všecko mocí.
Někdy také ohněm shoří,
Anebo se samo zboří;
Když se stavení dostaví,
Truhla se prázdná postaví.
An na živnost peněz není,
Tu teprv mrzí stavení,
Počne pozdě rozum míti,
Chtěl by v špatném domu býti,

Aby jen měl jísti, píti,
A kde co na živnosť vzíti,
Nebo co jest do stavení,
Jest-liže živnosti není?
Nenajíš se žádné stěny,
Byť pak bylo třebas zděný,
Z něho ty syt nebudeš nic,
Musíš k tomu mít něco víc.
Protož když budeš stavěti,
Hleď na živnosť též pomněti,
A rozvrhni nejprv náklad,
Než položíš čeho základ,
Abys díla začatého
S posměchem nenechal všeho.

O prodeji dědictví.

Chceš-li pak kdy co prodati,
Toho se máš varovati,
Aby díl dědictví svého,
Kteréž's vzal od otce tvého,
Mocnějšímu neprodával,
A s ním se v jaký trh dával.
Ale nižšímu raději
Prodej rád, dej laciněji,
Nebude-liť chtít dostáti,
Můžeš na něj žalovati,
Musíť dobře plátce býti,
Že nebudeš škody míti.

Nechceš-li pak držet toho,
Máš víc kupců než jednoho,
Prodej tomu kdo dráž platí,
A kdoť chce víc za to dáti;
Neb kdož by tobě schvaloval,
Co by svévolně škodoval?
Toto také měj v paměti:
Že jest lépe hlad trpěti,
Někdy dobře nouzi míti
A režným sobě vytříti,
Než-li dědictví pozbyti,
A tak lecjaks ho odbyti.
Neb ač ho odbudeš lehce,
Však ho zas dostaneš těžce,
Rovně jako ptáka z klece:
Když ho pustíš, letí předce.

O lichvě.

Avšak lépe díl prodati,
Než-li se lichvě poddati,
Živiti se zlým obchodem,
Lichvou neb jakým podvodem.
Aniž peněz na lichvu beř,
Neb tomu ty dokonce věř,
Že ti tvé dědictví sbere,
Jako jed se rozežere.
A nikdy jí neubude,
Ale jen víc dluhů bude.

Lichva jest velmi neskrovná,
Brzíčko se s summou srovná,
A ti, kdož tobě půjčují,
Často tebe navštěvují;
Tu na tebe žerou, tráví,
Až tě o všecko připraví.
Co jest pak lichva ouroční?
Lotr horší než ten noční,
Kterýž nesmí krásti ve dne,
Lichvě předce rovně sedne,
Neb se nebojí žádného,
Obloupí též i mocného,
Sžírá cizí lidský statek,
Rovně v pátek jak ve svátek.
Lichva jest horší než peklo,
Ó, by se toho uleklo
Srdce všechněch lichevníkův,
V světě nejhorších hříšníkův!
Neb peklo, to jest věc jistá,
Při vzkříšení pána Krista
Všecko, což jeho nebylo,
Zase mu hnedky vrátilo.
Lichva pak zas nic nevrátí,
Spíš svého pána zatratí.
Tak i toto se spatřuje,
Peklo jen zlé pokutuje,
Kteří toho zasloužili,
A dobře živi nebyli,
Ale lichva bez rozdílu,
Takovou má moc a sílu,

Loupí zlé i dobré spolu,
Má tužší než-li čert školu.
A jakž jest vždy otevřené
Peklo a nenasycené,
A nebude naplněné,
Do dne soudného zavřené:
Tak lichva syta nebývá,
A nikdy dosti nemívá
Peněz, ale vždy víc žádá,
Summu na summu přikládá.
Lichva jest horší než-li žid,
Neb ač jest ten falešný lid,
Avšak jeden od druhého
Lichvy, ouroku žádného
Nebéře a nepřijímá,
A v ničemž ho nepřejímá.
Ale lichva od křesťana,
Křesťanu zas bývá dána:
By měl křesťan kde chtěl vzíti,
Musí předce lichva jíti,
By pak byli také svoji,
Hříchu se tu nic nebojí.
Lichva nad smrť časnou horší,
Každého ona pohorší,
Neb smrť jen zabije tělo,
A to, což by umřít mělo:
Ale lichva také duši,
Že obé zahynout musí.
Horší jest než-li i Jidáš,
Za pravé tomu každý dáš;

Jidáš Krista jednou prodal,
Za třidcet stříbrných ho dal;
Ale lichva vždy častokrát
A za den třebas mnohokrát
Pro jeden peníz, věc jistá,
Prodá, zradí pána Krista.
Summou: lichva hřích nejtěžší,
A ti velmi hrubě hřeší,
Kteří se s ní obírají,
Statku skrz ni nabývají.
Jest-liže jí nepřestanou,
Zvědí pak, kde se dostanou.
Protož ty se jí stříci hleď,
Maje tuto výstrahu teď:
Co's vylichvil, zase vracuj,
Svých dědiců nezatracuj,
Manželky milé, ni sebe,
Za to prosím věrně tebe.
Neb co jim z lichvy zůstavíš,
Tím je do pekla připravíš.
A toto pak věz na krátce,
Že tvé věrné a ctné práce
Jest jeden peníz lepší hle,
Než-li tisíc z té lichvy zlé.
Teda se jí pilně varuj,
A touto se radou spravuj:
Zanech té lichvy proklaté,
Prosím tě pro všecky svaté.

O koupi a spolcích.

Chceš-li pak co kupovati,
Hleď se spolku varovati,
Zvláště mocnějšího sebe,
Aby neutiskl tebe.
Nebo jest staré přísloví,
Nechť se tuto předce poví:
Bůh stvořil volky, čert spolky,
Hleď každý sám své tobolky.
Menšího pak společníka
Přijmi rád za účastníka,
Abys nemusel mocného
Přijmouti do spolku svého.

O dluzích.

Upadneš-li pak kdy v dluhy,
To jest jistě zákon tuhý.
A často se to přihodí
Tomu, kdo mnoho v obchodí
A chce příliš mnoho míti
A nad jiné bohat býti,
Že ten bude spíše chudý,
Nevěda kam z dluhův kudy.
Maje, než dlužen, málo víc,
Pojede do Drbalovic,
Zapřáhne všemi desíti,
Bude se vždycky děsiti,

Jakž jen kdo otvírá dveře,
Zda-li se věřitel béře,
Aby mu dluh jeho zpravil,
Před rychtářem se postavil?
Někdy pak i ty šejdířky,
Mám říci ale šenkýřky,
Jakž jen dočkají neděle,
Jedna za druhou jdou směle,
Budou mu oběd žehnati,
Za vína upomínati,
Řkouc: „Když's uměl čistě píti,
Uměj též čistě platiti;
Pak-li že nám nezaplatíš,
Podruhé plášť, sukni ztratíš,
Nebudemť věřiti více,
Pošlem pro pana biřice;
Musíš dobře zaplatiti,
Nebo s ním hospodu míti."
Protož na skrovném přestávej,
A do dluhův se nedávej,
Hleď pilně živnosti jedné,
Spíšeť někdy něco sedne.
Co vyzískáš, přichovávej,
Peníz k penízku přidávej,
A ne vždycky válej hody,
Napí se též někdy vody.
A ne všecko na sídlo žeň,
Nemůž býti vždy dobrý den,
Aby nemusel na koráb,
Jsa odění lehkého dráb,

I také nádenník jeden,
K tomu pak tudy přiveden,
Že by musel sovího
Užívat času nočního.
Tak jako mnozí pitali,
By jich neupomínaly
Šenkýřky, nebo dlužníci,
Hledí se jich pilně stříci.
Někam pryč z očí ujíti,
A záhy z kostela jíti.
Jakož mnohý z cechu toho,
Zříká pateřů nemnoho,
Nečeká na přižehnání,
Až by bylo po kázaní.
Ale pospíší k snídaní,
Řka: „Dejte mi bez meškání,
S octem, s cibulí odvárků,
Musím jíti na procházku.“
Potom se bude toulati,
Leckams sem i tam šoulati,
Včerejšího dne hledati,
A teprv se domu vrátí,
Když usednou všecky vrány,
Co by jen nezmeškal brány.
Tak hle, kdo jest dlužen mnoho
Takto užívá toho,
A sotva někdy postačí;
Dluh bývá čím dál vždy mladší:
Kdo ho dlouho nezaplatí
Jistě všecko spaní ztratí.

O víně.

Kdo pak má v svém domě dosti
Dobrého vína v hojnosti,
A však ho střídmě užívá,
Každý den střízlivý bývá,
Ten člověk jest zemským bohem,
Sluší ho chváliti v mnohém.
A v kom není v pití míra,
Když se často pak ožírá,
Ten hle, nikdy nic dobrého
Nesvede z opilství své ho,
Aniž hoden jaké chvály,
Leč tu, když se v blátě kálí.
Protož ty měj radu zdravú:
Vrazí-lit se víno v hlavu,
Ten obyčej zachovávej,
Hned pak toho odespávej.
Cítíš-li víno v kotrbě,
Dřív než rozsvítí na krbě,
Vstaň hned od svých řadovníků,
Nepřijímej víc koflíku.
Jakž poznáš, že jsi opilý,
Byť tu byl tvůj přítel milý,
Jdi ty radši přece spáti,
Než bys tu měl něco žváti.
Kdo se čistí skrz mluvení,
Že ještě opilý není,

Ten sám na sebe žaluje,
Že se opil, okazuje.
Ale již pak těchto časů,
Téměř při každičkém kvasu,
To sobě zobyčejili,
Praví, že nejsou opilí,
Dokud kdo na nohách státi
Může, a od stulu vstáti,
Avšak se v tom znáti nechce,
Ale vymlouvá se předce,
A řka: „Opiti mne chtěli,
A sami opici měli,
Já pak byl jako nyničky.“
Řekl bych: Můj milý zlatičký,
A tys sotva na nohou stál,
Leckdes sebou o zemi dal,
Ledacos jsi tlachal a žval,
Nestřídmě's se chechtal a smál.
Že's byl k tomu velmi hrubý,
A chodil's v plášti na ruby,
Začež by se v hrdlo styděl,
Kdyby se střízlivý viděl.
A ještě se pak zastáváš,
Že opilce nepoznáváš,
Leč tím, jakž výš oznámeno,
Že jest to zobyčejeno.
Když se nyní při shledání,
Buď měšťané nebo páni,
Kněži, písaři i žáci,
Řemeslníci neb sedláci,

Do němoty neupijí,
A se bolestí nevijí,
Praví tak, že jsou opilí
Sprosta zhola nic nebyli,
A že žádné, tak jak chtěli,
Tu dobré vůle neměli.
Ale ty, příteli milý,
Bys nebyl, čiň se opilý,
A pod tím vypřáhni záhy,
V jídle, v pití měj vždy váhy,
By se všecko řádně stalo,
Kdyžť by se, že jest čas, zdálo,
Odtud jíti neprodlívej,
Nejposlednější nebývej.
Nebo kdy se hlava klípe,
Ten čas spat jíti nejlípe,
Uslyšíš ráno noviny,
Bude někdo zervány jiný.
A ty pak všeho uložíš,
Měšci i hlavě polehčíš,
Sám sobě děkovat budeš,
Soudu i nemoci zbudeš.
A věz také i to dále,
Že to není k žádné chvále,
A nic nezní mladý člověk,
Byť pak byl on kdokoliděk,
Když se rád opíjí vínem,
Bývá často lecčímž vinen.
Tím svou mladosť velmi hubí,
Zvlášť kdy se v tom ještě chlubí,

Že dobře dobré víno zná,
Větší hanbu než chválu má.
Ty v jiném chválen býti chtěj,
A cos teď četl, v paměti měj.

O lékaři.

Varuj se toho lékaře,
Doktora, apatykáře,
Který má mnoho umění,
Ale žádného zkušení.
Též lékaře opilého
Takového, vystříhej se ho.
Neporoučej se lékaři,
Když neznámé léky vaří,
Chtě na tobě pokusiti,
Mohou-li co platny býti.
Svěř se radši umělému,
K tomu dobře zkušenému,
Kterýž zná neduhův moci
A k tvé podobné nemoci
Prvé jich mnoho uzdravil,
Nikoho hrdla nezbavil.
Jako jsou ti neumělí,
A lékaři nedospělí,
Že jich víc zmoří než zhojí,
Pročež se jich lidé bojí,
Řkouc: „Lékař jest poctivý kat,
Krom toho, že má lepší plat.“

A jest pravda, že takoví,
Však se o nich vůbec to ví,
Mnohé nebohé zhojili,
Tak jako by je zabili,
Pacientům dávajíce
Dvě kopy stolic i více,
A tudy je velmi zmohli,
Na onen svět jim pomohli,
Že jsou po hřbetě šli ke mši.
A byla by žalost menší,
Kdyby smrtí přirozenou,
Ne tou násilnou, zmraženou,
Tiše, pokojně zemřeli,
Méně bychom jich želeli.
Protož hověj zdraví svému,
Lékaři nezkušenému,
A zvlášť tomu vznešenému
Cizozemci některému
Abys do rukou nepřišel,
Snad bys ty též tak ke mši šel.
A jest bídně živu býti,
Kdo musí lékaře míti,
Nebo často zapovídá
Tobě, co on sám rád jídá.

O psech.

Malého psíčka nechovej,
K čemu jest tobě takovej?
Hodí se jen kněžím, pannám,
Královnám anebo kněžnám,
Aby s ním měli své hříčky,
Cpali jej do rukavičky,
Kůstky z ptáčků aby jídal,
Na peřinách pěkně líhal.
Ty bys s ním měl větší práci,
Než třebas s Turkem vojáci.
Psy, kteří tě ostříhají,
V noci dům tvůj obíhají,
A na zloděje štěkají,
Přiblížit se jim nedají,
Domu tvému jsou potřební,
A jen jedí kůry chlební:
Ty můžeš sobě chovati,
Na řetěz uvazovati,
Aby ve dne neštěkali,
A po polích neběhali,
Zvěři, ptáků neplašili,
A zajíců nestrašili,
Tudy škody nedělali,
Neb někoho nesežrali,
Abys pak za ty bolesti,
Pokuty nemusel nésti.
Sedláci prv o tom vědí,
Nechť se jistě toho hledí,

Kdo nebude psa vázati,
Musí hned strich ovsa dáti,
Tři dni u věži kukati,
Byť se hleděl toho káti.
Vohařů, chrtů, slídníků,
Ptáčků a veveřičníků,
Těch psů též nechovej sobě,
Neb se ti nehodí tobě,
Více snědí, než uhoní,
Málo míň stojí než koni.
Nesou z vody, by i vřelo,
Nic před nimi není celo,
Hned všudy všecko vyslídí,
V každém koutě smradí, cídí,
A než zajíce udáví,
Celou krávu jimi stráví.
Ač mnozí jich mnoho váží,
Spíš jim jísti dáti káží,
Než-li člověku chudému,
Aneb čeledínu svému
Avšak ty na to málo dbej,
Pánům té kratochvíle přej,
Nechť sobě oni lišky štvou,
A mají v tom kratochvíl svou,
Honí zajíce kusého,
Řkouc: „Huša, huša, není ho!“
Aneb vepře divokého,
A zvlášť vlka hltavého.
Co sobě uštvou, uhoní,
Nechť to jedí sami oni,

Třebas každý den zvěřinu,
Ty sobě zvol hovězinu.
Neb mají naň nakládati,
I také čím psy chovati,
Tobě by sporo nebylo,
A to se nic netrefilo.
Ty jsa hospodář potřebný,
Na ty věci bezpotřebný
Nechtěj činiti nákladu,
I v tomť dávám dobrou radu.
Jest-li ji chceš oblíbiti,
Budeť se moci hoditi,
I též s tvou sporotou býti,
A o to víc chleba míti.

O šatstvu.

O šatstvu toto znamenej,
Jak ty máš býti oděnej.
Chceš-li míti drahé šaty,
Musíš míti groše, zlatý.
Neb kdo v jakých šatech chodí,
Tím toho jako dovodí,
Jak mnohou vede outratu,
A co se mu schází platu.
Kdo se příliš šperkuje,
Drahým rouchem ozdobuje,
Nenávisti neuchází,
Nýbrž v nelibosť přichází.

Hleď ty a snaž se s pilností
Radši svou dobrotivostí
Líbiti lidem, ne šaty,
Tak nebudeš v posměch vzatý.
Která žena muže svého
Holduje a vždy prosí ho,
Aby jí přikoupil šátků,
Buď dykytu neb šamlatku,
Majíc prvé v čem choditi,
Může se hned dovtípiti,
Že tu není milosť pravá,
A není na něj laskavá.
Neb chtíc se jiným líbiti,
A někomu rovna býti,
Smí to na svém zadku nésti,
Nač by on měl živnosť vésti.
Naposledy o šatstvu znej,
To krátké naučení měj:
Kdo pěkné šaty miluje,
Nerad se v mysli snižuje.
Neb má-li kus aksamitu
Na sobě, nějakou dykytu,
Neb nějakou věc hedvábnou,
A šňůrkami premovanou,
Domnívá se, že jest kníže,
Nechoď k němu jiný blíže.
On jsa vycpaný bavlnou,
Někdy třebas ovčí vlnou,
Jen toho šetř a pilně hleď,
Nadýmá se co holub hned.

Všecken svět zmámený viděti,
Zač se má nejeden styděti,
V tom se nad jiné honosí,
Pejcha v šatstvu, kteréž nosí.
Protož mírně se v tom chovej,
A nebuď ty též takovej;
Choď v šatstvu v slušném oděvu,
Pýcha zasluhuje hněvu,
A nikdy bez hříchu není,
V čem má člověk zalíbení.
Jakož sobě oblíbili,
Mnozí již zobyčejili,
Že po vlasku nesou šaty,
Každý jako pán bohatý.
Zvláště písaři někteří,
Dobrý se snadno vyměří,
Musím pravdu pověditi,
Nepočne písařem býti,
Ať má hned peří pštrosové,
Aneb dvě tři řeřábové.
Ano se mu tu vždy klátí,
A bude mu vzhůru státi,
A ješto předc mnohem sluší
Líp za ucho pérko husí.
Kdyby s tím často zacházel,
S pštrosovým se neprocházel,
Míval by počet správnější,
Byl by své služby pilnější.
Radu dávám tuto také,
Kdo jsi v panské službě jaké,

Medle nechoď v šatstvu pyšně,
Nepřepeřuj tak přílišně,
Aby to nebylo řčeno,
Tobě od lidí přičteno,
Že ty nedávno jsa tuhle,
Ubližuješ panské truhle.
Nerovnej se řemeslníkům,
Ševcům, krejčím, kožišníkům
Onit ten obyčej mají,
A v tom sobě zakládají:
Mnohý byt byl otrhaný,
Kabát měl dosti zedraný,
Sukně kusa, poctivic nic,
Však sobě toho váží víc,
Když jen má šperk, pérko taky,
Jako psi ocas nějaký:
Již jest jeho veselý kvas,
Sedí si co plátěný pas.
Ale vy milí písaři,
Zvláště mladí hospodáři,
Mějte od nich šat rozdílný,
Buď každý své práce pilný
A chovej se věrně, ctnostně,
Choď jako tvůj otec sprostně,
A tím jistě získáš chválu
Od dobrých lidí nemalú.
Tudy i pomluvy ujdeš,
Lásku k sobě míti budeš.

O dobré pověsti.

Ten oděv nejslušnější jest,
Mívá ode všech hodnou čest,
Kdož jest odín ctnou pověstí,
Nemá na sobě neřestí,
Ani škraloupu žádného,
Jsa rodu, lože dobrého,
Váží sobě poctivosti,
Chová se ctně od mladosti.
A kdo se dobře nechová,
Své pověsti nezachová,
Nebývá dán do ouřadu,
Pro přetržení neřádu
Tupí ho duchovní, světští,
Hned mu tím oči zaplešti;
Jak se zhyzdí jednou vadou
Nesmyje se žádnou vodou.
By mu někdy pokoj dali,
Jako by s tím lidé spali,
Však za nejmenší příčinou
Hned mu to zase vyzdvihnou.
Protož se hleď ctně chovati,
Dítkám pověst zachovati,
Aby vejstrčku neměli,
Za tebe se nestyděli.
Ty pak nebudeš-li dbáti,
O svou dobrou pověst státi,

Budeš sám svým ukrutníkem,
Své dobré cti násilníkem;
Učiníš hanbu přátelům,
Dáš se v posměch nepřátelům.
Ale lépe s ctí umříti,
Než na světě bez ní býti,
Neb kdož umře s poctivostí,
Nechá dítkám statku dosti.

O služebníku.

Jest-li služebník při tobě,
Že mnoho smejšlí o sobě.
Jsa mu na mysli vysoko,
Pyšně nese hlavu, oko,
Toho od sebe zažeň pryč,
Nešetři ho sobě hned nic,
Jako zlosyna jiného,
Aneb nepřítele tvého.
Takovýť se též nehodí,
Kterýž ti vždycky lahodí,
Tvým zlým činům pochlebuje,
Byť zlé bylo, vždy schvaluje:
Nenechávej ho při sobě,
Uškodilť by, věř mi, tobě.
Ten pak, kterýž sám pro sebe
U sousedů chválí tebe,
Nijakž mu toho neschvaluj,
Než všelijak se ho varuj,

Aby tebe nepodvedl,
Kdyby k tomu svůj čas shlédl.
Který se pak za to stydí,
Když něco nectného vidí,
Toho služebníka miluj,
K němu se láskou nachyluj
Tak, jakož to k synu svému:
Jest potřeben domu tvému,
Dává hned dobrou naději,
Že se při něm ctnosti stkvějí,
A že bude věrný ve všem,
Tenť se hodí k službám ke všem.

O děvečce služebné.

Máš-li děvečku služebnou,
Dávám ti výstrahu potřebnou:
Jest-li pěknější než paní,
Nenes často oka na ní,
Ani samotná v pokoji
Nechť s tebou dlouho nestojí.
Nechoď jí po tmě buditi,
Snad bys jí moh' uškoditi.
Nepřidávej k slámě ohně,
Abys se nespálil škodně.
Nebo jest věc nebezpečná
Dívka mladá a všetečná,
Která než doslouží roku,
Chce zakusiti obroku.

Nemůž-li jiného míti,
S tebou se chce seznámiti.
Ty pak, jest-liže se svábíš,
Strach jest, že svou duši zabíš,
Nevyjdeš z toho kaliště,
Až se zkoupeš, zmyješ čistě.
Protož radím z upřímnosti:
Odvrať oči od marnosti,
Medle nech co není tvého,
Však máš svého do nového;
Opatř radši svou stodolu,
Buďte s ženou dobře spolu,
Nedluž se u Zakusila,
Oplatíš zase Musila;
Budeš-li jinde orati,
Musíš svůj grunt obmeškati.

O trestání čeládky.

Jest-li kteří z tvé čeledi
Tvého dobrého nehledí,
A při práci jsou nedbalí,
K tomu nekypří, ospalí,
Chceš-li je kdy potrestati,
Hleď se v tom takto chovati:
Netresci nikdy čeledi
Ten čas, když za stolem jedí,
Aby to nebylo rčeno,
Tobě od lidí přičteno,

Že je bez příčiny tresceš,
Neb jim jídla přáti nechceš,
Činíš nad nimi kázaní,
Bys je zahnal od snídaní,
Potom k obědu, k večeři
Aby nepřišli někteří.
Ale když bude po stole,
Tu jich potresci do vole,
Řka: „Tohoto nechci míti,
Ale musí takto býti,
Abyste pokrmův i mzdy
Své zasluhovali hle vždy.“
Pokárej jich pěkně slovy,
A měj na ně pozor nový,
Zda-li se co opravili,
Napomenutím zlepšili.
Pak-li na svém stojí předce,
Váží tvé dobroty lehce,
Některý z nich dbáti nechce,
Přeměř jej kyjem přes plece,
Přilož čistě, ať se svije,
Kromě hlavy nebo šíje.
Avšak když budeš trestati,
Ten čas nemáš se hněvati,
Nebo kdybys z hněvu trestal,
Nevím, jak bys potom přestal,
Snad bys mu na zdraví škodil,
Že by se lidem nehodil.
A protož i v tom mírný buď,
Časem laskavě vinu suď;

Jest-liže není ze zlosti,
Odpusť s takou dověrností,
Že i tobě odpustí Bůh
Tvůj za hříchy povinný dluh.

O hněvu.

Praví moudrých lidí množství,
Že hněv jest krátké bláznovství,
Aniž můž' k jinému čemu
Přirovnati se, než k němu.
Všecky hříchy může skrýti
Člověk, v sobě zatajiti,
Hněvu pak nijakž nemůže,
Nebo on každého zmůže.
Hned se na jevo vyrazí,
A nejednoho urazí;
Na tváři se nejprv zjeví,
A svých posuňkův nesleví.
Vedle jeho obyčeje
Přidrží se obličeje.
Kdo má pak takové zdání,
Že netrefné přirovnání
Hněvu k bláznovství pouhému,
Tuto dám odpověď jemu:
Pohleď pilně na osobu,
Šetř všelikého způsobu
Pravého, přirozeného,
Šaška, blázna nemoudrého;

Uzříš všecky obyčeje,
Že se s ním rovně tak děje,
Jako ten kdo se rozhněvá,
A hněv na jevo vylévá:
Oči vrtké a krvavé,
Plaché, sem i tam těkavé,
A ústa třepetající,
Slíny co kanec mecící,
Řeč spěšná, k tomu koktavá,
Nevážná, také brebtavá,
Že slovo slovo poráží,
Mluviti vážně překáží;
Ruce k tomu nepokojné,
Dusání noh velmi bujné,
I všecko tělo splašené,
Jako teď tele ztřeštěné.
Skoro ho nelze poznati,
A`nemůžeš rozeznati,
Mrzký-li hřích, či škaredý,
An bude až všecken bledý.
Snáze jest, hle, nehřešiti,
Než pak pokání činiti,
V srdce hříchu nevpouštěti,
Než ho bolestně želeti.
Avšak proti hněvu proto,
Výborné lékařství toto:
Na paměti se vždy míti,
A hned zprvu odepříti
Tomu nezbednému hnutí,
Kteréž tě tak k zlému nutí,

Aby pak v hněv neupadl,
Že by sám sebou nevládl.
Hněv, jakž vejde v rozpálení,
Již tu nic rozumu není;
A kdo jej do sebe vpustí,
On se ho snadně nespustí,
Bude divně pakostiti,
A naprosto to činiti,
Ne to co člověk chce čemu,
Ale co se líbí jemu.
Kdož má nepřátely koli,
A neodepře jim v poli,
Jest-li jim ke zdem nebrání,
Ztěžka se jim pak ubrání.
Tak také prvnímu hnutí
Kdo hned neodepře s chutí,
Ztěžka, když se hněv vběře veň,
Bude jej moct vybiti ven,
Aby po sobě mrzkého
Škraloupu vždy nějakého
V svědomí nepozůstavil,
Některé ctnosti nezbavil.
Neslušíť to na moudrého,
Člověka opatrného,
Aby se tak hněvati směl,
Hřešící v nenávisti měl.
Jinak muselo by býti,
Sám se též v nenávisť vzíti;
Neb summou žádného není,
Aby byl bez provinění,

Aby se mu proti ctnostem,
Dobrým mravům, šlechetnostem,
Něco též nepřihodilo,
Což by i jiným škodilo,
A snad i to provinění,
Potřebuje odpuštění.
Protož ty nebuď hněvivej,
Rozumu vždycky užívej;
Nech vzteklého rozpálení,
Nebo to lidská věc není,
Ale jest zvířecí právě;
Pomysli i na to zdrávě:
Na jiného hřešícího,
Tobě v něčem škodícího
Jest-li se hněváš do krve,
Hněvej se na sebe prvé.
Chceš-li pravým soudcem býti,
Musíš ke všem rovnost míti,
Abys sám se nezastával,
A jiným viny nedával;
Ale jak odpouštíš sobě,
Odpusť také cizí mdlobě.
A tak tím při každém činu,
Odejmeš hněvu příčinu,
Nebudeš přítel vzteklíků,
Ani též soused hněvníků,
Ale moudrého otce syn,
Těžce nenesa cizích vin;
Nejsa jako kůň vášnivý
Aneb vzteklý pes prchlivý,

Čině sobě ve všem vážně,
Rozšafně, moudře a vlažně.
Tím posloužíš zdraví svému,
Budeš příjemný každému.

O milování od svých služebníkův.

Kdokoli chce od svých bližních,
Buď od přátel neb od jiných,
A zvlášť od svých služebníkův,
Svého domu náchlebníkův,
Milován býti od koho,
Musí sám milovat toho,
Neb milosť jest věc taková,
Že se přívětivě chová,
Všelikterak nakloňuje
K tomu, kdož jiné miluje.
Tedy kohož nemiluješ,
A sobě neoblibuješ,
Nenaděj se, nedomnívej,
Ani na to nespoléhej,
Aby on tebe miloval,
Sám by tím sebe svozoval.
Neb milosť odměny žádá,
A v tom ji sobě pokládá,
Když jest zase milována,
Tudy jest hle dokázána.
A kdož co žádá jiného,
Toho znej býti každého,

Více že jest pochlebníkem,
Než tvým věrným služebníkem.
Neb služebník miluje-li,
Anebo přisluhuje-li
Pro peníze pánu svému,
Nemůž býti věrný jemu.
A když bude jinde číti,
Že bude víc peněz míti,
Hned mu sloužiti přestane,
Řka: „Měj se tu dobře pane!“
A tak se jinam přenese,
Kde víc darů naděje se.
Předešlí potentátové
Měli rozdíly takové
Mezi svými služebníky,
Otroky a nájemníky:
Žádného chovat nechtěli,
Při svém dvoře netrpěli,
Kdož sloužil penězům více,
Než-li těm svým pánům sice.
Takoví jen hledí k braní,
A jsou hodni kyjem praní;
Neb svou službu, také milost,
Věrnosť, všelijakou pilnosť
Za peníze prodávají,
A k pánu lásky nemají.
Kdo pak z lásky věrný není,
Peníze ho těžce změní;
Kdo neslouží z malých darů,
By mu pak dal peněz káru,

Věrný skrze to nebude,
Své nevěry nepozbude.
Takových jest chytrosť známá,
Čím dále slouží u pána,
Musí služba vzhůru jíti,
By hned pán neměl nic míti,
Ale zásluha pak dolů,
Naopak drží tu školu.
Z toho se můž to souditi,
Velmi snadně domysliti
O lásce aneb milosti,
Raději ať dím chytrosti
Těch nájemných služebníkův,
Pána svého náchlebníkův,
Na koho jsou laskavější,
Aneb čeho jsou pilnější,
Pána-li, či jeho měšce,
Není to poznati těžce.
Tuto se nic nedoříká,
Ale koho se dotýká,
Nechť se vtípí, jest-liže chce,
Hledí pilně svého měšce,
By mu ho nepřestrašili,
Na ruby neobrátili.
Avšak páni všelijací,
Poznajíce věrnou práci
Věrných služebníkův, pravých,
Na sebe vždycky laskavých,
Nemají jich opouštěti,
A toho se dopouštěti,

Aby u nich darmo byli,
Sobě nic nevysloužili.
Ale dle stavu, hodnosti,
Mají jim činit milosti,
Byť na ně pamatovali,
Své práce nelitovali.
Jiní tím vzbuzeni jsouce,
Takovou lásku vidouce,
Aby se na službu táhli,
Zdali by také dosáhli
Podobné jaké milosti,
Sloužili věrně s vděčnosti.
Však služebníci ti jistí,
Nemají sloužit z kořisti
Pánům svým, ale z milosti,
Nejspíš tak vyslouží dosti.
Kdo pak nemůž milovati
Pána svého, jemu přáti,
Nemůž mu také sloužiti,
Hleď se od něho vzdáliti.
Nebo kde není milosti,
Tu nemůž býti věrnosti.
Protož se teď toto říká,
Budeš-li mít služebníka,
Měj pilně pozor na něho,
Šetř toho nejvíc od něho:
Jest-li tě věrně miluje,
Zdaliť z lásky přisluhuje,
Čili k tvému měšci měří,
Nechť se mu mnoho nevěří.

Takového neoblibuj,
A mnoho mu nezaslibuj,
Leč poznáš, když bude dále,
Žeť vždy slouží z lásky stále;
Toho nechtěj opustiti,
Hleď ho slušně opatřiti,
Také mu hodnou mzdu dáti,
Aby on to mohl znáti,
Žeť jsou vděčné služby jeho,
A že máš paměť na něho.
Tím hle získáš toho sobě,
Jiní se potáhnou k tobě,
Že budeš vždy těch dost míti,
Kteří budou ti sloužiti.

O milování ode všech lidí.

A kdo chce pak lásku míti,
Ode všech milován býti,
A zvlášť člověk povýšený,
Nad jiné vzácný, vznešený,
Ten ukazuj ke všem milosť,
S strachem, bázní dobrotivosť.
Neb budeš-li ukrutnosti
Užívati a přísnosti,
Nečekej. abys ty mnoho
Milován byl kdy od koho.
Neb o tom tak psáno stojí,
Kolik se jich tebe bojí,

I ty těch se báti musíš,
Nevěříš-li, snad pokusíš.
Zkušená věc jinak není,
Že každý od přirození
V nenávisti má vždy toho,
Kohož se strachuje mnoho.
Všeho zlého tomu žádá,
Svou lesť proti němu skládá,
Kohož se bojí a hrozí;
Protož zle dělají mnozí,
Že těm života svěřují,
Kteřížto se jich strachují.
Neb ten každý v každé době,
Ač se má dost pěkně k tobě,
Sloužíť s strachem, také s bázní,
Nebo jej máš v tuhé kázni.
Však by mu bylo mileji,
A viděl by tě raději
Někde mezi pekelníky,
Dolejšími hamerníky,
Tu kde čerti šídla kalí,
Aby tě tam chutně vzali,
Než by bydlel mezi nimi,
A tak zle nakládal s nimi.
Neb kdo chce milován býti,
A ode všech lásku míti,
Musí s nimi nakládati,
Laskavě se k nim chovati.
Služebníci neb poddaní,
Vedle moudrých lidí zdání,

Jest-li je za nic pokládáš,
S nimi ukrutně nakládáš,
Jsa jim mnohem vždycky více
Za strach, než za pána sice;
Ti toho budou žádati
A věrně toho si přáti,
Aby tebe mohli zbýti,
Řkouc, takto budou prositi:
„Bodejž toho pána čert vzal,
A nám brzy jiného dal,“
Nadějíce se, po tobě
Že najdou lepšího sobě.
Ale řídko se to stává,
Ta je naděje sklamává,
By po zlém pánu lepší byl,
Škodného ukrutenství zbyl,
Ale spíše po dobrém zlý,
A po zlém ještě horší vždy.
To se pak poznává, vidí,
Že sama naděje lidí
K tomu vede, aneb drží,
Že předešlý pán je mrzí,
Nového vždycky žádají,
A když pak i toho mají,
Opět by jinému chtěli,
Aby vždy proměnu měli.
To pak ačkoli se stává,
Že je naděje sklamává,
A místo pána lepšího,
Že dostávají horšího,

Však se proto předce těší
A v té naději tak hřeší,
Když se v pánech přemítají,
Co v hniličkách přebírají.
A teprva pak mnohokrát,
To slýcháváme častokrát,
Když zlého pána dočkají,
Tu náramně naříkají,
Na prvního vzpomínají,
A co s ním ztratili, znají;
Onoho chválí, želejí,
Toho míti víc nechtějí.
Ale nic jiného není
V tom, že tak lidé chtíc mění,
Než-li pána přítomného
S lidmi poddanými jeho
To nelidské nakládání
A k nim ukrutné chování.
A protož hle milostiví
Páni, buďte dobrotiví,
Budou vám malí, velicí,
Poddaní i služebníci
Dlouhého života přáti,
Všeho dobrého žádati.
Neb nic dobrovolnějšího
Není času nynějšího,
Jako milost, jenž žádného
Nechce míti bezděčného;
Dobrovolná musí býti,
Strachem nedá se nutiti.

Aniž ten právě miluje,
Nechť se jak chce postavuje,
Kohož ty sám nemiluješ,
Jen se darmo bulíkuješ.
Milosť vždy odměny hledá,
A vždycky se zas ohlédá.
Lidská povaha milá
Tak jest velmi ušlechtilá,
Že se nedopustí toho,
By nenáviděla koho:
Kdož je upřímně miluje,
Hned se zase odměňuje.
Totiž kdož laskav na tebe,
Ty zas naň, jak sám na sebe.
A kdož tě pak nemiluje,
Než v srdci svém potupuje,
An vzal tě v ošklivosť sobě,
Strašidlem jsa vždycky tobě.
Jest to proti přirození
Tvému, věř mi, jináč není,
Abys ty mu mohl co přáti,
A věrně ho milovati.
Leč by Kristova učení
Následoval, pravdy čtení;
Ale to jest již křesťanská
Instrukcí a ne pohanská.
Protož hospodáři mladý,
Poslechni této mé rady,
Kterouť zavru řečí krátkú:
Budeš-li míti čeládku,

Aneb služebníky jaké,
Buďto i poddané také,
Hleď k nim dobrotivý býti,
Všelijakou lásku míti,
Nechtěj jim křivdy činiti,
Ale raději chrániti.
Ukrutnosti té se varuj,
Milostivě vždy je spravuj,
A budou tě milovati,
Všeho dobrého žádati.
Získáš věčnou chválu sobě,
Také i když lehneš v hrobě,
Budou na tě vzpomínati,
S Bohem bytu v nebi přáti.

O zlém narození.

Často to též také bývá,
Že mnohý se tím trápívá,
Naříká na své rodiče,
Stejskává sobě velice,
Potěšen býti nemůže,
Že narozen z zlého lůže.
K tomu i vejstrčky mívá,
A nejeden mu přezdívá:
„Z kurvy synu zparchantilý,
Jsi v rodu nepodařilý,
Nejsi jiným dobrým roven,
Toho, onoho hoden.“

Proti tomu potěšení,
Toto můž' být naučení,
Kteréž mudrci sepsali,
I také vůbec vydali,
Že poctivosť jest nejvyšší,
Jediná a nejpřednější,
Totižto v mysli ctným býti.
To jestli že budeš míti,
Summarum, konec té řeči,
Tedy hle všecky tvé věci
Poctivé jsou a vždy budou,
Pomluvy všeliké ujdou.
Pak-li's v mysli nepoctivý,
Zprzněný a nestydlivý,
Poctivé tvé narození,
Věř mi, žeť hned ničímž není.
Neb kdo jest dobře, poctivě
Živ na světě, spravedlivě,
Dobře, poctivě umírá,
Se ctí se odsud odbírá:
Ale kdož pak zde zle živ jest,
By měl v světě všelikou čest,
K tomu by pak nevím kdo byl,
A jakkoliv se ozdobil
Dobře, to mu nespomůže,
Narozen býti nemůže.
Neb co jest platno slepému,
Člověku nevidomému
Někam pěknou cestu míti,
Po ní kráčeti a jíti,

Poněvadž pak nevidí jí,
Aniž kam jde, znamená, ví?
Též co jest platno někomu,
Dobré narození tomu,
Kdo bude zlý život vésti?
Musí i s tím hanbu nésti.
Volil bych raději sobě,
Povímť věrnou pravdu tobě,
Zle narozenu zde býti
Přitom ctnostný život míti,
Než-li dobře jsa narozen,
Od dobrých rodičů zplozen,
Sám zle na světě hanebně
Živ býti nechvalitebně.
Žádná věc hříchu nenese,
Kteráž jakkoli děje se,
Bez vůle člověka bývá,
Ta mu hned nic neškodívá.
Že jsi se v hříchu narodil,
Tím's ty sobě neuškodil,
Není tu tvá v tom příčina,
Ale rodičův tvých vina.
Medle, co tobě do toho?
Nic ty na to nedbej mnoho,
Neměj proto smutku, hoře,
Než toliko živ buď dobře.
Věř mi, toho jináč není,
Opravíš zlé narození,
Jest-liže sám nic škodného,
Zlého a nepoctivého

Nikdy činiti nebudeš,
Hned vší vejstrčky pozbudeš.
Nedbej, že otec i mátě
Živi jsou tak nestydatě:
Ty toho hleď ve dne v noci,
Abys se nevrhl po otci,
Ani také po mateři,
Ať by nevyčtli někteří
Tu matku tvou, také otce,
Řkouc: „Jaký strom, tak ovoce.“
Ač jest právo přirozené,
A od Boha nařízené,
Aby syn své rodiče ctil,
Jich se bál, jim poslušen byl.
Ale však to právo není,
Jsou-li zlí, měj na to zření
Abys jich v tom následoval,
Aneb po nich postupoval.
O hříších, nepoctivostech,
I všelikých nepravostech
Otcův i také matek svých,
A jejich všech výstupkův zlých
Synové hleďte mlčeti,
O tom nechtějte věděti.
Ale s skutky šlechetnými,
Všemi mravy poctivými,
S nimi se vždy srovnávejte,
Jiným ctný příklad dávejte.
Nebo chvála utěšená,
O tobě bude vznešená,

Když budou lidé mluviti,
O tobě vůbec praviti,
Že's lepší než rodičové
Tvoji a jiní předkové.
Máš raději tomu býti,
Mnohem více se snažiti,
Abys ty, zlého otce syn,
Za dobrého byl radši jmín,
Než maje otce dobrého,
Slul aneb byl zlý syn jeho,
Neb ve všelikém chválení,
I také ve zlém hanění,
To co jest vlastního komu,
Má to býti dáno tomu,
A spravedlivě váženo,
A na něho obráceno.
Jest-li že pak něčí jiná
Na někom jest cizí vina,
Nemůže tím stíhán býti,
A nemá mu to škoditi.
Také chvála nepřipadá
Spravedlivě se nevzkládá
Na něčí jinou osobu,
Jest-li jsou co v kterou dobu
Jiní ctného učinili,
A předkové zasloužili,
Jestli sám nic také nyní
Chvály hodného nečiní.
A protož na tom dátum jest:
Všeliká hanba, také čest,

O čemž tuto činím zmínku,
Ta záleží na účinku
Vlastním jednoho každého,
Zlého anebo dobrého.
Tedy nic ti k hanbě není,
Měj v tom toto potěšení,
Jsi-li tak postranním synem,
Že ty nejsi tím nic vinen.
Neb bohové ani lidé,
Leč horší než zrádci židé,
Nebudou tě zlehčovati,
Z toho viniti, trestati,
V čem jest tvé vůle nebylo,
Bez tebe se působilo.
Takové to drobné dílo,
Kdo ví snad jen po tmě bylo,
Žes ty nemoh' nic viděti,
Co se to dělá věděti.
Ač se tomu dobře věří,
Když se zabýval s mateří
Tvůj otec pro tebe v lůži,
Jakž mají obyčej muži,
Někdy i v šatech se dráti,
S matkou o třetího hráti,
Že's odtud daleko nebyl
Neb jsi se pak brzy zjevil.
Však hned nic nebyl's vinen tím,
Nebo jsi ty nekázal jim.
Než k kterémukoli činu
Přistoupíš v kterou hodinu,

Z toho nelzeť se vyníti,
Musíš počet učiniti.
Jest-li otec matka z mládu,
Zplodili tě proti řádu,
Oni za to odbývati
Musejí odpovídati;
Ty v tom nevinný zůstáváš,
Pokuty se neobáváš.
Byť to soudili bohové,
Aby takoví synové
Měli účastníci býti
Rodičův svých toho sjití;
Nebyl by snad mnohý vděčen,
A žádný sebou bezpečen.
Nebo toho neví žádný,
Jest-li řádný, či neřádný,
Jaké jest jeho zplození,
Na tento svět vykročení.
Matka každá nejlíp to ví,
Ale každému nepoví.
Dosti o mnohých čítáme,
I do dnes některé známe,
Jak z vyšších, tak také z nižších,
Nám našich kavčích hor bližších,
Že se velmi honosili,
Dobrým lůžem se chlubili,
A protož jsou tak nadutí,
Byli pancharti mrzutí.
Obzvláštně Romulus onen,
I také Atrides po něm,

Perses a Jugurta králi,
Ti všickni toho neznali,
Aby jejich milá matka
Hryzla ráda sladká jabka,
Totiž aby se podnesly,
Když s'jinými v známost vešly.
Alexandra Velikého
Též také ho matka jeho
Pod manželskou tou zástěrou
Zplodila nedobrou měrou.
Císař Augustus šlechetný,
Nejsou ty řeči klevetný,
Měl jiného otce mylně,
A když se ptal na to pilně,
Doptal se v skutku, že taky
Zplodil ho pekař nějaký.
Však se proto nic nehněval,
Ale ještě neprodléval
Toho velmi darovati,
A velmi ho milovati,
Kdo mu pravdu zjevil o tom,
Takto promluvě, řekl potom:
„Jakým (prý) způsobem koli,
Neprotivím se nikoli,
Na tento svět jsem vyveden,
K tomuto světlu přiveden;
Nechť o tom bohové soudí,
Jsem tím jist, že nepobloudí!“
Ctnosť vše může opraviti,
Ano může učiniti

Z nejhoršího nejlepšího
Také času nynějšího,
Neb ctnost nemá na to zření,
Kdo jakého narození,
Než toliko jak kdo živ jest,
Z toho mu jde pochvala, čest.
Z tvého pak zplození jiní
Počet vydají, učiní;
Ale ty ze života svého,
A z zachování mravného.
Před Bohem tě neobtíží
Narození, neponíží,
Ani také nepovýší
Nižádná poctivost zdejší,
Sami toliko skutkové,
Dobří aneb zlí činové
Tebe před Bohem oslaví,
Anebo zase zohaví.
Jak jsi pak koli narozen
Na svět, zle neb dobře zplozen,
Budeš-li jedné míti ctnost:
Dobře's narozen, šťasten's zrost.
Protož hospodáři sprostný,
Jsi-li jen toliko ctnostný,
Bys pak byl z levého boku,
A byl lidem těžký k oku,
Neber toho v hoře sobě,
Neb to nic neškodí tobě.
Nebo co se koli stalo,
To se bez tvé vůle dálo,

Rodičové tvoji za tu
Takou věc vezmou odplatu,
Jsouce příčina té škody,
Že pili kradené vody,
Ty jen hleď dobře živ býti,
Abys mohl dobře umříti,
To s tebou před Bohem stane,
Tvá ctnost tě všudy zastane,
Že vejstrůky všelijaké
A lidské pomluvy také
Zhola tobě neuškodí,
Ze všeho tě vysvobodí.
Vzácný i s tím se vším budeš,
Toho škraloupu pozbudeš;
Zastřeš cizí vinu ctností,
Pro ctnost budeš v poctivosti.

Odkládání času k dobrému.

Mnoho se lidí podvodí,
Což jim i nemálo škodí,
Že na smrť zdaleka hledí,
Jak brzo zemrou, nevědí.
Téměř jsme všickni takoví,
Jako se nám teď napoví,
Že vždy daleko hledíme,
Na skončení nemyslíme.
Protož sobě uvolujem,
Den ode dne odtahujem

Svého života napravit,
A všeho se zlého zbavit,
Nedbajíc co v rukou máme,
Nejistého se chápáme.
Jestiť to zvyklosť bláznivá
A nám všem velmi škodlivá,
Žádať času potomního,
Zanedbati nynějšího,
Pročež se nám to přihází,
Že nám vždy času uchází.
Co jiného jest mysliti,
Že chceš zítra dobrým býti.
Když dnes jsi zlý ve zlém kvasu,
Tím hle pronášíš, že času
Nejistému se raduješ,
Jistý maříš, potracuješ.
Mohl by i v tom být snesen,
Jsa mnohými hříchy zděšen,
Dočkaje dne zejtřejšího,
Aby se chopil lepšího,
Hleděl to před sebe vzíti,
Jaký jsi se chystal býti.
Ale že jináč to bývá,
Odtah dlouhé roky mívá,
Nunquam hodie, semper cras,
Vždy toliko zejtřejší čas.
Když zejtřek mine, opět, zas
Odloží se a tak ten hlas
Cras, cras, cras vždycky se mele,
Že žádný nesmí říc' směle:

„Již jsem já hle dnes takový,
Co jsem včera přiřkl slovy,
Čeho jsem se jal chystati,
Již jsem ten, a v tom chci státi."
Ale ach, nastojte novo,
Daleko od nás to slovo,
Než přítomné nám vždy budú,
Tak říkáme beze studu.
Ješto na moudrého sluší,
Kdo chce spasiti svou duši,
Aby hned dnes dobře živ byl,
Všech svých nešlechetností zbyl,
Do zejtřka neodkládaje,
A naň neočekávaje.
V takovém pak odkládání,
Podle moudrých lidí zdání,
Jsou starci nejbláznivější,
Také nejnebezpečnější.
Mladí ještě jakž takž mohou,
Majíc sílu, čerstvosť mnohou,
Věkem svým toho čekati,
Chce-li jich smrť tak nechati.
Než staří hned z přirození
Mají času ukrácení;
Pročež tedy odkládají,
Ještě dnes nepočínají,
Co měli dávno počíti,
Dobří býti, zlého zbýti?
I berou sobě příročí,
A smrť je tudíž podskočí.

O milí starci šediví,
Nemoudří, také blázniví,
Což vy jedinou myslíte,
Že na svůj dluh nepomníte?
Již hle se vám dlouho hoví,
A vy jste předce takoví,
Jak v mladosti, tak v starosti,
Nebo jste přivykli zlosti;
Ztěžka dobří moc budete,
Leč to „počkej“ odvržete.
Toto vás mejlí domnění,
Že žádný tak starý není,
By dneška nemohl přebyti,
Do zejtřka ještě živ býti.
I věřtež tomu také pak,
Že žádný není mladý tak,
By nemohl zejtra umříti,
Do země pochován býti.
Protož povaha každého
Muže ctnostného, moudrého,
Aby sobě dnešek spravil,
V něm se všeho zlého zbavil;
Zejtřka aby se nelekal,
Ani ho také nečekal.
Kdo toho řádu chybuje,
Ten to již řídí, spravuje,
Co v cizích rukou jest, co pak
V jeho jest, toho nechá tak.
Lehce to mrhá, opouští,
Tudy se zmatku dopouští.

Tedy ctnostně živu býti,
Času svého nemařiti,
Jest veliká opatrnost,
A přináší nesmrtedlnost,
Že i po smrti člověk ten,
Jako před smrtí bude ctěn.
Protož i ty nech odkladu,
Oblib sobě tuto radu,
Začni hned dnes ctně živ býti,
Nechtěj s tím nic dále dlíti,
Den ode dne odkládati,
Abys nemusel pykati,
Že's svůj čas daremně zmařil,
Kterýmž tě Pán Bůh obdařil,
Nebo není nic dražšího,
Na světě nad čas lepšího.
Šťastným opravdově sluje,
Kdo čas časem vykupuje,
Bude sobě děkovati,
Věčně toho užívati.

Postoupení vladařství synům.

Jest-liže máš jaké syny,
A by pak byl ten jediný,
Nedej mu statkem vládnouti,
Tobě v tvé právo sáhnouti.
Jsa živ, nic mu neprodávej,
Vůle, moci mu nedávej,

Abys mu v ruce nehleděl,
Sám v koutě lačný neseděl.
Šetř, k jaké se má živnosti,
Budeš míti času dosti,
Bude-li tě poslouchati,
Potom mu všeho nechati.
Mnohým se přihodilo otcům,
Že byli podobni k chodcům,
Když svým synům všecko dali,
Sami k starosti žebrali.
Ty nevěř hnedky každému,
Ani také synu svému,
Byť se pěkně okazoval,
A vším všudy zakazoval.
Mladosť se brzy promění,
A zvlášť když se syn ožení,
By pak on chtěl, žena svede:
„Mlč ty v koutě starý děde!
Jídej a pí jen pomalu,
Však tě máme pomoc malú.“
Tybys zas rád k svému sáhl,
Vladařství svého dosáhl;
Ano již to pozdě bude,
Musíš předce mezi chudé
K kostelu neb do špitála
Až by se almužna dala.
Protož radši hrej jistého,
Vládni, užívej sám svého
Až do smrti, dokudž můžeš,
Tak sobě nejspíš pomůžeš.

O štěstí, práci a bdění.

Díš snad k tomuto ke všemu,
Odepřeš naučení mému,
Řka: „Nebudu-li mít štěstí,
Abych mohl svou živnost vésti,
Co mi má práce pomůže,
Snad to bude ještě hůře?“
Odpovídám na to krátce:
Kteří nenávidí práce,
Blázni se tím vymlouvají,
Nebo nerádi dělají.
Když pak nikdež nic nemají,
Hned na štěstí naříkají,
Ač se jim dělati nechce,
Však v tom štěstí viní předce.
Zvlášť někteří řemeslníci,
Kteří jsou slabí dělníci,
Ale tuzí korbeláři,
A k tomu hráči kostkáři,
Kteří v krčmách vždy sedají,
Nerádi v tuhém vrtají,
Ti nejvíce štěstí viní,
Tuhé nářky na ně činí,
I také na léta drahá,
Že se nouze všudy zmáhá,
Na Vlacha platy veliké
I jiné daně všeliké,
Že se zhusta ukládají,
A časté půjčky bývají,

Až nemohou postačiti,
Svým řemeslem právi býti.
K tomu, že lidé bohatí
Jaks proti nim jsou rohatí,
Zatvrdili se velice,
V ničemž jich nelitujíce;
Žádný ničímž nezaloží,
By prosil pro jmeno boží.
Ani pak vlastní přáteli
Že jich v té nouzi neželí,
Když je tak svírá neštěstí,
A nic se jim nechce vésti,
Že musejí bídní býti,
A na koráb předce jíti.
Takovou hle v tuto dobu
Vedou již mnozí žalobu,
A na štěstí naříkají,
Divně klejí, také lají.
Než na to nepamatují,
A na sebe nežalují,
Že pilníkem nedělali,
A co měli, to prohráli.
Aneb že vždy jenom pijí,
Dokud který peníz čijí,
Až vždy bude měšec prázný,
Tak potom skrotí ty blázny.
A protož co se diviti,
Že se dost těžce živiti
Ti a takoví musejí,
Když sami tomu nechtějí?

Snadnoť je neštěstí zmůže,
Že čím dál vždy bude hůře.
Stává se pak někdy i to,
Až mnohého bude líto,
Jak si napřed mohl znáti,
Že mu nechce štěstí státi,
Nechce mu nijakž sloužiti,
Nemůže nouze pozbyti,
Vždycky se mu opak zvrací,
Jako kolo se obrací.
Štěstí jest vášně takové,
Rovně jako počasové,
Vždycky se mění: jednak čas,
A jednak opět mračno zas,
Tak také jednak jest štěstí,
Opět brzo zas neštěstí.
Ale kdo věrně pracuje,
Řídko na štěstí žaluje.
Ne brzo tato věc dvojí,
Pilnosť s neštěstím se spojí.
Než spíše od nepilnosti,
Neštěstí hned počne rosti.
Mnozí ucházejíc práci
Chtějí, hned pečení vrabci
Aby jim v ústa létali,
A hotového čekali.
Volají o pomoc k Bohu;
V tom jich haněti nemohu,
Než že též sami v svém domu,
Nepřičiní práce k tomu.

Aby živnosti hleděli,
Ne vždy spali, někdy bděli,
Svým obchodem se živili,
Tudy svůj statek množili.
Neb Pán Bůh ač se zavázal,
Že chce dát pomoc, zakázal,
Však pracovati přikázal,
Na mravence nám ukázal,
Jak on v letě shromažďuje,
Sobě pokrm připravuje,
Čím se má v zimě živiti,
Tak má každý učiniti.
Neb Pán Bůh chce pomoc dáti
Těm, kdož se ho budou báti,
K tomu věrně pracovati,
Své dobré opatrovati.
Lidé jsou stvořeni k práci,
Tak jako k lítání ptáci.
Protož ty hleď pracovati,
Bdíti a Boha žádati,
Ať by ráčil požehnati,
Ve všem šťastný prospěch dáti.
K tomu zhojna nevydávej,
Zisku něco přichovávej,
Neb groš, jenž jest ctně schovaný,
Lepší jest než vydělaný.
Jest-li budeš tak činiti,
Budeš se snadno živiti,
K tomu vždycky dobře míti:
Tím jsem chtěl tebe zpraviti.

O vdovci.

Stane-li se ti vdovcem býti,
Smutek, hoře, žalosť míti
Po své choti nejmilejší
A manželce nejvěrnější,
Věz, že jest to přetěžký kříž,
Umrtven jsi napolo již,
Zvláště jsou-li malé děti,
Budeť líto pohleděti
Na ně, na jejich sirobu,
Když matku vložíš do hrobu.
Žádný z přátel, ze všech lidí
Tak jich dobře neuklidí,
Jako jejich matka milá,
Kdyby živa, zdráva byla.
Než mnohý na to málo dbá,
Zvlášť jest-li sešlou ženu má,
Malých dítek nemiluje,
Své manželky nelituje.
Vloží ji tak rád na máry,
Jako do truhly tolary,
Radši by ten etný panoše,
Ztratil hotové tři groše,
Než-li tu milou manželku,
Tak má pro ni žalosť velkú.
Ať nic nedím k tomu více,
Byť měla zlaté střevíce,
Nebude se o ni dráti,
Než pánu Bohu jí přáti.

Zaklopí kloboukem oči,
Na mladou jimi zatočí,
Pomyslí: „Ó bych tuto měl!
Za šťastného bych slouti chtěl.“
Potom se hodí jináče,
By se byl neženil radše!
Nepůjde mu v jeho notu,
Uvede naň bídu, psotu,
Bude zle hospodařiti,
Až hanba i hřích mluviti.
Tu on teprv porozumí,
Co ta mladá žena umí,
A že nekaždému svědčí,
Že měl s první bydlo lepší.
Protož nekvap hned k ženění,
Neb často mejlí domnění,
Leč slušná potřeba káže,
Aby se opatřil snáze.
A když nemůž jináč býti,
A ty se chceš opatřiti,
Zármutek v radosť změniti,
Zas se znova oženiti:
Tuto radu dávám tobě,
Hleď pojíti roveň sobě,
Nežeň se nikdy pro krásu,
Kteráž trvá jen do času.
Též ani také pro statek,
Neboť není než-li zmatek,
Ani pro žádnou mamonu,
Příčinu tuto neb onu,

Jakž činí mládenci mnozí,
Pak honí bycha nebozí.
Ješto z nich bude nejeden
Hladek, čerstev jako jelen,
Uváže se v medvědici,
Pojme tu mrzkou opici,
Starou babu pro peníze,
Nebude s ní v lásce, víře.
Když jen ona má dům v městě,
K tomu as dukátů dvě stě
Anebo dvůr na předměstí,
Praví, že můž' živnost vésti,
Že budou pivo vařiti,
Dobře s ní hospodařiti.
Potom mu babka přechmelí,
Jakž jsme při mnohých viděli,
Že ho v každém koutě mrzí,
Přál by babce smrti brzy.
Tu na její život tráví,
Ona ho spíše udáví.
Vyčítá vždy její vadu,
Chtěje již rád míti mladú,
Řka: „Babka má se nešetří,
Jest nezdravého povětří."
O tom píší více jiní,
Já s tím mohu mlčet nyní,
Snad bych rozhněval někoho,
Řekl by, že tlachám mnoho.
Než toto pak povím směle,
Neb se to vždy vůbec mele,

Že nejspíše naši žáci,
Jak zvědí o babce jací,
Anať má as sto záhonů,
K tomu ještě i mamonu,
Jsouc mladí do ní se dají,
Nebo nerádi dělají.
Ješto bývá lepší směna,
Starý muž a mladá žena,
Než mladý muž, stará baba,
Na níž i ta kůže slabá,
Tvář svraskalá a mrzutá,
Hlava šedivá, osutá,
V hrdle žádných zubů není,
A všecka se vždycky mění.
Bývá nevěřící k tomu,
Že nesmí muž bez ní z domu,
Co s medvědem s ní se vodí,
Ješto sotva nohy zvodí.
Protož bych radil každému,
Mládenci i vdovci ctnému,
Aby, kdož se má ženiti,
Svou roveň hleděl pojíti,
Varoval se apatéky,
V kteréž nejsou zdravé léky,
Totižto, aby nepřebral,
Anebo zase nedobral,
Neb k žádnému zdraví není,
Když se tak naopak žení:
Mladý starou, starý mladou,
Zvlášť která zapáchá vadou,

Že jest nádherná, frejovná,
Ba nebude to spřež rovná.
Hleď bys se toho varoval,
Touto se radou spravoval,
V nepodobné se nedával,
Jiným toho zanechával.
Neb kde nebude rovnosti,
Nebude také svornosti.
Kdo jest toho zkusil sice,
Poví o tom něco více.
A ty za výstrahu ber to:
Experto crede Ruperto.

Sešlý věk.

Pak-li již sejdeš starostí
A minou léta mladosti,
Že již nečekáš jiného,
Než jít ze světa bídného,
Tuto radu tobě dávám,
Platnou ji býti poznávám,
Abys se spíš Bohu svému
Poručil, než synu tvému,
Neb syn na tě nezpomene,
Ale Bůh nezapomene,
A v tvé poslední hodině
Tvou duši k sobě přivine.
Syn pak a jiní přátelé
Radši by tě při kostele

Viděli, nežli tu státi,
Aby mohli statek bráti.

Odkaz a kšaft.

Když budeš odkaz činiti,
Kaž čeládce zaplatiti
Prv než knězi od pohřebu,
Znej toho býti potřebu,
Snad by jim pak nic nedali,
Po tvé smrti ven vyhnali,
A ty bys měl naříkání,
Páteře za tě říkání,
Až by hrozno těžko bylo,
A snad tvé duši škodilo.
Učiň záhy pořízení,
Dokud ti ještě nic není,
Prvé než tě nemoc svírá,
Kněz pro tě dvéře otvírá.
Neb někdo v těžké nemoci,
Nemaje již žádné moci,
Rozumu ani paměti,
Teprv chce všecko zvěděti.
A tak co se mu ukáže,
A skoro co nemoc káže,
Tak bude tu kšaftovati,
A v mnohém již chybovati,
Dá tu příčinu k nevoli,
Až mnohého srdce zbolí,

Z toho mnohé spletenice
Povstanou, soudy, různice.
Měl by to, mohl bych věřiti,
Na onom světě cítiti.
Protož dokud jsi svoboden,
Bys nebyl žádnému škoden,
Pamatuj kšaft svůj činiti,
Tudy nevole odníti.
A tak dosti v této době,
Povědíno buď o tobě.

O duši.

Kdo miluje tvou osobu,
Než tě položí do hrobu,
Neporoučej mu duše tvé,
Jest-li sám nenávidí své.
Neb jak můž' tvou milovati,
O ni se věrně starati,
Když své vlastní nenávidí,
Zlého se činit nestydí?
Než tomu poruč duši tvou,
Kdo vždy věrně miluje svou,
Pána Boha se vždy bojí,
V přikázáních jeho stojí,
A jest milý Pánu Bohu;
Poruč mu duši nebohú,
Byť se tu šťastně pomodlil,
Ať by jí milý Bůh prodlil,

S bídným tělem nerozvázal,
Až by všecky hříchy smazal,
Odpustě je z své milosti,
Přijal duši do radosti.

O synech osiřelých.

Slyš o synech pozůstalých,
A po tobě osiřelých:
Když tebe k hrobu provodí,
Každý jako pán vejvodí,
O statek se chtí děliti,
Každý po tobě děditi.
Jestliže jsou urození,
Nebudou míti snešení.
Protož věrnou pravdu máte,
Bývá lépe častokráte,
Když se po různu rozejdou,
A k jednomu stolu nejdou,
Než-li by tu spolu byli,
A dědictví rozptýlili.
Neb často jejich dělení
Přináší těžké placení.
Jest-li pak jsou řemeslníci,
Aneb nějací dělníci,
Již oni to sami chtějí,
To všecko činiti smějí,
Na žádného nic nedbají,
Vůli a svobodu mají,

Když se žádného nebojí,
Mnějí, že jsou páni svoji.
Pak-li že jsou obchodníci,
Kupci, jiní živnostníci,
Jest jim mnohem bezpečněji
I také užitečněji,
Aby se rozlosovali,
Než-li spolu vyjednali.
A to proto, kdyby jeden
K jaké škodě byl přiveden,
Jiným toho nepřičítal,
Z peněz jich nevypočítal.
Ale radši nechť každý sám
Má svůj vlastní obchod a krám,
A tak jestli co prodělá,
Anebo zase vydělá,
Bude toho užívati,
A jiným nepřičítati.

O vdově a babě staré.

Matka když potom ovdoví,
Snad zas manželství obnoví;
Ale to bláznovsky činí,
Toho jí nechválí jiní.
Lépe by jí jistě bylo,
Ode všech dobrých schválilo,
Aby nechajíc vdávání,
Činila radši pokání;

K starosti se polepšila,
Co jest z mladosti hřešila.
A zvláště jest-li již sešlá,
Hanba by zas do lože šla.
Pak-li nemůž jinak býti,
Hlediž sobě starce vzíti,
Tak aby byla vždy doba,
Byli sobě rovni oba.
Nebo vezme-li mladého,
A sobě nepodobného,
Nechť jest tím baba hned jistá,
Ať mu všecky groše chystá.
Zdaž se on o babu dere?
Než statek její jen bere,
Kteréhož jest-li mu nedá,
Bude babce hoře, běda,
Nakrmí ji hlušicemi,
Až ohluchne i oněmí.
Zvolá babka na Stejskala,
I na souseda Šmejkala.
Takové tu budou hody,
Babou hodí ven přes schody,
Ana nechodí, než lítá,
Víc jest bita, než-li syta.
Bude hořký kalich píti,
Slze za malvaze míti.
On pak zapomena duše,
Babku otluka, ohluše,
Pobera peníze, groše,
Půjde mezi ctné panoše,

Bude píti, bude hráti,
Grošům oči protírati.
Ostudí sobě babici,
Vezme v oumysl mladici,
Káže jí stlát do komory,
To vše babce své na vzdory.
Babka z toho těžce vzdychá,
Teprva tu honí bycha,
Ráda by se odevdala,
Něco chudým pro Bůh dala,
A ona ničímž nevládne,
Z toho hořem všecka chřadne,
Oslepne, také ohlechne,
Naposledy potom zdechne.
To hle již máš milá babo,
Zdálo se ti břicho slabo,
Chtěla's po prvnějším muži
Napraviti sobě kůži,
Ať by fláchotin přibylo:
Ono tě velmi chybilo,
Hned všeckoť se jináč zvedlo,
A naopak štěstí sedlo,
Tak že skrz tvou svatbu novú
Jdeš na lávku šafářovu.

Napomenutí vdovám.

Protož milá stará babko,
I ty také dítek matko,
Každá se hleď tímto káti,
Nechvátej se hned zas vdáti,
Neb nevíš, jak se ti zdaří
Po prvnějším hospodáři.
Užij a pomějj svobody,
Půjdeš kdy jen chceš na hody,
Lehneš, vstaneš, kdy jen ráčíš,
Jsouc svobodna, jak chceš, kráčíš.
Ale muži nevhodnému
K vůli nepokročíš jemu,
Když se někdy z pití vrací,
V domě všecko zpět obrací.
A svadě se u korbele,
Potom doma sobě směle,
Začne jakous z pychu svádu,
Vžene tě někam na hřádu.
Když to učiní častokrát,
Pykneš vdávání na stokrát,
Budeš ho čekati domů
Jako palice neb hromu.
Nebo se to zřídka hodí,
Leč tu, kde sám pán Bůh vodí,
Aby víc šaty schozené
Než nové byly vážené.
Ač se pak vymlouvá mnohá,
Bez muže dobře být moha,

Že jí není než o toto,
Řkouc: „Musím se vdáti proto;
Nemá kdo opatrovati,
K hospodářství přihlídati,
Co potřebí spravovati,
Povinnost vykonávati.“
O tom pak neříká, mlčí,
Že má právě střevo vlčí,
Kteréžto chce nasytiti,
A lahůdek okusiti;
Chce novou nevěstou býti,
Teplé šišky zase míti.
Ješto než dvě leta minou,
Již jí rozkoše ostydnou.
Protož má milá vdovičko,
Zvláště ty stará babičko
Vem sobě příklad z hrdličky,
Z té přemilostné samičky,
Kteráž, když samečka ztratí,
Již do smrti bude lkáti,
Na suchém dřevě sedati,
Samotná vždycky létati.
Tak ty, kdybys rozum měla,
Svého milého manžela
Věrně právě bys želela,
Do smrti na něj pomněla,
Aby kdo víc tvého těla
Dotýkal se, by nechtěla.
Nekladˇ té výmluvy sobě,
Že nemáš, kdo v tvé sirobě

S dítkami by tě ochránil,
Před nepřátely obránil,
Opatřil tě v tvé sirobě,
Také zastal v každé době.
Věz, že se Pán Bůh zavázal,
V slovu svém svatém zakázal,
Budeš-li se jeho báti,
Poctivě v svém stavu státi,
Že tě nikdy neopustí,
Utisknouti nedopustí.
Neb jest otec dítek malých,
Ochrance vdov osiřalých,
Chce sám za tě vždycky státi,
Potom věčnou radost dáti.

Závěrek.

Tato knížka dosti skrovná,
Ač jest hle jiným nerovná,
V smyslu, také v rýmování,
Bez mnohého mudrování,
A však mám za to, každému,
Zvlášť hospodáři mladému,
Že bude příjemná, vděčná,
Platná také užitečná,
Ano to naučení krátké,
Že bude číst velmi sladké.
Neb mezi obecné věci,
Kteréž v hospodářství svědčí,

Přiložil jsem též podstatně
K navedení mravův platně,
O kterýchž mudrci psali
Na sobě jich příklad dali.
A to vše k žádosti mému
Zvláště příteli milému,
Kterémužto jest připsána,
A znovu vůbec vydána,
I také porozšířena,
Lepším pořádkem tištěna,
Z lásky k přátelské památce
Rodině také čeládce,
Byť bylo to Mnemnosynon,
Jak ho sobě vážil Šimon,
A zvláště tomuto ctnému,
Jeho manželství novému,
K poctivosti, k potěšení,
Všem přátelům k zalíbení.
Také jeho hospodyni,
Kterouž sobě zvolil nyní,
Buď za závdavek manželství,
Spříznění, ctného přátelství.
A Pán Bůh dej býti stále
To manželství na té skále,
Aby v lásce přebývali,
Spolu se ve cti sstarali.
A protož přijde-li komu
Tato knížka, zvláště tomu
Do rukou, kdož rád rýmuje,
A to sobě oblibuje,

Což mu k hospodářství svědčí,
Žádám, nechť má pilnosť větší
O to, což tu stojí psáno,
A z jiných mudrcův bráno
O ctnosti a šlechetnosti,
Moudrosti, opatrnosti,
A tak dále jiných ctnostech,
I škodných náruživostech;
Aby ctnosti následoval,
A zlosti se vždy varoval.
A v pravdě toto naučení
Jest prospěšné předložení,
Rada dobrá, chvalitebná,
Každému věku potřebná.
Čehož nepykne, mám za to,
Čemuž učí knížka tato;
Kdož sobě v ní čísti bude
Rady, rozumu nabude.
Následuje dobrých ctností,
Když se škodných vášní zhostí,
Bude moci prospívati,
A uměti spravovati
Dům svůj, manželku i dítky,
Čeládku, jiné užitky,
I také své hospodářství,
A všelijaké vladařství,
Nad to i sebe samého,
I též vejš něco jiného,
Vlasť svou milou, nebo obec,
Jsa všem jako dítkám otec,

Zvelebí své jmeno sobě,
By pak tělo shnilo v hrobě,
Budou na něj vzpomínati
Jeho ctnost vychvalovati.
Toho kdož žádáš dojíti,
Hlediž sobě oblíbiti
Toto kratičké naučení,
Kup knížku, však drahá není,
Zvíš pak dále, co v ní psáno,
Nepykneš, co za ni dáno
Zlíbí-lit se rýmování,
Bude brzy po kázání,
Neb příliš obšírná není,
Abys netesklil při čtení.
A s tím konec řeči činím,
Tím knížku zavříti míním.
Věřím, že přátelé moji
Nad tím málem se spokojí,
A ode mne vděčně přijmou
Tuto mou práci upřímnou.
Pán Bůh rač každému dáti
V povolání řádně státi.

Píseň v kteréž se všecka summa této knížky zavírá, a jest v ní naučení každému mladému hospodáři potřebné.

Nuže milý hospodáři,
Chceš-li, ať se dobře daří
V tvém hospodářství, živnosti,
Zachovej toto s pilností:
Nejprv Pána Boha vzývej,
Všech darův s bázní užívej
A nebývej marnotrátce,
Buď pilen své věrné práce;
Zanech nákladů zbytečných,
A lidí neužitečných
Nefedruj, neb jest s tvou škodou,
Kaj se v tom cizí příhodou.
S čeládkou se vždy srovnávej
A mírnou stravu jí dávej,
Měj ji k tomu, ať pracuje,
Věrně své mzdy zasluhuje.
Varuj se při tom obžerství,
I nesytého lakomství;
Také k své škodě, záhubě,
Nedávej vždy vůle hubě.
Jsi-li postaven v chudobě,
S tou mnoho nestejskej sobě,
Neb kdo v chudobě přebývá,
Bezpečen v každý čas bývá.

Pak-li máš od Boha statek
A obilíčka dostatek,
Hleď se s chudými sděliti,
Nedej jim hladem zemříti.
Přijdeš-li kdy do ouřadu,
Dávámť tuto věrnou rádu,
Obecní dobré věrně řeď,
Spravedlnosť milovati hleď.
Nad žádným se nevymstívej,
Ukrutenství se vystříhej,
Nečiň křivdy nižádnému,
Chovej se mírně k každému.
Darů neber, nepřijímej,
Nýbrž v mysli si rozjímej,
Že spravedlnosť porušují,
Také oči zaslepují.
Hleď následovat moudrosti,
Obvykej všeliké ctnosti,
Neb jest-liže ctnostný budeš,
Hojně moudrosti nabudeš.
Ctnosť tebe ušlechtí jistě,
Budeš-li na každém místě
Na ctnosť vždy míti své zření,
Ozdobíš své urození.
Důstojenství vzácnějšího,
Nežádej stavu vyššího,
Ale přestaň na svém štěstí,
Bude se vše šťastně vésti.
Střídmosť hleď vždy milovati,
Všeho mírně užívati,

Buď jídla anebo pití,
Tak budeš moct vždy zdráv býti.
S sousedy živ buď pokojně,
Neveď války co na vojně,
Dej se jim někdy užiti,
Chceš-li pomluvy ujíti.
Přátele své uměj znáti,
Pochlebníkům nechtěj přáti,
Nebo zdá se být přítelem,
Který je tvým nepřítelem.
Nepřátelů se vystříhej,
Na svou chytrost nespoléhej,
Neb oni myslí dnem nocí,
Jak by tě mohli přemoci.
Vrchnost světskou hleď vždy ctíti,
Poněvadž to Bůh chce míti,
Cti duchovní i škol správce,
Všem uděluj cti na krátce.
Nepochloubej se svobodou
Jsa pod pádem, zlou příhodou,
Neb se to může hoditi,
Jsa stár, že musíš sloužiti.
Dobré svědomí zachovej,
A buď v soukromí takovej,
Jaký se před lidmi vidíš,
Před nimiž se hřešit stydíš.
Neplejtvej nikdy svou řečí,
A nemluv oplzlých věcí,
Nýbrž měj tuto povahu,
Co mluvíš, beř vše na váhu.

Pochlebníkům nechtěj přáti,
Žádného jim místa dáti,
A sám také nepochlebuj,
Pochlebenství neoblibuj.
Nevnaď do domu frejířů,
Žertovných lidí, kunštýřů,
Áby oni tvého stolu
Neměli pak s tebou spolu.
Knihy rád spisuj potřebné,
Pro naučení chvalitebné,
Tím jmena ctného nabudeš,
Po smrti živ vždycky budeš.
Radíš-li pak něco komu,
Pověz pravdu směle tomu,
A však mu dávej na voli,
Ať on co chce z toho volí.
Měj vždy pozor na dvořáky,
Na pěkné písaře, žáky,
Ať, nejsi-li s ženou v víře,
Nejedí z tvého talíře.
Jest-ližeť se žena zvrhla,
Ráda by konvičky drhla,
Hleď ji rozumně trestati,
Snad může toho přestati.
Dobrou pak ctnou manželku tvou
Miluj věrně, jak duši svou,
Buďto štěstí neb neštěstí,
Hleďte spolu všecko nésti.
Dítky své veď vždy k dobrému,
Dej k učení pobožnému,

Z mládi ať ctnostem zvykají,
Pána Boha svého znají.
Syna máš-li, do školy dej,
O něj starost a péči měj,
By se dobrým lidem hodil,
A své vůle neprovodil.
Nad dcerou veď vždy pilnou stráž,
Doma jí pobývati kaž,
Aby nepřišla k něčemu:
Dej jí muži učenému.
Manželce víru zachovej,
Věrně, poctivě se chovej,
Neb co jí koli nesluší,
Ni tobě slušet nemusí.
Stavení z pýchy nestavěj,
Ale pomalu oprávěj,
Neb jest-li živnosti není,
Bývá daremné stavení.
A dědictví neprodávej,
V trh se s mocnějším nedávej,
Neb by snad utiskl tebe,
Odbyl tě lehce od sebe.
Lichvy hleď se varovati,
Bys měl díl statku prodati,
Nebo ta lichva ouroční
Horší než ten zloděj noční.
Varuj se všelikých spolků,
Miluj radši svou tobolku,
Než-li bys jiným naháněl,
Snad se i před jiným klaněl.

A do dluhů se nedávej,
Těžký kříž býti poznávej,
Kdo jest koli dlužen mnoho,
Lopoty vždy jdou na toho.
Vína užívej v skrovnosti,
Bys ho pak měl doma dosti,
Neb jest-li se jím obtížíš,
Tělu i duši ublížíš.
V nedostatku zdraví tvého
Zvol lékaře zkušeného,
Jenž by tobě v tvé nemoci
Mohl platnou radou pomoci.
Psův, kteříž tu darmo jedí,
Neužitečné havědi,
Nic nechovej v domě toho,
Neb pomalu ujde mnoho.
V šatstvu mírnosti užívej,
Rouchem se slušně odívej,
Abys byl podobný k Čechu,
Neměl od lidí posměchu.
Dobrou pověsť vždycky miluj,
Zachovati ji usiluj,
Ať po tobě tvoje děti
S pokojem mohou seděti.
Služebníka nectnostného,
Pyšného a nadutého,
Z domu tvého vypudiž hned,
Dobrého pak chrániti hleď.
Děvky se varuj šperkovné,
Nestydaté a frejovné,

Abys ušel hříchu zlého,
Neposkvrnil lože svého.
Čeládku tresci rozšafně,
Nic nečiň šíleně, kvapně,
Ať z hněvu trestání není,
Odpusť někdy provinění.
Hněvu se přemoci nedej,
Ale těch příčin vždy hledej,
Kudy bys ho mohl ujíti,
Podobný bláznům nebyti.
Chceš-li od služebníkův svých,
Milován vždy býti od nich,
Musíš je též milovati,
Lásku k nim prokazovati.
A žádáš-li za uznání
Neb ode všech milování,
Ukazujž ke všem milosť sám,
Tím je získáš, tak za to mám.
Jest-liže's pak zle narozen,
Od nectných rodičů zplozen,
Jen ty sám buď dobře živ sic,
Neuškodí tobě to nic.
Ten obyčej zachovávej,
Den ode dne neodkládej,
Co máš dobrého činiti,
Než hleď to hned dnes začíti.
Dokud jsi živ, synu svému,
Ani žádnému jinému
Statku svého nepostupuj,
Sám se ze svého neoblupuj.

A chceš-li vždy štěstí míti,
Musíš pracovati, bdíti,
Neb Pán Bůh statek rozmáhá,
Pracujícím vždy pomáhá.
Jest-li bys pak kdy byl vdovcem,
K tomu mnohých dítek otcem,
A chtěl se zas oženiti,
Hleď sobě roveň pojíti.
A když přijdou léta sešlá,
Vzpomeň na mladá předešlá,
V nichž jsi hněval Boha svého,
Žádej, pros za milost jeho.
Učiň záhy pro tvé děti,
Dokud jsi dobré paměti,
Pořízení statku svého,
Hleď spokojiti každého.
Potom poruč Bohu duši,
Tak, jakž na křesťana sluší,
Ať odpustí hříchu, zlosti,
Přijme tebe do radosti.

Lomnického omluva chyb tisku.

Když se tiskla knížka tato,
Přihodila se zmejlení
Některá; a však mám za to,
Že žádný tak hloupý není,
Aby toho nenapravil
Sám sobě, jsa Čechem pravým;

Kdož by se nad tím zastavil,
Buď korrektorem laskavým.
Neb samy rytmy okáží,
Co kde jak máš napraviti;
Jest-li slovíčko uchází,
I to můžeš dostaviti.
Neb také kůň cvičný mnohý,
Ne vždy skočí, jak kdo hlesne,
Nýbrž ač má čtyry nohy,
A však na nich časem klesne.

